Dialectica
IOANNIS SETONI CANTABRIGIENSIS,

annotationibus Petri Carteri,
vt clarissimis ita breuissimis
explicata.

¶ HVIC ACCESSIT, OB ARtium ingenuarum inter se cognationem,
Guilielmi Buelæi Arithmetica.

BIBLIOTECA BODLEIANA

LONDINI,
Apud Thomam Marsh.
Anno Domini, 1577.
Cum Priuilegio.

70. c. 79.

Ιωαννης Χῆκος.

Ο'υ κρεῖττων οὐδέν ἐςὶ τῆς διαλεκτικῆς,
ἣν θριγκὸν εἶναι τῶν τέχνων Πλάτων λεγει.
Ταύτην Σέτωνος πανὺ καλῶςε καγαθῶς,
Τωΐς φιλοπόνοις νέοισιν εἰσήγηςατο
Σαφὼςε συντομώςε καὶ μάλα τεχνικῶς:
Ταύτην γίνωσκ, κῦν, καὶ προθύμως μανθανε.
Διδάσκαλον αὐτὸν οὐχ ἕνα των πωλλῶν ἐρεῖς.
Χρυσιππον ἢ τὸν Αριςοτέλη μᾶλλον φράσεις.

Ρίχαρδος ὁ Στέφανος ἄγγλος Πέτρῳ
τω Καρτέρῳ κῦ πραττειν.

Κάρτερε μουσοτρόφοις πολὺ φιλτατε φίλε ποικ-
Τῆς λογικῆς ῥέτων οὐχ ἐλάχιςε σοφῶν, (ταις.
Ναὶ σύγε πολλὰ μόγησας, Αριςοτέλους πεί τέχνης
Χρήσιμα πολλὰ γράφων, λυσιτελῆτε νέοις.
Ὥστ ἐπιςήμας προμαχον κ' ἡγήτρα σεμνὰς.
Σαυτὸν ἀεὶ παρέχειν ταῖς μελέτησιν ἄγαν.
Τῆς σπουδῆς ἄγαμαι, τῆς ἕνεκεν οὐχὶ τυχούσης
ἄξιος ἐσσὶ τυχεῖν, Κάρτερε καλὲ τύχης.

CLARISSIMO PRAESVLI EPISCOPO VVINTONIENSI, SVMmo huius Academię Cancellario.

REVERENDAM TVAM DOMInationem (amplissime praesul) nobis multis nominibus desideratã, ad Michaelis festum auidè expectauimus: fore putantes te praesente (quo nihil habet hic orbis disertius) vt literarum studia, quae iam diu defensorum inopia penè emarcuerant, iam demùm velut vere nouo, arborum instar, reflorescerent. Huic sic exoptato aduentui tuo, hunc qualemcunque de re logica libellum, licet tanto praesule indignum, adornauimus. Cui enim potius quam tibi Cancellario nostro honorando dicarem, cuius vnius iudicio, quàm mille caeterorum calculis mallem approbari? Nec quicquam equidem hinc venor aliud, quam vt gratam animi erga dominationem tuam significationem declararem. Necessitate eram coactus has olim aggredi lucubrationes ante septennium, cum in nostris aedibus publici praelectoris officio praeficiebar. Nam posteaquam regio decreto profligata fuit dialecticorũ turba, nullum habui ad manum idoneũ authorem, quem studiosa iuuentuti (quã instituẽdam susceperam) praelegerem. Aristoteles licet summus naturae interpres, tamẽ difficili quadam sublimitate temperatus, qui recens logicã auspicabãtur, deterruit: nec quemuis lectorẽ desiderat, sed acuti ingenioſũ, eruditum, multaq; lectione imbutũ, alioqui, si haec desint, frustrà euoluitur. Rodulphus ex professo inuentionẽ, alteram tãtùm dialectices partem, tractat: nec in paruulorũ ingenijs, qui paruos adhuc in literis progressus fecerunt, facilis. Melanchthon stylum suum non tam ad discentem, quàm ad docẽtem, videtur adtemperasse. Reliqui verò recentiores, dũ verũ flosculos & orationis delitias persequuntur, lectorem nonnũquam imani potius oblectamento delinire, quàm rem ipsã docere

ere studeat. Aristotelem autem quo nihil subtilius, solidius aut neruosius, iis qui tantæ doctrinæ videbantur capaces sum interpretatus, interim furtiuis horis hãc operã hi lucubrationibus impẽdens, in hunc præsipuè vsum, vt Aristotelẽ meo studio redderem faciliorem, & adolescentibus magis familiarem. Nondum absoluto opere, cœptus est iuuenũ manibus teri hic libellus quinquennium, frustra me interea loci ad editionẽ solicitãtibus venerãdis viris Medcalfo, Dato, & Talæo, collegij nostri præpositis. Magna erat (fateor) horum in me authoritas, non parui pendebam tam insignium virorum consilium, nec inuidebam iuuentuti suum commodum. Verum necessitatis potius, quãm famæ acquirẽdæ gratia, hæc à me susceptus erat labor. Tandem vbi cæpit hic liber & aliena intrare collegia, iuuentutisque manibus passim teri, adeunt me amici mei Chæcus & VVatsonus, viri singulari eruditione, & complures alij pereruditi: minuntur non deesse, qui me inuito hoc opus euulgare & typographis excedere studẽt. Sæpenumero hæc mihi, sed (vrdo, cecinere cantionem. Secvvikus vero, qui mihi in officio successit, vir doctus & prudens, scribentium mendas diu pertæsus, supra modum efflagitauit editionem, addens (quod & ipse prius animaduerteram) pulchrè profecisse eos, qui hactenus huic ediscendo libello insudauerant, nec dubitare quin longe maiore cum fructu legeretur, si typis semel excuderetur.

Quid multa? victus tandem tot importunis amicorum admonitionibus & precibus, opusipsũ his Natalitijs ferijs, nõ minori profectò diligentia, quàm prius in initio fuit editum, recognoui. Quod si tuæ clarissimæ Dominationi vlla ex parte probatum iri intelligam, voto meo abundè erit satisfactum. Imo verò animos dabis, maiora aliquando (Deo volente) aggrediendi. Interim amplissimam tuam dominationem CHRISTVS OPT. MAX, seruet nobis, precor, diu in summa dignitate incolumem. Decimo octauo calendas Februarij. Cantabrigiæ ex collegio diuo Ioanni dicato.

Reuerendæ tuæ dignitatis studiosissimus,
Ioannes Setonus, dicti collegij socius.

¶ HONORATISSIMO & clarissimo viro ac domino, D. Edouardo, Duroventanæ prouinciæ comiti, Monæ insulæ Hebridum celeberrimæ regulo, nobilissimi Garterierum ordinis equiti aurato &c. literarum Patrono benignissimo.

IN MAGNO PVDORE (Honoratissime vir) quo primũ erã suffusus, dum ad te tam clarum & illustrẽ, planè ipse humilis & fere omnib⁹ ignotus, scribere mecũ decrewissem, duo ista maximo nihil solatio fuerũt, quòd & huiusmodi obseruãtiæ erga celsitudinem tuam officiũ nequaquàm à prudente quopiam reprehendẽdum fore sperabam: & quòd te ipsum, pro more vestræ nationis nobiliũ, bonarum artium præcipuo quodã amore flagrare intelligerem, vt cùm illarũ studia in alijs excitare & erigere, tùm eadem etiam singulari quodam patrocinio corroborare nõ desistas. Itaq; illis magnopere recreatus, ab illa prima verecũdia, istas ad summã Amplitudinẽ tuã perbreues literas, quãuis rudi (quod aiunt) & pingui Minerua, scribere sum ausus: quas quidẽ cõfido te, qua es erga oẽs humanitate, inprimisq; benignitate, & fauore erga studiosos, ex animi potiùs notione intima mensurũ esse, quàm ex hac ingenij mei imbecillitate, quã legendo animaduertere facillimè potes, æstimaturũ. Feci tamen pro facultate exili, qua iuuor, vt nõ omni ex parte hæc Epistola, nedũ nihil aliud nisi verba cõmunis officij, & apud omnes celebrati cõtineret, inanis & nuda videri possit. Quarè illas etiã lucubrationes, & annotationes meas in Dialecticã Setoni per triennium iã in integrum impensas, & diligenti cũ Aristotelis omnium Philosophorum iure optimo principis, tum aliorum collatione in eo

disciplinæ

disciplinæ genere doctissimorum, absolutas adiunxi, vt habes: at à me Dominatio tua iudicium minimè incertum in se futuræ obseruantiæ, cuius specimen aliquod præteriti hi anni dederunt. Quod ego id totum, quicquid in me est, sine fuco, syncerè, et ex animo recipio: Deum optimum maximum rogans, vt id indies magis magisq; facere possim, vt cum Celsitudinis tuæ in me, amicosq; meos beneficia consequi nunquam queam, voluntate tamen & diligentia aliquanto propiùs accedere videar: à quo etiam per assiduas preces efflagitabo, vt tibi tuisq; omnibus salutem & incolumitatem quàm diutissimè concedat.

Cantabrigiæ. iiij. Calendas Ianuarij.

Honori tuo deditissimus P. Carterus, socius Collegij S. Ioan. Euangelistæ.

Ad lectorem, Petri Carteri Hexastichon.

Candide primitias nostrorum sume laborum,
Signaq; sudantis maxima, lector, habe.
Hæc sunt de Logica, quam si laudare pararem,
In pelagus videar fundere stultus aquas.
At te de Logica si quæ damus ista iuuabunt,
Quæ prosint, animos, scribere plura dabis.

In Annotationes Carteri,

THOMAS DRANTA.

Πρωτοσοφως Socrates claris florebat Athenis,
Trradidit & tenero Logices præcepta Platoni.
Ter doctus Plato Socratis dicta magistri
Contulit in melius, melioraq; pascua pandit.
Noster Aristoteles voluit sic dicere summa,
Hunc vt summatim, non multum dicere dicant.
Namque suos Logicos priuauit luce libellos.
Ipsius hunc proprias (fama est)) contemnere leges
Esse hunc exclamãt magnũ sine vertice truncum.
Non sensum expedies, non si centum tibi mentes,
Non si tu possis centeno gutture niti.
Sed neq; sic satis est tantum calcare magistrum:
Sint tenebræ, sit difficilis, sit non caput, aut pes,
Vtcunq; est, certè est Dialecticus ille monarcha.
Namq; filix Logices eius mansuescit aratro:
Hoc omnes fassi, cuncti simul ore frememus.
Porphyrius princeps, princeps Dialecticus esset,
Sed vix progressus, verba imperfecta relinquit.
Agricolæ pulchrum est opus immortale Rodulphi
Assidua versate manu studiosa iuentus.
Aures atque animum comptus Perionius opplet,
Res agit, & dictis non deest facundia rebus.
Sturmius ornato format sermone loquentes,
Hic docet, hic discit vero distinguere falsum.
Ammoniusq;, & Matthisius, non multa locutus
Psellius, Alexander, Boethius, Hunnius, Hamo,
Arborius, Faber, Cæsarius, Hospinianus,
Valerius, Niphus, Glareanus, Vallæ, Philippus,
Gasperus, & Crusius, Curio, Trapzunsius edunt.

Quis

Quis rectè, quis non, per me ſub iudice lis ſit.
Clictouius balbus nobis dialectica trudit,
Thomas, & Scotus, Tartar, Dorbellaquè, Dunſq;
Dicere cum poterunt, maiori iure docebunt.
Vtilis aſt Ramus, quaſi ſolus fructifer eſſet,
Protrudit lætos (Phœbo ridente) racemos.
Hunc exemplorum virtus, hunc finis, & vſus,
Hunc ars, & voces ornant & lucidus ordo.
Fructibus iſtius Rami, nil dulcius eſu.
VVilſonus noſtras, noſtrati voce locutus
Claret adhuc nouitate rei, Muſaq; Britanna.
Nec (SETONE) tuum planè eſt ignobile factũ,
Nec (CARTERE) tuũ: decus eſt in vtroq; labore
Eſt aliquid doctis ſuccedere poſſe merendo,
Eſt aliquid ſupereſſe die poſt funera famam,
Omnia nec tacito ſimul importare ſepulchro.
Et palma tu dignus, & hic, & quiſquis in altam
(Pluribus vt proſit) gnauus deſcendit arenam.

Thomas Newtonus, Ceſtreſhyrius.

Te iuuenũ philomuſa probat Setone caterua,
Euehit et laudes ſydera aduſq; tuas.
Te nihiloq; minùs Cartere diſerte fouebunt,
Qui Logicæ griphos enucleare docet.
Plaudite tyrones: lætare ſcholaſtica pubes,
Et gratum grata concine voce melos.
Setonum ſertis, Carterum ornato corollis:
Meſſis vt in veſtro luxurietur agro.

T. N.

DE IVDICIO,

ALTERA PARTE

Dialectices.

Dialectica est scientia probabiliter de quouis themate disserendi. Huius munus est rectè diuidere, definire, & ratiocinari: quorũ singula maximi sunt momenti, & studio nostro dignissima. In hac autem arte, tria veniunt præcipuè considerãda, nimirũ, vox simplex, Propositio, & Argumẽtatio. De his omnib⁹ ordine, quàm poterim⁹ apertissime, breuissimeq; dicem⁹ Seto.

Vox est animãtis sonus, gutture, alijsq; oris partibus æditus, vt Deus.

Vox articulata est, quæ syllabicam cõpositionem recipit: vt Cœlum.

Inarticulata vox, quæ literarũ notis nequit comprehendi, vt hinnitus equorũ.

Vox significatiua est, quæ audientem rem aliquam docet, vt Caput, Vrbs.

Non significatiua, quæ nulli rei significandæ destinatur, vt ouium balatus.

Cõsignificatiuam dicimus eam, quæ nõ

nisi alijs adiũcta significat, vt oĩs, nullus.

Vox significans ad placitũ, quæ fingẽtis arbitriũ sequitur, vt Aurum, Sylua.

Naturalis vox est quæ eandẽ apud omnes naturalem affectionẽ præ se fert, vt risus.

Vox incomplexa, est dictio simplex per se elata, vt, Iustitia, præceptor.

Complexa, quæ ex duabus, vel pluribus simplicibus conflatur, vt Æterna virtus, Turpe vitium.

Superior suam inferiorem & quiddã amplius cõplectitur, vt Animal ad hominẽ.

Inferior, quædam, sed non omnia quæ sua superior continet.

Cõuertibiles, quæ nec plura nec pauciora significãt, appellam⁹, vt homo & risibile.

Dissentaneæ sunt, quarũ omnino diuersa est significatio, vt Lapis & Sol.

Præterea singularis dicitur, quæ vni tantum rei competit, vt Cato, Cantabrigia, Olympus, hæc papyrus.

Communis est cuius nomen pluribus congruere natũ est, vt scientia, vinum.

DIalectica est artificiũ, docẽs de quauis materia probabiliter disserere, hãc in duas secãt partes

nimirũ, inueniendi & iudicandi: de priori diligẽter & satis copiosè scripsit Rodolphus: de altera verò nos (volẽte Deo) dicere aggrediemur. Huius sũma est vtilitas, & ad omnes pene artes necessaria cognitio, quippe quæ tũ rectè diuidẽdi, & definiendi, tũ argumentandi modũ docet. Tria sũt hic cognitu præcipua. Vox simplex, quæ terminus dicitur. Propositio, & argumentatio. Recipit vox sex diuisiones, nõ quòd nõ sunt plures, sed quòd in initio nimiũ multis nõ sunt obruẽndi tenelli puerorũ animi quibus hæc potissimũ scripsimus. Prima vocis diuisio est in articulatã & inarticulatam: Altera est articulatæ in significatiuam, cõsignificatiuã, & nõ significatiuam. Significatiuarũ, aliæ ad placitũ, aliæ naturaliter significant. Vox significans iuxta primi fingentis placitũ diuiditur in cõplexam & incomplexam. Potest tamẽ quandoque eadẽ dictio, voce esse simplex, & cõplexa significatione, vt Polipus, Taurus. Diuiditur vox in superiorẽ inferiorẽ, conuertibilem, & dissentaneã, quæ citra relationẽ quãdam nõ possunt intelligi: cadẽ enim vox alijs, atque alijs collata, nunc inferior, nũc superior existit: vt, Equus ad brutum inferior, ad Bucephalum fit superior, atque ita etiã equus ad hynnibile cõuertibilis, ad bouẽ dissẽtanea vox est. Diuiditur iterum incomplexa in communẽ & singularẽ. Communis in prędicabilium genera consumitur, vt in proxima tabula aperte liquebit. Iam reuertere, & contẽplare tabulam illã de vocis speciebus

cieb⁹, illic velut in ſpeculo quodã hæc omniaela rè perſpicies ob oculos poſita, ſi nõ ipſas definitiones tradideris obliuioni. Multùm iuuat cõſidera re, quæ voces, in quas diuidantur, & quæ velut inutiles ab hac arte reijciantur. Poterunt & plura vocis membra aſſignari, vt vniuocæ & æquiuocæ, ſed volui contextum ipſum breuem eſſe, nec quicquam præter definitiones, diuiſiones, & neceſſarias regulas continere: quæ deſiderabuntur, in his ſcholijs adijcientur.

Terminus communis, qui & prædicabilis dicitur omnibus huius artis candidatis ſumma cura venit ad notandus. Aduerte igitur, lector, dum hic tibi prędicabile definiamus, ac in ſuas ſpecies diuidamus. Nam nomen & verbum, etiam ſi ab incomplexa voce deriuantur, cõmodior tamen explicandi locus ſeſe offert in proximo libro, qui de propoſitione inſtituetur, cuius ſũt prędipue partes.

Dialecticæ Lib. I.

Annotationes Petri Carteri in primum librum Dialecticæ

Ioannis Setoni

Dialectica est scientia disserendi de quauis re probabili, & in vtranque partem. Car.

Dialectices partitio.

Dialectices duæ sunt partes. { Inuentio. Iudicium.

Inuentio est quæ certos locos continet, ex quibus argumenta depromuntur, ad quamq; rem confirmandam, vel refellendam.

Iudicium est argumentorum, quæ ex locis deprompta sunt, certo ordine collocandorum scientia.

Quæstio.

Inuentio ordine naturæ & doctrinæ prior est & antiquior: iudicium posterius est.

Inuenire, est intellectus agentis: iudicare, intellectus patientis: actio, passionis causa est. Ratio. 1

Inuentio similis est materiæ: iudicium formæ, vt inquit Boetius. Materia forma prior est.

Inuentio petitur ex locis: iudicium ex cognitione syllogismorum dependet. Ratio 2.

Setonus inscripsit librũ suum de iudicio, quia præcipuè eam Dialectices partem tractat.

De materia Dialectices.

OMnis scientia, Rhetorca excepta, habet certam ma-

teriam in qua versatur: vt, Arithmetica in numeris, Geometria in magnitudinibus, Dialectica non habet, certam materiam, sed potest, & sua, & aliena principia probare. Hæc enim omnibus artibus & scientijs subseruit, vt testatur Arist. 1. Topicor.

De fine Dialect.

Fines Dialectices est probabiliter disserere de quæstione probabili

Ars disserendi Dialectica est, ars dicēdi Rhetorica est: hæc enim latior est, illa est strictior.

Dialectica affecta est ad Logicam: tanquam pars ad totum. Cælius secundus.

Quomodo Dialect est scientia, & quomodo est ars.

Dialectica est scientia respectu materiæ, ex qua cōstat: est ars respectu materiæ quam tractat. & in qua versatur, vel vt apertius dicam Dialectica est scientia secundum sua principia, quæ semper certa sunt: est ars, vt disputat probabiliter de quæstione probabili.

Definitio scientiæ communiter sumptæ.

Scientia est comprehensio quorundam præceptorum, ad aliquem finem vtilem.

Probabiliter disserere quid?

Probabiliter disserere, est aliquid probabili ratione cōcludere.

Prima diuisio Thematis.

Thema duplex. { Simplex. / Compositum.

Alia diuisio Thematis.

Thema duplex est. { Manifestè verum. / Manifestè falsum. / Probabile.

Manifestè verum & manifestè falsum, aliena sunt à Dialectica: probabile autem thema est materia circa quã versatur Dialectica.

De Officijs Dialect.

Tria sunt munera Dialectices. { Diuidere. / Definire. / Ratiocinari.

Diuidere, est diducere genus in suas species per differentias diuisiuas. Vt, vocum alia est articulata, alia inarticulata.

Definire, est breuiter explicare quid sit res, vt interroganti. Quid sit homo: Respondendum est. Est animal rationale mortale.

Ratiocinari, est propositiones ad notam illatiuam cõnectere, vt iustitia est virtus, ergo est laudabilis.

Quando à definitione, & quando à diuisione exordiendum est.

Si obscurum & multiplex sit, à diuisione: si obscurũ tantùm, à definitione exordiendum.

Regula.

Obscura definienda: vniuersa diuidenda: argumentis vera confirmanda, falsa refellenda sunt.

Ioannis Setoni

Tria sũt in Dialect. præcipuè considerãda. { Vox simplex, Propositio, Argumentatio:

Vox simplex, est dictio simplex per se elata: vt, virtus.

Propositio est oratio, verum vel falsum significans.

Argumentatio est oratio concludens vnam propositionem et alteram, per aliquam coniunctionem illatiuam.

Ordo istorum librorum.

In primo libro, de voce simplici, quia vox simplex est materia propositionis, id est, propositio fit ex vocibus simplicibus

In secundo libro, de propositione, quia est materia argumentationis.

In tertio libro, de argumentatione. Quia argumẽtari est finis Dialectices.

De vocibus.

Differentia inter vocem & sonum.

Sonus est quicquid ab auditu percipitur: vox id solum dicendum est, quod nouem illi naturæ instrumentis auditur: gutture, lingua, palato, quatuor dentibus prioribus & duobus labijs simul.

Sonus est qualitas, auditu perceptibilis, proueniens ex aëris collisione inter bina corpora.

Tria requiruntur ad sonum. { Corpus percutiens. Corpus percussum, Aër motus.

Cautio

Cautio.

Aliquando aër fungitur vice corporis percussi, simul & mediũ collisi. Vt in ruptura panni, duæ partes aeris se mutuò collidentes efficiunt sonum

Regula.

Omnis sonus fit vel { Percussione, scissione corporum: moto aëre

De diuisione vocum.

Recipit vox sex diuisiones, non quod non plures sunt, vt inquit Setonus, sed quòd initio nimium multis nõ sunt obruenda tenella puerorum ingenia.

Diuisio vocum,

vox.

Articulata. — *Inarticulata.*

Articulata.

Significatiua, non significatiua, consignificatiua.

Significatiua

Ad placitum. — *Naturalis.*

Ad placitum.

Incomplexa — *Complexa.*

Incomplexa.

Superior, Inferior, Conuertibilis, Dissentanea.

Incomplexa.

Singularis, — *Communis*

Communis.

Ioannis Setoni.

In quinq; prædicabilia

Regula.

Hæ diuiſiones vocum perfectæ omnino non ſunt, ſed docendi gratia adhibentur. Nam vox non ſignificatiua articulata non eſt: nec omnis vox ſignificans ad placitum ſignificatiua eſt. Reliquæ diuiſiones perfectæ ſunt.

Vox articulata hominis tantum eſt, inarticulata bruti.

De voce conſignificatiua.

Vox conſignificatiua, comprehendit in ſe omnes orationis partes, præter nomen ſubſtantiuum, pronomen ſubſtantiuum, & verbum.

De voce complexa & incomplexa.

Incomplexarum vocũ quædam. { Voce tantùm / Re tantùm / Re & voce } eſt { Voce cõplexa. / re cõplexa. }

Re tantum incomplexa, cuius nomina diuerſa ſunt, vel autem vna, vt definitio vniuſcuiuſque rei, vt ſubiectũ per ſe accidentium.

Voce tantum incomplexa, cuius nomen vnum eſt diuerſæ tamen ſunt nominis ſignificationes: vt omnes voces æquiuocæ, videlicet Canis.

Re &

Re & voce incomplexa, cuius nomen simplex est, & eadem nominis significatio, vt Iustitia.

Regula.

Re tantùm incomplexa, est voce complexa. Voce tantùm incomplexa, est re complexa. Re & voce complexa est, quæ ex duabus vel pluribus simplicibus conflatur.

De voce inferiori.

Inferior quædam, sed non omnia, quæ sua superior, cõtinet. Hæc definitio non intelligenda est de omni voce inferiore: sed tantum de voce inferiore communi, quæ prædicabile est.

De voce conuertibili.

Voces cõuertibiles.

- Definitio & definitum.
- Proprium & species.
- Genus & membra diuidentia simul sumpta.
- Differentia constitutiua, composita, & species.
- Descriptio & descriptum:
- Interpretans & interpretatũ, & ea omnia quæ referuntur ad prædicatum definitionis.

Nulla est vox, neque superior, neque inferior, neque cõuertibilis, neque dissentanea per se, nisi respectu alterius.

De voce singulari, siue de indiuiduo.

Indi-

Indiuiduum quid.

Indiuiduum est, quod constat ex huiusmodi proprietatibus, quarum collectio vnquàm in alio quopiam reperitur.

Indiuiduum siue singulare,	Determinatũ		Hector & oĩa
	Vagum.		propria noĩa.
	Demonstratiuum.	vt	Quidã homo
	Ex Hypothesi.		Hæc virtus.
			Æneæ filius
			ex Creusa.

Indiuiduum determinatum est, quod rem certam significat.

Indiuiduum vagum, dicitur singulare, de quo fit mẽtio. vt quidam homo.

Indiuiduum ex demonstratione, cum vox communis cum pronomine demonstratiuo sumitur, ad aliquam rẽ certam significandam.

Indiuiduum ex hypothesi est, quod per se communis terminus est, sed facta suppositione, fit vt de vno solo dicatur.

PRAEDICABILE.

Setõ.

Genus.		Generalissimum vt, substantia, Quantitas.		
		Subalternum.	vt virtus ad	Iustitiam.
				Habitum.
Species		Subalterna		
		Ima vt Tigris		
Differentia.		Diuisiua.	vt sensibile ad	Viuens.
		Constitutiua.		Animal.
Propriũ.	1	Medicum esse	homini.	
	2	Bipedem esse.		
	3	Canescere in senio		
	4	Speciale	hinnibile.	
		Subalternum	sentire.	
		Generalissimum	per se subsistere.	
		Transcendens.	Habere essentiam.	
Accidens.		Seperabile	Vt calor	Aquæ.
		Inseperabile		Igni.

Ioannis Setoni.

De prædicabilibus

PRædicabile est nomen simplex, quod de pluribus enunciari potest.

In quinque membra cōsumitur, genus, speciem, differentiā, proprium & accidēs. Gen⁹ est prædicabile de pluribus differētib⁹ specie, in quid: vt flos, virtus, metallū

Generum { *Generalissimum.* / *aliud est.* { *Subalternum.*

Generalissimū est genus capacissimū, ꝙ nunquā qucat esse species, vt ipsa prædicamenta, de quibus mox plura accipies.

Subalternum genus est, quod potest esse species, vt virtus.

Species est prædicabile de pluribus differentibus numero tantùm in quid: vt. Narcissus, fortitudo,

Subalterna species aliquando generis formā induit, a quo sola ratione discrepat Infimam speciem vocamus, quæ semper species, & nunquam fit genus: vt Leo.

Differentia est prædicabile de pluribus essentialiter in quale: vt Rationale.

Differentia diuisiua est, qua genus in suas species diuiditur.

Cōstitutiua est, quæ ad speciē refertur.

Proprium

Proprium, est prædicabile, quod vni tantùm speciei & omni & semper accidentaliter inest, vt Rudibile, gannibile.

Accidens est, quòd tum adesse, tũ detrahi alteri potest, saluo interim subiecto, vt Calor, Frigus.

Quod subiecto adimi licet, seperabile dicũt: quod actu nequit adimi, inseperabile.

PRædicabile nihil aliud est, quàm vox cõmunis, vt dictũ est, vnde facilè liquet, ex quo prioris tabulæ ramo educuntur prædicabilũ genera. Superioribus enim ista sunt cognata, id quod etiam in omnibus sequentibus licet animaduertere. Nã priusquã de istis quicquã scripsimus, generalẽ quãdam tabulam fluminis instar in mille riuulos decurrentẽ, ac singula, quę in his tribus libris continentur concathenata, complectentẽ depinximus. Quam rem inprimis studiosis vtilem futuram existimo, si ingenij vires tentent, quàm aptè possint omnia in compendiũ redigere, & inuice colligari.

Prædicabile, est vox simplex communis de multis dici potest vniuocè. Quinque sũt prædicabiliũ genera. Genus, Species, Differentia, proprium & accidens, quę sunt definiendi materia.

Genus est prædicabile, quod de pluribus speciebus dicitur in quid, vt Arbor, Frumentum. Generum aliud generalissimum, aliud subalternum.

Genera

Generaliſſimum eſt ſupremum genus, vt ipſa prædicamenta. Subalternum genus poteſt eſſe ſpecies, quoties, verſa vice, ad ſuperiora confertur.

Species eſt prædicabile de pluribus in quid, numero tantum differentibus, vt aurum, Aequitas.

Subalterna ſpecies poteſt eſſe genus, ſi habitudo, vt vocant, mutetur, quantum enim ad rem attinet, cum genere prorſus conſpirāt, ratione tamē multum inter ſe diſtant. Ima ſpecies (quam vulgo appellant ſpecialiſſimam) eſt quæ ſemper ſpecies & nunquā genus collatione fit, vt Linea, fraxin⁹.

Differentia, eſt prædicabile de pluribus eſſentialiter in quale, vt, Senſibile. Differentia diuiſiua eſt, qua diuidimus genus in ſuas ſpecies. Conſtitutiua eſt, quæ ad ſpeciem ſuam, quam cū genere definit, refertur. Ita rationale ad animal diuiſiuam, ad hominem conſtitutiuam dicimus. Alij dicunt differētiam in quale quid prædicari, quod idem ſonat ac ſi dicas in quale eſſentialiter. Notandum eſt ſuprema genera conſtitutiuis carere, & imas ſpecies diuiſiuis: ratiò aut nunquam inueniuntur veræ & germanæ differentiæ.

Proprium, eſt prædicabile, quod conuerſim, & accidētaliter de ſua ſpecie dicitur, vt rugibile leonibus, gannibile vulpibus, mugibile bobus, id eſt, poſſe mugire. Nam huiuſmodi verba potentiam potiùs quam actum deſignant. Porphirius in Iſagoge ſua quadrifariam diuidit proprium. At nos hîc quartā tantùm ſpeciem definiuimus, quòd reliquæ

liquæ accidentia veriùs quàm propria ſunt cenſeda. Proprium etiam ſpeciale, ſubalternum generaliſſimum & tranſcendens, breuitatis cauſa omitto. Quorum ſingula ſunt propria quarto modo & conuerſim prædicantur: vt, Gannibile proprium eſt ſpeciale, ſi ad vulpem: ſenſibile proprium ſubalternum, ſi ad animal, per ſe ſubſiſtere, proprium generaliſſimum, ſi ad ſubſtantiam, habere eſſentiam, proprium trãſcẽdens, ſi ad ens referatur, cũ quibus conuerſim prædicantur.

Accidẽs eſt quod cũ adeſſe, tum abeſſe poteſt, citra ſubiecti corruptionẽ. Quædam accidentia ſubſtãtiæ inhærent vt inde re, expelli nequeãt: vt, Calor igni, nigredo coruis: Cogitatione tamẽ, quod ſatis eſt, adimuntur. Quod à ſubiecto adimi licet, ſeparabile dicunt: vt, Candor chartæ. Quod actu nequit adimi, inſeparabile dicunt: vt Leuitas igni, humor aquæ. Omne prædicabile, aut in quid, aut in quale prædicatur. Percontanti enim quid ſit Plato, aut Socrates: hominem reſpondemus: roganti autem quid homo, aut bos, animal reſpondemus. Ita qualis ſit homo, interrogãti, dicimus rationalem, riſibilem, vel clementem eſſe. Duplex eſt ergo interrogatio, qualis, eſſentialis, & accidentalis, hanc proprium, & accidens, illam verò differentia ſibi vendicant.

Individuum, quod dictum eſt vni tantum rei competere, iis omnibus quinque vocibus vniuerſalibus propriè ſubijcitur: Vt, Bucephalus eſt equus, eſt animal, eſt irrationalis, eſt hinnibilis, eſt

velox: & tamen Bucephalus non est genus, nec species, nec differentia, proprium, aut accidés, sed vt prædictum est, indiuiduum, & ijs omnibus subijcibile. Attende ergo, quicquid de prædicabili, de prędicamento, de propositione, definitione, argumentatione, & alijs artis vocabulis diximus, aut dicemus, id de rerum vocibus esse intelligendũ. Alij primam & secundam intentionem dicunt, quæ nos artium & rerum vocabula appellamus, Exempla omnia per vocabula rerum danda sunt, & quarumcunque regularum verificationes. At præceptiones & ipsę regulæ è cõtrario, per artium voces potissimum traduntur.

De voce communi.

Car. *Vox communis diuiditur in quinque species prædicabilis.*

De prædicabilibus.

Prædicabile est nomen simplex, quod de pluribus enũciari potest vniuocè, id est, prædicabile est vox communis et incomplexa re.

Regula.

Omne prædicabile de pluribus prædicatur.

Obiectio.

Sol, Luna, Phœnix, non prædicantur de pluribus: ergo, Omne prædicabile non prædicatur de pluribus.

Respons.

Sol, Luna, Phœnix, quoad nomen, prædicantur de pluribus, licèt ob defectum rei non possunt, quia vnum tantum continent.

Regula

Regula.

Omne prædicabile prædicatur vniuocè.

Vniuoca prædicatio triplex. { Vniuocè, non æquiuocè. / Vniuocè nomine & ratione: / Vniuocè non secundum magis & minùs,

Primum genus vniuocæ prædicationis intelligitur in definitione prædicabilis. Secundum genus non intelligitur, quia genus, species, & differentia tantum prædicantur nomine & ratione. Neque tertium intelligitur, quia accidens in concreto prædicatur secundum magis & minus.

Eorum quæ sunt, quędam prædicantur.

De pluribus, De vno solo } vt { Prędicabilia. / Individuum, quod impropriè prędicabile est.

De genere vniuersaliter sumpto.

Genus triplex { 1. Primo modo, quod est principium vniuscuiusque generationis, siue à patria, siue à parente, vt Romulus, pater Romanorum. / 2 Secundo modo: genus dicitur multitudo collecta ab vno principio. / 3 Tertio modo genus Dialecticum dicitur, quod de pluribus speciebus prædicatur in quid. De hac generis acceptione loquuntur Dialectici.

Ioannis Setoni.

Diuisio generis Dialectici.

Genus triplex. { Generalissimum. / Subalternum. / Quæuis vox superior.

Genus generalissimum, est genus capacissimum quod nunquam queat esse species, scilicet alicuius generis vniuoci: sed æquiuoci generis potest esse species. Vt, substantia est res, tamen res non est verum genus substantiæ: sed æquiuocum genus, non enim prædicatur de substantia, nomine & ratione.

Regula.

Dicuntur genera generalissima, quia inter vniuoca nihil est superius genere generalissimo.

Genus generalissimum nunquam potest esse species. Ima species, vnquam genus.

Genera subalterna quæ sunt.

Ea dicuntur genera subalterna, quæ sita sunt inter supremum genus, & Imam speciem, quæ subalternatim genera & species sunt.

Genus quid?

Genus est prædicabile de pluribus differentibus specie in quid: De pluribus scilicet, quia omne genus est pluriũ specierum genus.

Differentibus, scilicet, quia singulæ species eiusdem generis specie inter se differunt. In quid, quia genus aptè respondet ad quæstionem factam per quid.

Quę differunt specie?

Ea dicuntur differre specie, quæ sũt diuersa indiui-

duo

dua diuersarum specierum, vel diuersa species generis eo iusdem.

Obiectio.

Aliquid redundans ponitur in definitione generis: ergo, Mala est definitio.

Ratio.

Genus est, quod prædicatur de differentibus specie in quid. Ergo, Aliquid superfluum ponitur in definitione generis, nimirum pluribus.

Vall.

Respons.

Nihil superfluum ponitur in definitione generis, sed vnum alterius est expositio.

De specie.

Species dupler. { Forma vniuscuiusque rei, vt forma hominis pulchritudo. / Dialectica species, quæ generi proximè subijcitur.

De specie dialectica.

Species Dialectica. { Subalterna. / Ima.

Subalterna respectu superioris est species, respectu inferioris est genus, Vt animal ad viuens, species ad hominem relatum, genus est.

Species est prædicabile de pluribus differentibus numero tantùm in quid. Hæc definitio intelligenda est de Ima specie tantùm.

Quæ differunt numero.

Ea dicuntur differre numero, quæ dum numerantur sunt inter se diuersa.

Imò *species semper est species: nam si referatur ad superiora, est species superiorum: si ad inferiora referatur, est species inferiorum: Vt, Fortitudo respectu virtutis, est species virtutis, tanquam sui generis. Respectu fortitudinis istius vel illius hominis, est species individuorum suorum.*

Dubitationis solutio.

Notio vniuscuiusque speciei natura cõmunis est: propter tamen defectum rei, actu nõ potest inesse pluribus. Vt Phœnix, &c. quod tribus rationibus effici potest.

Ratio. 1. *Cum tota natura & essentia speciei continetur in vno individuo.*

2 *Quando illud vnum individuum per se, & sua natura sufficiens est, vt Sol, Luna*

3. *Quando plura individua non requiruntur, quam vnum ad generationẽ & conseruationem speciei, Vt in Phœnice.*

Differentia.

Diuisio differentiæ vniuersaliter acceptæ.

Differẽtia triplex. { Communis, accidens separabile. / Propria, accidens inseparabile. / Maximè propria, differentia diuisiua, & constitutiua.

Differentia maxime propria quid?

Differentia est prædicabile de pluribus essentialiter in quale.

Expositio.

Differentia constitutiua subalterna speciei prædicatur de vna

de vna subalterna specie propriè, & de pluribus speciebus & individuis, vt sensile.

Differentia constitutiua composita prædicatur de vna specie, & de pluribus individuis.

Prædicari in quale duplex { Essentialiter, differentiæ tantùm est. / Accidentaliter, proprij, & accidentis.

Diuisio differentiæ Dialecticæ.

Differentia duplex est { Diuisiua. / Constitutiua.

Differentia diuisiua diuidit genus in suas species, vt Rationale, a diuncto irrationali, diuidit animal in hominẽ & brutum.

Constitutiua differentia est suæ speciei procreatrix: vt rationale, hominis.

Regula.

Omnis differentia diuisiua superioris est, constitutiua inferioris vt, Rationale ad animal, est diuisiua: ad hominem, est constitutiua.

De Proprio.

Diuisio proprij.

Proprium quadruplex. homini.

1. Soli, sed non omni, vt nautam esse.
2. Omni sed non soli, bipedem esse.
3. Omni, soli, sed nõ sẽper, canescere in senio
4. Omni soli & semper, risibile.

Diuisio proprij 4. modo.

Imæ speciei, Subalternæ speciei, Generis generaliss. Transcen. — vt — Mugibile, bouis. Sensibile, animalis. Per se subsistere, substantiæ. Habere essentiam, proprium rei.

Subdiuisio proprij. 4 modo.

Simplex, vt capax disciplinæ.
Compositum dicitur descriptio: vt, animal natura mansuetum, proprium hominis.

De accidente.

Accidens est, quod potest adesse & abesse sine interitu subiecti, vel actu, vel cogitatione.

Accidens separabile actu, id est, quod reuera separari potest à subiecto, tamẽ quando separatur, accidens non est.

Accidens inseparabile, non reuera, sed tantum cogitatione separatur à subiecto, quod in accidente satis est.

Secunda diuisio accidentis.

Accidens duplex: Vniuersale, Singulare — vt — Albedo, Hęc albedo.

Albedo.

Accidens vniuersale prædicabile est: singulare non est. quoniam de pluribus non prædicatur.

Tertia diuisio accidentis: Prædicabile. Prædicamentale.

Vniuer-

Vniuersale axioma.

Quicquid est, aut est substantia, aut accidens prædicamentale.

Prædicabilium proprietates & differentiæ notiores.

Genus & species, in quid: }
Reliqua tria in quale. }
Genus, species & differentia, essentialiter: }
Reliqua duo accidentaliter. }
Proprium de specie conuersim: } Prædicantur.
Cætera non conuersim. }
Genus, species, & differentia nomine & ratione: }
Reliqua solùm nomine. }

Setõ.

Genus, differentia, & proprium cognata sunt speciei, & eã necessario sequũtur.

Accidens non ita speciem comitatur, vt eam sequi sit necesse.

Genus & differentia ad definitiones conducunt.

Proprium & accideus, ad descriptiones sunt aptiora.

Proprium, præcipuè speciebus suis in-

est

est, ac deinde specierum indiuiduis.

Accidentia è regione primùm & præcipuè cõpetũt indiuiduis: et minus principaliter, deinde speciei & generi.

Omne superius ad suum inferius relatum, faciem generis induit, & eundẽ ferè locum in argumentando obtinet.

Hæ conuenientiæ differentiæ vtilissimæ sunt cognitu. Aliæ etiam sunt, sed nõ ita necessariæ. Quamuis proprium & accidens ad descriptiones sunt aptiora, tamen ijsdem in definiendo, differentiarum defectu, creberrimè vti cogimur. Rodolphus vocat omne superius, genus, quòd à genere & superioribus similiter oriuntur argumenta. Nos tamen ne vocum pareretur confusio, hic non abs re genus à specie, & proprium à differentia separauimus. Diligenter enim nauare operam debẽt dialecticam auspicaturi, vt statim in initio ipsa vocabula cognoscant ad vnguem, atque ea superstitiosè admodum decernant. Primùm ergo de regulis in vtranque partem pueris est disputandum. Deinde animaduertendum quo pacto altioribus, hoc est scribendi dicendique vsui obseruiant.

Sed quoniam diu erit (exigente huius libri ordine) priusquàm ad propositionem, & argumentationem ipsam perueniatur, sine quibus haud facilè poterunt reliqua intelligi: hic visum est quædã ex secundo & tertio libro desumpta inserere,

Propo-

Propositio, est oratio indicans verum, vel falsum: vt, Deus est author omnium bonorum: Propositio vera est, quæ vt res est, significat, vt Adamas trahit ad se ferrum: falsa, quæ aliter quam res se habet, significat, vt, Omnis senex est liberalis.

Propositio affirmatiua est, vbi principale verbum affirmatur.

Negatiua, vbi negatur. Exemplum affirmatiuę: vt, Pueri amant otium: Negatiuæ, vt, venter non habet aures.

Argumentatio est propositionum ad illatiuam notam connexio: tria sunt in argumentatione notanda, antecedens, copula, & consequens.

Antecedens, est prior pars argumentationis, copulam præcedens.

Copula, est nota illatiua, vnde infertur consequens.

Consequens est posterior pars argumentationis notam subsequens.

Argumentatio bona est, cuius antecedens necessario infert consequens. vt Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens potest esse verum, consequente existente falso: vt Adolescens est, ergo prodigus. Facilè poterit hoc loco præceptor ille, qui hęc dignabitur docere, plures ex secundo & tertio libro propositionis & argumentationis diuisiones colligere, quò cætera cuiùs à tenellis intelligantur, & postea ordinem ipsum contextus seruare.

De

Ioannis Setoni.

De proprietatibus Prædicabilium.

PRædicari in quid, vel in quale, est respondere ad hãc quæstionem factam per quid, vel quale.

Prædicari in quid duplex: { Completè, definitionis est tãtùm. / Incompletè, generis & speciei.

Prædicari in quid completè, est absoluere totam naturam rei interrogatæ.

Prædicari in quid incompletè, est absoluere aliquam partem rei interrogatæ.

Genus, species, & differentia essentialiter, id est, sunt de essentia earum rerum de quibus dicuntur, vt genus est de essentia specierum & indiuiduorum: Differentia de essentia speciei & indiuiduorum: species de essentia indiuiduorum. Reliqua duo accidentaliter, id est, Proprium, primo modo, & per se, non est de essentia speciei: Accidens nullo modo est de essentia subiecti.

Proprium de specie conuersim, cætera non conuersim, id est, proprium dicitur conuersim de specie necessario. Cætera non conuersim necessario, sed non necessario.

Dubitationis solutio ex distinctione.

Prædicari conuersim bifariam dicitur. { Necessariò, / Non necessariò.

Proprium necessariò conuertitur cum specie: puta, si

non

non conuertatur, tollitur nomen proprij.

Differentia constitutiua simplex (non composita) ex necessitate non conuertitur, quia obtinet nomen differentiæ si non conuertatur.

Regula.

Vnaquæque res habet suam veram differentiam cum qua conuertitur, sed nobis minimè nota, propter imbecillitatem intellectus nostri.

Omnis differentia constitutiua composita, conuertitur cum specie, vt rationale & mortale cum homine conuertuntur. Differentia simplex non conuertitur, aut saltem nõ eodem nullo quo proprium.

Genus, species, & differentia, nomine & ratione prædicantur, id est, nomen generis, & definitio generis, nomen speciei & definitio speciei: nomen differentiæ, & definitio differentiæ prædicantur de his, quorum sunt genus, species, & differentia, vt homo est animal. Animal dicitur nomen, accipienda est definitio nominis, id est definitio animalis, nimirum. Corpus animatũ, viuens, sensibile. Eadem est ratio speciei & differentiæ.

Obiectio.

Genus non prædicatur de differentia, nec est differẽtia differentiæ: ergo Differentia non prædicatur nomine, & ratione.

Respons.

Quando definitio attribuitur differentiæ non accipitur pro vera & genuina definitione, quæ ex genere & differentia constat, sed pro definitione minùs perfecta: quæ tamen essentiam rei explicat: Vt, rationale est, quod potest vti ratione.

Reliqua

Reliqua ſolum nomine, id eſt proprium & accidens.

Obiectio.

Accidentia definienda ſunt, vt inquit Ariſt. in 2. Topic. cap. 2.

Reſponſ.

Eſſentialis definitio non attribuitur accidenti, ſed deſcriptio, quæ qualitatem, non eſſentiam rei explicat. Et eodem modo dicendum eſt de definitione proprij.

Genus, differentia, & proprium, dicuntur ſequi ſpeciem, non quod poſteriora ſunt ſpecie, ſed quòd poſita ſpecie, hæc tria ſequuntur: vt poſito homine, ponitur animal, ponitur rationale, ponitur riſibile.

Accidens non ſequitur ex neceſſitate ſpeciem, quia omne accidens, vel actu, vel cogitatione poteſt ſeparari à ſubiecto, quod in accidente ſufficit.

Regula.

Præintelligendum eſt ſemper ſubiectum exiſtere prius quàm id quod ſubiecto accidat.

Genus & differentia ad definitiones conducunt, id eſt, ad explicandum quid ſit res. conducunt, quia omnis definitio vera conſtat ex genere & differentia.

Proprium & accidens ad deſcriptiones ſunt aptiora. Proprium enim deſcriptionis eſt oſtendere qualis ſit res, non quid ſit res.

Proprium præcipuè conuenit ſpeciei, gratia ſpeciei, in diuiduis. accidentia, contrario modo.

Regula.

Proprium ſecundum intellectum primo conuenit ſpe-

cieī

ciel, secundum nostram cognitionem, primùm conuenit indiuiduis, nam nostra cognitio oritur ex sensibus externis.

Accidentia primum conueniunt indiuiduis, quia hæc sensibus externis proxima sunt.

Omne superius in eodem ordine prædicamenti est genus inferioris, secundum inuentionem.

Quædam proprietates, & conuenientiæ generis & cæterorum prædicabilium.

1 Omne genus notius est natura suis speciebus, species nobis notiores sunt.

2 Genus prius est specie, natura, non tempore: quia sunt Relatiua actu: vnum relatiuorum neque prius, neque posterius est altero.

3 Genus prædicatur tantùm de speciebus, & indiuiduis.

4 Genus primam partem definitionis sibi vendicat: differentia constitutiua secundam.

5 Genus simile est materiæ, differentia formæ, species corpori composito.

6 Quidquid diuiditur, est genus: quicquid definitur, est species.

7 Quicquid aptum est ad diuidendum, aptum est ad definiendum: quicquid enim diuiditur, diuiditur per differentias: quicquid definitur, per differentias definitur.

8 Differentia constitutiua prior & notior est sua specie.

9. Nul-

9 *Nulla prædicatio sumitur de differentia diuisiua.*

10 *Species habet vnam differentiam actu: genus nullam habet actu, sed potentia.*

11 *Genus, species, differentia & proprium prædicantur æqualiter.*

12 *Speciei plura propria esse possunt.*

13. *Omne proprium est vnius speciei proprium*

14. *Omne proprium notius est specie*

15. *Subiectum prius est tempore accidente, etsi inseparabile sit: quia quod accidit alicui, posterius est eo.*

16. *Accidentia continent subiecta, & continentur. Continent, quia in pluribus insunt: Continentur, quia subiectum non est vnius, sed pluriũ accidentiũ susceptibile.*

17 *Solum accidens dicitur secundum magis & minus, idq; in concreto.*

18 *Accidens vniuersale non conuertitur cum subiecto: accidens singulare potest.*

19 *Accidentia quædam in concretis prædicantur nomine & ratione: quædam verò minime.*

20. *Eadẽ est ratio in accidẽtium descriptione, quæ est differentiæ constitutiuæ in definitione.*

De Prædicamentis.

PRædicamentum, est simplicium terminorum pariter, ac rerum certa quædã series Decem sunt huiusmodi: Substãtia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Pas-

Passio, Quando, Vbi, Situs. Habitus.

Nulla est vox, siue singularis, siue communis, quin in aliquo prædicamentorũ inueniri possit, modò nõ sit inter nouem illa genera, quæ his versiculis complexi (sumus

Vox artis, consignificans, priuatio, fictum,
Pars, deus, excedens, complexum, vel polysemum,
Ista Categorijs haud possunt verba locari.

NVnc est vt simili compendio prædicamenta perstringamus, quæ sunt: substantia, quantitas, &c. Hæc summa genera, & capita ideo dicuntur, quòd nullum habent superius vniuocum. In his elementis, seu classibus, res omnes & vocabula eò reponũtur, vt inter definiendum, ac ratiocinãdum, habeas in promptu, vnde velut è quodam penu, quibus opus est, depromas. Prædicamenta subijciuntur transcendentibus, sic appellant dialectici vocabula illa, quorum significatio ad rem quamque se extendit, qualia sunt ens, res, aliquid & vnum. Ens ergo, siue res æquiuocæ prædicamẽta complectitur. Sed hic opportunum videtur, vt quid sint vniuoca, æquiuocaque dicamus.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune est, & secundum illud nomen eadem ratio substãtiæ, vt Animal, Saxum, Arbor.

Æquiuoca vero dicuntur, quorum nomen commune est, & secundum illud nomẽ substantię ra-

tio diuersa, vt Sagitta, piscis, capra. Hęc à logicis reijciuntur. Quatuor sunt tantùm prædicamenta re pariter & ratione distincta, Substantia, quantitas, qualitas, & vbi. Reliqua, rerum relationes magis quàm res significant.

Expositio carminum.

Vox artis, (de qua superius præbuimus exemplum à prædicamentorum consideratione reijcitur: vt prædicabile, prædicamentum, propositio, & cætera. Casus, numerus, verbum, coniugatio, &c. Exordium: narratio, Epilogus, & cætera in alijs scientijs: quę quidam in relatione, alij in nulla locant classe.

Consignificans) omnia significat syntegoreumata qualia sunt, vel, et, ac, omnis, nullus. Adde etiam & non significatiua, vt Latratum, hinnitum, & similia, quæ æduntur a bestijs.

Priuatio) quæ nullam rem, sed potius rei absętiam significat, propriè in nulla est categoria, nisi forte per accidens in ea, in qua res illa, cuius est priuatio, contineatur: vt, Tenebræ, foramen, cæcitas, ignorantia, obliuio, vmbra.

Fictum) verba commętitia designat, qualia sũt Gorgon Chymera, Stix, Cerberus, Sphinx, Sirenes, Cyclops, Acherõ, Alecto, Tisiphone, Megæra, Lamia, & cætera.

Pars (totius membra, aut qualescunque totius rei partes designat, vt Manus, caput, oculi, cor, pulmo, vena, cutis, fundamentum, paries, tectum, radix, ramus, caulis, culmus, gluma, geniculus, &c.

Deus

Deus) creditur a multis non esse in prædicamento, vt alia quæ sunt actu infinita, vt, Deitas creator, numen, æternum, & cætera, Deus tamen rectius (opinor) ab alijs dicitur esse perfectissima substantia.

Excedens) id est transcendens vt ens, res vnum aliquid, opinabile, & si quæ sunt alia, quę nil certi sed omnia indiscriminatim (vt dictum est) significant.

Complexum) vt, Homo iustus, irrationale animal, quæ non sub vno aliquo, sed in diuersis cõtinentur prędicamentis. Veruntamẽ si voce solum fit complexũ, vt corpus animatum, hæc modestia & talia (quibus vocum inopia vtimur) non debet à prędicamento videri alienum.

Polysemus id est æquiuoca vt acutũ, virgo, liber, leue, & cætera, quorũ incerta est significatio, & idcirco distinguenda, priusquam in categorijs reponantur. Sed de ijs nimis fortasse multa.

De Prædicamentis.

De diuersa ratione collocandarum vocum in prædicamentis & prædicabilibus.

VOces collocantur in prædicabilibus, quemadmodum eum alijs considerantur, & virtus respectu hominis, Car

accidens est: Respectu habitus, species: respectu temperãtiæ, genus. Voces collocantur in prædicamentis, quemadmodum per se considerantur: vt virtus sine alterius respectu est in qualitate.

Prædicamentum quid?

Prædicamentum est certus & distinctus quidam ordo vocum simplicium pariter ac rerum.

Diuisio eorum quæ ponuntur in prædicamentis.

Eorum quæ ponuntur in prædicamentis quædam, { Per se: Genus, species, indiuidua: (nia. / Per accidens, reliqua omRegula.

Definitio est in prædicamento secundum partes, non secundum totum.

De numero prædicamentorum.

Quatuor sunt prædicamenta. re pariter & ratione. { Substantia. / Quantitas. / Qualitas, / Vbi.

Cætera prædicamenta, rerum relationes, potius quàm res significat.

Discrimen inter prædicabile. & prædicamentum.

Et singularium prædicabile verum communium tantum prædicamentum. est receptaculum vocum communiũ,

De vo-

De vocibus quæ reijciuntur à prædicamentis.

Vox artis quid?

Vox artis est verbum, quo aliqua ars vtitur in suis regulis explicandis, vt, prædicabile.

Cautio.

Vox artis reijcitur ab omnibus prædicamentis, excepta relatione. Vt, omne genus est speciei genus: Genus & species relatiua acta sunt.

De voce consignificante.

Consignificans sub se complectitur omnes orationis partes, præter nomen substantiuum, pronomen substantiuum, & verbum. Et comprehendit etiam omnes voces quæ à bis flūs eduntur, vt Latratus.

Cautio.

Concretum ponitur in prædicamento, non per se, sed gratia abstracti.

De priuatione.

Priuatio est absentia rei naturalis, & per se reijcitur à prædicamento, (priuatio enim rei, res non est) ponitur in prædicamento, gratia eius rei, cuius est priuatio.

De ficto.

Ficta sunt verba commentitia, qualia perplurima à poetis fingūtur, vt Achates. Ficta res, res non est.

De parte.

Partium aliæ ſunt.

Vniuerſales.
Integrales, } vt { Téperantia reſpectu vir tutis. / Caput pars corporis.
Eſſentiales. / Definitiuæ. } { Forma pars rei naturalis / Genus pars definitionis ſpeciei.

Regula.

Partes vniuerſales, eſſentiales, & definitiuæ, per ſe in prædicamento ſunt: pars integralis, non per ſe, ſed gratia totius, cuius eſt pars.

Partes eſſentiales & definitiuæ priores ſunt toto.

De Deo.

Deus non eſt in prædicamento quia nihil quod eſt actu infinitum, reperitur in aliquo prædicamento, vt, Deus, Creator, numen.

De excedente.

Excedentia ſunt ipſa tranſcedentia, quæ nihil certi ſignificant, ſed omnia ſine aliqua differẽtia: & ea de cauſa aliena ſunt à prædicamentis, vt res, vnum, &c.

Regula,

Nõ eſt aliquis certus & definitus numerus tranſcẽdẽtiũ ſed perplurima ſunt, vt traditur ab Ariſt. in Metaphyſ.

De Complexo.

Coplexum hoc in loco duplex eſt. } voce tantum. / Re & voce.

Regula

Regula.

Complexum voce tantùm, secundum partes est in prædicamento, non secundum totum, vt animal rationale.

Dubitationis solutio.

Tertium membrum complexi omittitur in hac diuisione: ne complexum & polysemus inter se confunderentur.

De Polysemo.

Polysemus est vox æquiuoca.

Æquiuoca sunt, quorum nomen commune est, definitio nominis alia atque alia.

Vniuoca, sunt quorum nomen commune est, & eadem nomini attributa natura definitio.

Diuisio æquiuoci.

AEquiuocum duplex: { AEquiuocans, vt canis. / AEquiuocatum.

AEquiuoca æquiuocata sunt significationes æquiuoci æquiuocantis: vt animal latrabile, piscis marinus, sydus cæleste.

AEquiuocum æquiuocans, locum non habet in Categorijs: AEquiuoca æquiuocata habent: nam reipsa vniuoca sunt.

Ista Categorijs haud possunt verb. &c. Scilicet per se, per accidens tamen quædam possunt.

De Substantia.

SVbstantia est res, qua suffulciũtur accidentia. Prima. Secunda.

Substantia prima est indiuiduum Substantiæ, vnũ aliquod designans: Vt Virgilius, hic lapis.

Secunda, est primæ genus, aut species multa repræsentans. vt Arbor, cerasus.

Proprietates sex.

1. Nulla substãtia est in aliquo subiecto.
2. Secunda substantia & eius differentia vniuocè, & propriè de primis prędicãtur
3. Prima, hoc aliquid significat: Secunda verò, quale quid.
4. Substantiæ nihil est contrarium.
5. Non suscipit magis aut minùs.
6. Prima substãtia proprijssimè contrariorum est susceptibilis.

Completæ substantiæ genera cœli, elementa, vegetabilia, animalia, fossilia, imperfectè mista &c.

Incompletæ species sunt, angelus, spiritus, manes, dæmon, anima seperata, materia, forma, partes, & si quæ sunt huiusmodi.

Substantia.

Corporea: ~~ *Incorporea.*

Corpus.

Compositum: ~~ *Simplex.*

Compositum.

Viuens: ~~ *Inanime.*

Viuens.

Sensile

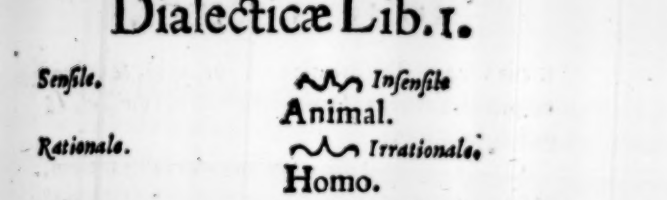

SVbstantia, vt planissimè dicatur, res est solida, cui cætera quoque accidētia obueniunt. Est enim quasi sustentaculū, ac basis reliquorū, vt saxū, vt ignis: illi crassities, huic raritas veluti suo susceptibili innititur, & inest.

Prima substantia singularis est, & infima, quæ de vna tantum re enuntiatur, vtpote Demosthenes, hic psittacus, quorū natura (quo minus de plurimis dicantur) repugnat. Secunda verò, genus seu species est primæ, hoc est, communior quædam & amplior, quàm vt ad vnum aliquod significandum astringatur: vt Demosthenes, species, homo, genus animal. Ita ad hunc psittacum, species est, psittacus genus verò auis.

Nulla substantia est in subiecto, quia ipsa est potius cęterorum prædicamentorum subiectum, vt ex definitione eius patet. Nam licèt vinum in cado sit, non tamen vt in suo subiecto, sed inest vt in loco. Dicitur aliquid inesse nouem modis, veluti in loco, vase, toto, partibus, genere, specie, fine efficiente, forma.

Differentiæ & partes substantiæ, quoniam incompletæ sunt, non putantur propriè in prædicamento

mento locari. De primis tamẽ propriè, & vniuoeè prædicantur, vt latiùs dicetur, vbi ventũ est ad prædicationem.

Quale designat qualitatem circa substantiam, vt cùm dico animal, ostendo talem esse substantiã qualis de pluribus prædicari potest.

Substantia non agnoscit contrarium, quamuis iuxta eius qualitates & formas, nonnunquam contrariatur. Vt ignis, & aqua, quæ ob mutuam pugnã à physicis contraria appellantur. At completę substantiæ nec inuicem contrariantur, nec quicquam aliud ijs alienum.

Non intenditur, nec remittitur, sed omnis substantia æquè est substantia, vt, bos, brutum ignis, æs, corpus, ex æquo sunt substãtię: Vna tamen alijs magis vel minus dici potest secundum angustiam aut amplitudinem, vt, Species magis quàm genus est substantia, & indiuiduum maxima dicitur, quòd plurimis substat, sed nec magis nec minus est, secundum prædicamenti essentiam

Prima Substantia, cùm singularis sit proprijssimè per suam ipsius variationem contrariorum est susceptibilis. Nam etsi opinio, & enunciatio suscipiant contraria, verum & falsum, nulla tamen in ipsis, sed ipsa re potius, permutatio existit. Semper enim eadem permanet hęc propositio, Cæsar pugnat, quicquid agat Cæsar: veram tamẽ, nisi eo pugnante non dicimus.

Secunda autem substantia, gratia primarum cõtrarijs subijcitur, Dicitur homo diues, quia Crœsus &

ſus & Attalus, & alij fuere diuites: pauper quia Codrus & alij, rerum inopia laborabant. Longè igitur aliud eſt contraria habere, & contraria ſuſcipere. Pueris dialecticam auſpicantibus, non ſolum enitendum cenſeo, vt voces quaſcunque in ſuas claſſes reducere, ac collocare diſcant, verùmetiam vt gradus vocum inter ſe cognatarum perfectè cognoſcant, quod ab imis ad ſuprema, velut per gradus quoſdam aſcendere, & contrà ad ima vſque inde deſcendere poſsint, vt ſciant quouſque ſit progrediendum: nempe ab omni indiuiduo cuiuſcunque ſit categoriæ, tanquam à primo gradu, per intermedia ad ſumma vſque genera licet progredi, vbi oportet ſiſtere, vt, Cicero, homo, animal viuens, corpus, ſubſtantia: hîc ſiſtendum eſt. Similis eſt à generaliſſimo in quoduis ſuum indiuiduum deſcenſus, vt ſubſtantia, corpus, compoſitum, viuens, animal, brutum, terreſtre, greſſibile, quadrupes, equus, Bucephalus: nihil eſt infra Bucephalum, nec ſupra ſubſtantiam, quod ſub huius categoriæ ambitu contineatur. Nam ens reijci à prædicamentis, ſuperiùs oſtenſũ eſt, quòd res omnes quæ ſunt, indiſcriminatim ſignificat, & vltrà ens, opinabile, dictio ampliſſima, ea omnia quę ſunt, fictitiaque monſtra, quę non ſunt, ſed imaginantur, ſignificans. Hic vocum gradus, rem quampiam definituros iuuabit plurimùm.

Recitantur à quibuſdam hęc completæ ſubſtãtiæ, genera, cœli, elementa, animalia, vegetebilia foſſilia, imperfectè miſta. Mihi vidétur vix ſatis integrè

tegrè huius prædicamenti seriem complere. Pānus enim, cadauer, & lac, & talia vocabula nō possunt aptè prædictis generibus comprehendi. Incompletæ substantiæ species sunt, angelus, spiritus, manes, demon, anima separata, materia, forma, partes substantiæ, & si quæ sunt huiusmodi.

Car. Discāt pueri, quot genera sub se continent vegetabile, & fossile, vt huius prædicamenti intelligāt immensitatem.

De Substantia.

Substantia triplex.

- Secūdum rem tantùm, vt rationale & singulæ differentiæ constitutiuæ specierum.
- Secundum modum prædicandi, vt vniuersalia accidentia, vt Color.
- Secūdum rem & modum prædicāndi, vt, secundæ substantiæ.

Regula.

Substantia primum locum sibi vendicat, quia quæ cōtinentur in cæteris prædicamentis, referuntur ad substantiam, tanquam ad proprium subiectum.

Snbstantia quid?

Substantia est subiectum per se accidentium,

Subiectum triplex.

In quo, De quo, Circa quod,

- In quo accidentia inhærent.
- Subiectum in propositione.
- Materia circa quā res versatur.

Subie-

Subiectum in quo duplex. { Per se. / Per accidens.

Subiectum esse accidentium per se, substantia tantùm est: subiectum esse accidentium per accidens, id est impropriè, cæterùm prædicamentis conuenit, vt superficies.

Diuisio substantiæ.

Corporea, Incorporea } alia { Prima. / Secunda.

Obiectio.

Secunda substantia dicitur de prima: ergo, Male est diuisio substantiæ.

Respons.

Secunda non dicitur de prima, quemadmodum sunt membra diuidentia substãtia: sed si ipsas res respiciamus, secunda prædicatur de prima.

DE PROPRIETATIBVS Substantiæ.

Proprietates conuenientiæ sunt, quæ neque solùm, neque omnibus insunt.

Proprium & proprietas non confunduntur, sed proprietas latiùs sumitur quàm proprium.

1 *Nulla substantia est in aliquo subiecto, scilicet vt accidens in subiecto.*

Inesse in subiecto duplex: { Substantiale in substantiali: vt anima in corpore hominis. / Accidens in subiecto.

Inesse

Ineſſe vt accidens quid.

Ineſſe vt accidens eſt, quod neque eſt pars ſubiecti, neq; ab eodem ſubiecto ſeparatur.

Regula.

Omne accidens, quatenus eſt accidens, ineſt ſubiecto.

Aliquid dicitur ineſſe 9. modis.

In loco,	vt	Cicero in ſenatu.
In vaſe,		Vinum in cado.
In toto,		Caput in corpore.
In partibus		Omnis humana vis in animo & corpore.
In genere,		Aurum in metallo.
In ſpecie,		Metallum in auro.
In efficiẽte		Fœlicitas in virtute
In fine,		Virtus in fœlicitate.
In materia		Forma in materia.

2. *Secunda ſubſtantia & eius differentia conſtitutiua prædicantur de primis vniuocè, id eſt nomine & definitione.*

3 *Prima hoc aliquid ſignificat. 1. rem ſingularem, et non ſe ſubs. communem.*

Obiectio.

Hic homo eſt Ioannes, & ille homo eſt Ioãnes ergo prima ſubſtãtia de pluribus dicitur.

Reſponſ.

Prima ſubſtãtia non prædicatur de pluribus propter communẽ in ea ſpeciem, ſed propter nominis ſimilitudinẽ. Secunda verò quale quid: id eſt, omnis ſecunda ſubſtantia

ſtantia ſibi innatam hanc qualitatẽ habet, vt de pluribus poſſit prædicari.

Dubitationis ſolutio.

Quale hic non ſumitur quemadmodum in prædicamẽto Qualitatis pro qualitate accidentaria, ſed pro cõmuni notione eſſentiali. Nõ enim idem eſt ſignificari quale quid & prædicari in quale quid.

4 *Subſtantia nihil eſt contrarium, id eſt, vna ſubſtãtia non eſt contraria alteri ſecundum eſſentiam prædicamẽti, ſed aliquando ſecundũ qualitates, quæ phyſica contraria ſunt, vt, Ignis & aqua.*

5 *Non ſuſcipit magis & minus, ſecundum prædicamẽti eſſentiam.*

Obiectio.

Individuum eſt magis ſubſtantia quàm ſpecies, ſpecies quàm genus: ergo, Vna ſubſtantia eſt magis quàm altera.

Reſponſ.

Vnum individuum non eſt magis ſubſtantia quàm alterum individuum, nec vna ima ſpecies eſt magis quàm altera: nec vnum genus, magis quàm alterum genus, neque ſecundum eſſentiam prædicamenti, neq; ſecundũ rationem ſuſcipiendi accidentia.

Regula.

Omnis comparatio eſt eorum, quæ ſunt generis eiuſdẽ.

6 *Prima ſubſtantia propriſſimè contrariorum accidentium eſt ſuſceptibilis.*

Suſci-

Ioannis Setoni.

Suſcipere contraria quid?

Suſcipere cõtraria, eſt ſubiectum eſſe contrariorum accidentium.

Obiectio.

Oratio dicitur vera, vel falſa: ergo, Non eſt proprium ſubſtantiæ, ſuſcipere contraria.

Reſponſ. 1.

Oratio dicitur vera vel falſa, non per ſe: ſed quia res eſt, vel non eſt, dicitur eſſe oratio vera vel falſa. Vt Hector pugnat, Hæc oratio eſt vera, Hectore pugnante: falſa eſt quando non pugnat.

Reſponſ. 2

Proprium eſt ſubſtantiæ ſuſcipere contraria, ſui ipſius imitatione: orationi conuenit, nõ ſui ipſius mutatione (quia eadem oratio ſemper manet) ſed mutatione ſubſtantiæ.

Completa ſubſtantia quid?

Completa ſubſtantia, ſiue corporea eſt, quæ cerni tangiue poteſt: Incompleta, quæ nec cerni ne tangi poteſt: ſed ſolummodò cogitatione comprehenditur. Vt, Deus.

De numero cœlorum.

Cœli ſiue ſphæræ 8. ſunt ſecundum Ariſt.

1 *Luna.*
2 *Mercurij.*
3 *Veneris.*
4 *Solis.*
5 *Martis.*
6 *Iouis.*
7 *Saturni.*
8 *Firmamenti ſiue primi mobilis.*

Cœlum

Cœlum quid?

Cœlum est corpus simplex, aethereum, & sphæricũ, perpetuò mobile actu, stellis & astris insignitum.

Elementa quatuor.

Ignis,
Aer,
Aqua,
Terra.
} Et omnia cœlestia corpora simplicia sunt.

Corpus compositum quid?

Corpus compositum est, quod componitur ex quatuor elementis: & ipsa quatuor elementa & omnia cœlestia corpora respectu primæ materiæ & primæ formæ, corpora compesita sunt.

Diuisio vitæ.

Vita triplex.

Vegetatiua,
Sensitiua,
Rationalis,
} attribuitur {
Plantis, brutis, hominibus.
Brutis & hominibus.
Homini tantùm.

Fossilia sunt quæ è terris effodiuntur, vt Metalla.

De imperfectè mistis.

Meteorum est corpus compositum imperfectum, ex vapore vel exhalatione effectum, in aëre vel terra apparere solitum: vt Grando, draco volans.

Regula.

Dicitur imperfectum, propter subitam meteori generationem.

De materia meteororum.

Materia meteororum sunt fumi, qui e terra & aqua oriuntur.

Diuisio meteororum.

Duo sunt genera meteororum. { Exhalatio. Vapor.

Materia & forma sunt prima principia rerum naturalium.

Anima separata, scilicet à corpore, Partes, id est, substantia.

Regula.

Duo sunt extrema in omni prædicamento. { Genus generalis. Species specialis.

Quæcunque comprehenduntur inter genus generalissimum, & speciem specialissimam, sunt genera & species: genera respectu inferiorum, species, respectu superiorum vt corpus, ad substantiã, species, ad compositũ corpus, genus.

Dubitationis solutio.

In omni diuisione, proximum genus intelligendum est: vt in diuisione corporis compositi in viuens & inanime, in inanime intelligendum est genus suum proximum. nec pro aliys sumi potest, quam pro inanimatis compositis Vt, omne corpus inanime compositum, est corpus compositum.

De quantitate.

Quanti-

QVãtitas, est cuius gratia diuisibile sectionem participat, vt linea, lex.

Continua, discreta.

Continua, est cuius partes in communi termino connectuntur. Eius quinque sũt species, linea, superficies, corpus, tempus, & locus.

Cõmunis terminus. { Lineæ. Superficiei Corporis. Temporis. Loci. } est { Punctum. Linea. Superficies. Iam, nũc. &c. Linea, }

Punctum, est insecabile quoddam, quo solam longitudinem diuidimus.

Linea est longitudo, latitudine & profundo carens.

Superficies est longitudo & latitudo sine profundo.

Corpus est longitudo, latitudo, & profunditas.

Tempus est primi motus per successionem numerus.

Locus est concaua superficies corporis concaui.

Quantitas discreta est, quæ discretas, & minime cõtinuas habet partes, vt numerus. Numerus est vnitatũ collectio, vt viginti.

Vnitas est quiddam, non quantum, vnde quemuis numerum licet procreare. Binarius est numerorū minimus. Maximus autē numerus non potest assignari.

QVantitas est suapte natura in partes diuisibilis. Huius gratia diuiduntur, substantia, qualitas, & quæcunque participant sectionē. Nam omne quantum, & solum quantum, est diuisibile, si (vt hic sumitur) diuisionem realē intelligas. Quantitatum, alia continua, alia discreta: Hoc est, magnitudo & multitudo.

Continua, est quantitas diuisibilis in semper diuisibilia, vt Linea, superficies, & cæteræ species. Eius partes in termino aliquo communi connectuntur.

Terminus communis est principium vnius partis, & finis alterius, vt communis terminus lineæ est punctum, superficiei linea, corporis superficies. temporis, iā, nunc, præsens, instans, loci linea, quia locus est superficies: & hic pro re ipsa, hoc est pro mensura loci sumitur.

Punctum est quiddam non quantum, insecabile quo sola longitudo diuiditur. Duo sunt actu puncta in omni linea, principiū, & finis: potestate verò infinita sūt, vel in minima linea. Porrò vt linea diuiditur per puncta, ita superficies per lineas, corpus per superficies, tempus per præsens, & locus per lineas diuiduntur. Linea nuda est lōgitudo reliquis

liquis carens dimensionibus. Talem autem cogitatione oportet fingere, quòd omnis linea ducta secum trahit latitudinem. Quin etiam mente concipienda est & superficies, vt hic definita est. quòd omne planum in rebus, profundum habet sibi adnexum.

Corpus, vt hic capitur (abutimur enim hac voce aliarum defectu) omnẽ dimensionem designat. Atque ob hanc dimensionis trinitatem, habetur corpus perfectissima quantitas.

Tempus est numerus primi motus, hoc est primum mobile, dum solẽ & alias planetas rapit motu suo, & continua reuolutione tempus numerat, & æquis spatijs mẽsurat. Aduerte temporis partes licèt sint continuæ inuicem, non esse permanẽtes nec vt partes lineæ in cõtinuo positionem habent: qua de re plura te docebit Aristoteles. Quantitas discreta est, cuius partes nullo communi termino adnectuntur, sed separatæ inuicem existunt, vt numerus, vel oratio ad nullum limitem communem copulantur numeri, aut orationis partes. Vt quantitas cõtinua perpetuò minui, ita discreta semper augeri potest: hic maximum, illic minimũ ignoramus. Quod de numero dictum est, de numero numerante, quo res numeramus, intellige, vt quinq; decem, centum &c. quod numeratur, est aut substantia, aut qualitas, aut aliquid aliud. Tempus nõ numerat motum suprema sphæræ, sed ab eo numeratur, vt prædictum est, & ideo non numerans numerus, & discretum, sed numeratus numerus, &

continuum haberur.

Oratio pro tenore vocis, hoc est, pro syllabarũ mensura, quantitas potest dici, quãquàm nec oratio, nec locus, propriè quantitas censentur: quandoquidem, locus (si eius rationem complexeris) vt ad locatum refertur, in relatione locatur. Oratio autem rectiùs in tertia specie qualitatis, cùm sit vox, reponitur.

De quantitate.

Car. *Quantitas primum locum obtinet post substantiam, quia vi quantitatis certa in substantia inhærent.*

Quantitas quid?

Quantitas est diuisibilis in semper diuisibilia.

Ratio.

Quantitas continua semper diminui potest: quantitas discreta semper augeri potest.

Diuisio duplex: { Logicalis. / Realis.

Logicalis diuisio, est generis in species per differentias accommodata deductio.

Realis diuisio (quæ partitio vocatur) est totius integralis in suas partes. De hac diuisione loquitur Setonus.

Quantitatis diuisio.

Quantitatis duæ sunt species.

Continua, Discreta } dicitur. { Magnitudo. / Multitudo.

Termi-

Terminus communis quid?

Terminus communis est finis vnius partis, & initium alterius.

Linea duplex. { Communis. / Mathematica.

Mathematica linea (de qua Setonus loquitur) mente tantùm & cogitatione comprehenditur. Eadem est ratio in cæteris.

Dubitationis solutio.

Omnis linea diuiditur per puncta, nulla tamen linea fit ex puncto, iuxta Aristotel. in 6 Physicorum.

Rationes duæ.

1 *Nullum continuum compositum est ex impartibilibus. Punctum insecabile quiddam est.*

2 *Ex non quantis, nulla assurgit quantitas: punctum quantitas non est.*

De corpore.

Corpus duplex. { Substantiale: Substãtia / Mathematicum Quãtitas.

Dimensiones tres sunt. { Longitudo. / Latitudo. / Profunditas.

Regula.

Hæ dimensiones respectu substantiæ, accidentia sũt, respectu quantitatis, differentiæ sunt.

Ioannis Setoni.

Tempus quid?

Tempus est numerus primi motus, id est, mensura primi motus cœlestis, per successionem, id est, secundum prius & posterius.

Numerus duplex. { Numerans. / Numeratus.

Numerus numerans, est numerus quo res numeratur, vt duo, tria.

Numerus numeratus, est numerus rebus applicatus, vt, duo homines.

Tempus est numerus numeratus, respectu motus primi mobilis: respectu sui subiecti mobilis, est numerus numerans.

Omnis numerus numerans, est in prædicamento quantitatis: numerus numeratus in omnibus prædicamentis est.

Tempus aliquando dicitur esse quantitas per se, & aliquando quantitas per accidens: Per se, quemadmodum quantitas sumitur secundum rationem mensuræ: Est quantitas per accidens, quemadmodum quantitas sumitur secundum esse.

Locus quid?

Locus est concaua superficies corporis continentis immobilis prima.

Obiectio.

Locus & superficies sunt species quantitatis continuæ, ergo locus, superficies non est,

Respons.

Locus & superficies reipsa omnino eadem sunt, sed ratione

tione differunt, nam dicitur locus respectu corporis cõtenti, superficies verò respectu corporis continentis.

Diuisio loci.

Locus quadruplex. { Proprius. Communis. Naturalis. Violentus.

Locus proprius, neque maior, neque minor corpore locato: locus communis est maior.

Aliquid dicitur esse in loco trifariam.

Per se: Per accidens: Per partem. } vt { Omnia corpora inferiora. Animus. Primum mobile.

Primum mobile dicitur esse in loco, non secundum totum, sed secundum partem, partem dico, quia centrum eius est in loco.

Regula.

Omne corpus est in loco. vel secundum totum, vel secundum partem.

De quantitate discreta.

Quantitas discreta, & numerus numerans, idem sunt omnino.

De oratione.

Oratio est in quantitate, iuxta mensuram syllabarum.

est in

est in qualitate: vt infert passionem auditui, est in subtilitia, quatenus scripta est.

Maximus numerus non potest assignari, quia maximi ignoratur in quantitate discreta, quemadmodum minimi in quantitate continua.

Punctum & vnitas non sunt in prædicamento per se, sed gratia linea & numeri, quorum sunt principia.

Proprietates. III.

Setõ 1 QVantitas non habet contrarium.
2 Non suscipit magis ac minus.
3 Quantitas est, qua res æqualis, vel inæqualis censetur alteri.

Sub hoc prædicamento continentur omnia magnitudinis, numerorũ, & mensurarum nomina.

Quantitas.
~ *Discreta.*
Continua. Continua.
~ *Diffluens.*
Permanens. Permanens.
~ *Linea.*
Superficies. Superficies.
~ *Conuexa.*
Concaua. Concaua.
~
Hæc & illa concaua superficies.

Prima

Prima & ſecunda proprietas facilè ex ſubſtãtiæ proprietatibus cognoſcuntur. Tertia huic prædicamento eſt peculiaris, nam ex quãtitate dicitur res eſſe alteri æqualis, vel ſecùs: nempe tum res æquales dicimus, cùm illarum quantitates ſũt æquales, Concinet ſub ſe quantitas nomina, id eſt, ſpecies magnitudinis, menſurarum, & numerorum Nomina magnitudinis, longitudo, latitudo, profũditas, altitudo, planum, granum, digitus, ſpithama, dychas, cubitum, vlna, pes, ſeſquipes, gradus, paſſus pertica, ſtadium, milliare, leuca, paraſanga &c.

Menſurarum, pinta, ſextarius, congius, cotyla, dyaulus, modius amphora, vncia, libra, ſemis, triẽs, ſextans, chœnix, dolichus, põdo, talẽtum, bilibris, & alia huius generis ſexcenta, quæ ſtudioſi pueri ſeduló conſcribent.

hæc mensurarũ genera nusquam, nisi ad locum ex ferri possunt.

Numerorum, decem, viginti, quadraginta, centum, ſexcenta, mille, myrias, & reliqua infinita.

De Proprietatibus. quantitatis.

Car.

Q*Vantitati nihil eſt contrarium.*

Dubitationis ſolutio.

Surſum, deorſum, & cætera non ſunt contraria, quia non repugnant ſecundum pugnantiam formæ, ſed ſecũdũ diſtantiam loci.

Omnia contraria inſunt eidem ſubiecto, & eidem parti ſubiecti diuerſis temporibus, niſi alterũ ſit à natura, quod minime congruit poſitionibus loci.

Regulæ

Regula.

1 *Omnia contraria opponuntur secundum pugnatiæ forma.*

2 *Diuersa nunquam possunt competere eidem subiecto.*

3 *Magnum & paruum non sunt contraria, quia nihil est magnum aut paruum per se, sed tantum comparatione.*

Quantitas non dicitur secundum magis & minus, id est, omnia quæ sunt in prædicamento Quantitatis, aqui sunt quantitates, quoad genus.

A quantitate res solùm dicuntur æquales & inæquales, quia æqualitas & inæqualitas cernuntur in magnitudine, vel in multitudine: Magnitudo, quantitas continua est, multitudo, quantitas discreta est, Tamen æquale & inæquale nõ tã quantitates sunt, quàm qualitates, & passiones qualitatis.

Æqualitas est rerum differentium eadem quantitas.
Inæqualitas est rerum differentium diuersa quantitas.

De relatione,

Setõ AD aliquid dicitur, cuius essentia ex alio dependet, vt, Pater. Relatiua actu, ea dicuntur, quæ apte inuicem referũtur in obliquis, vt, Pater est filij pater.

Relatiua potentia sunt, quorum existẽte vno, non necessariò sequitur alterũ, vt, Sensibile, & sensus.

1 Ad aliquid habet contraria.
2 Suscipit intentionem & remissionem
3 Relatiua propria necessario sese mutuò cõsequũtur: vt Prçceptor, & discipulus.
4. Propria relatiua sunt simul natura, hoc est, sese ponunt & auferunt: vt loquitur ille.

Ad aliquid

Magistratus. ~ *Cognatio, etatum nomina, &c.*

Magistratus.

Prætor. ~ *Rex, consul &c.*

Prætor.

Vrbanus. ~ *Peregrinus.*

Vrbanus.

Hic prætor Vrbanus & ille.

AD aliquid dicitur, cuius essentia non ex se, sed ex alio pendet: vt, pater, & dominus, ex suis correlatiuis, filio & seruo. Relatiua actu, ea sunt quæ aptè inuicem, & mutuò sese in obliquis sequuntur: vt duplum est dimidij duplum, & contrà dimidium est dupli dimidium.

Relatiua potentia non necessariò sese consequuntur, nam quamuis sequitur, si sensus sit, sensibile esse, tamen è contrario non sequitur, quia potest esse sensibile, absquè sensu, si sensibile passiuè sumatur.

Suscipit

Suscipit contraria, vt virtus contraria est vitio, non quod virtus referatur ad vitium. Virtus enim studiosi est virtus, & nō vitij virtus, sunt tamen inuicem contraria.

Intenditur & remittitur, vt simile, & æquale magis & minus dicuntur,

Necessaria est consecutio in proprijs relatiuis, vt præceptor est discipuli præceptor, & discipulus præceptoris discipulus.

Relatiua actu sunt simul natura, nam ponunt se, vt, si dominus est, seruus est, & auferunt, vt si non sit dominus, non est seruus, si nō est seruus, nec dominus est. Relatiua propria & relatiua actu, & secundum esse, sunt idem: sic & idem sunt relatiua potentia, impropria, & secundum dici, vt loquuntur. Hæc omnia prædicamenta penè complectuntur, nec sunt ita multum necessaria. Ad hanc classem referendæ sunt, iuxta quosdam, omnes voces quæ non possunt in alijs collocari, verum quamuis hoc prędicamentum adeo sit capax, vt videatur multis omnia penè reliqua ambitu suo cōplecti, difficile tamē est vocabulorum inopia, eius intermedia genera inuenire, etiam si sexcentæ eius species vltro sese quærenti offerunt.

Si certò vnū relatiuorum cognoscas, & alterum scias oportet: vt si scias Bacchum esse Iouis filium, scis Iouem esse Baccho patrē. Ad hæc, si relatiuū definias, eius correlatiui facienda est mentio. Denique. Ad aliquid, quoniam sola est relatio rerum, non vt cætera accidentia, sensui obiicitur, sed solo

intello-

intellectus obtutu apprehẽditur. Huius ergo Categoriæ sunt quæcunque, non rem, sed rei designant collationem: vt omnia cognationis, affinitatis, magistratus, & ætatis nomina.

De Relatione.

Car.

AD aliquid dicitur, cuius essentiæ cõsequentia nõ est se dependit, sed ex alio, id est. suo correlatiuo.

Relatiuorum duæ sunt species. { Relatiua actu. / Relatiua potentia.

Relatiua actu sunt propria relatiua. quæ aptè inuicem referuntur in casibus obliquis, vel quomodolibet alterum ad aliud.

Relatiuorum actu quædam { In casu Obliq; casu } referuntur.

Quæ referuntur in casibus, referũtur in {
- Genitiuo, vt, regnum est regis regnum.
- Dauuo, vt simile est simili simile.
- Ablatiuo; vt maius est minore maius

Absque casu referuntur, vt mons magnus ad mõtem paruum. Dicitur esse absque casu, quia vis istius relationis non dependet ex casu, sed ex propositione.

Relatiua potentia quæ.

Relatiua potentia sunt, quæ mutatis casibus referũtur ita vt vnum alterum minimè sequatur, vt, Scientia est scibilis scientia, & scibile est scientia scibile.

Regu-

Ioannis Setoni.

Regula.

1 *Omnis relatio est potius relatio, non rerum: non relatio potius designat rei tollationem, quam rem ipsam.*

2 *Omnia Relatiua conuertuntur, vel secundum actum, vel secundum potentiam.*

3 *Omnia relatiua sunt actiãentia.*

De proprietatibus Relatiuorum.

1 *Ad aliquid habet contrarium, non per se, sed ratione qualitatum, & eodem modo dicitur secundum magis & minus, vt, Virtus vitio contraria est:*

2. *Ad aliquid dicitur magis vel minus [illegible].*

3 *Relatiua propria, id est, relatiua actu, conuertuntur secundum conuersionem relatiuorum.*

4 *Relatiua actu sunt, quæ sese ponunt & auferunt, id est, posito relatiuo, ponitur & correlatiuum: & sublato relatiuo, tollitur correlatiuum: vt, posito seruo, ponitur & dominus: & sublato domino, tollitur nomen serui: nam substantia ipsa potest remanere, non tamen seruus est dicendus, sed homo, vt loquitur ille Aristoteles.*

De qualitate.

Setõ QValitas est forma accidẽtalis, qua res qualis appellatur, vt fortitudo.

Hæc in quatuor partes consumitur: habitum, potentiam, passibile, & formam.

Addunt authores habitui affectionem

poten-

potentiæ impotentiam: passibili passione, & formæ figuram.

Habitus est qualitas sensim acquisita, sesimq; à subiecto mobilis, vt Dialectica.

Affectio, est breuis inclinatio ad aliquid, vnde habitus initium sumit & gignitur, vt Desiderium discendi Græca,

Potentia est donum naturæ innatum, qua quid firmius & magis possimus, vt Visus.

Impotentia est illius naturalis vis absentia, vel potius naturalis quædã imbecillitas, qua quid minùs audemus, vt timiditas.

Passibile est qualitas permanens, quæ sensum passionem incutit, vt dulcedo, albedo.

Passio, est momentanea qualitas ex affectione excitata.

Forma est ex numeri proportione prouenens qualitas.

Figura similiter ex continui terminatione assurgit.

QValitas est secundum quã aliquid dicitur esse quale, vt à fortitudine dicitur, homo fortis,

à sapientia sapiens: addunt authores habitui affectionem, potentiæ impotentiam, passibili passionẽ & formæ figuram, ita habitus & affectio primam speciem, potentia & impotentia secundam complent, atque ita de reliquis. Habitus est qualitas, non natura, sed studio sensim parta, & sensim à susceptibili seperabilis, vt doctrina: sub hac, specie virtutes, vitia, scientiæ, artesque omnes cõtinentur.

De Qualitate.

Diuisio qualitatis.

Qualitas duplex.

Essentialis, Accidentalis. } vt { Rationale. Virtus.

Regula.

Forma essentialis, secundum rem, substantia est: secũdum modum prædicandi, qualitas est.

Qualitas est secundum quam res qualis appellatur: vel aliquo alio modo.

Regula

Hæc postrema particula ponitur in definitione qualitatis, gratia potentiæ.

Quale dupliciter dicitur.

Largè, Strictè } vt { Concretum vniuscuiusque abstracti. Concretũ tantùm accidentis, quod reperitur in hoc prædicamento.

Regula

Regula.

Quale ſtrictè ſumendum eſt, non largè.

Quale, duplex. { Quod eſt in qualitate ſolum: / Quod eſt in cæteris prædicamentis

Id dicitur Quale, in prædicamento qualitatis, à quo res ſimpliciter denominatur qualis vi qualitatis, vt à iuſtitia dicimur iuſti.

Quale, in cæteris prædicamentis, à quo res non ſimpliciter denominatur qualis vi qualitatis, ſed ſecundum aliquem alium modum, vt dicimur fœlices à fœlicitate, ſecundum quid agentes.

Diuiſio qualitatis.

Qualitatis quatuor ſunt ſpecies non imæ, ſed ſubalternæ. { 1 Habitus & affectio. / 2 Potentia, & impotentia, / 3 Paſſibile, & paſſio. / 4 Forma & figura.

Habitus quid?

Habitus eſt qualitas non à natura data, difficulter à ſubiecto mobilis.

Diuiſio habitus.

Habitus duplex: { Animis. / Corporis.

Habitus animi, eſt qualitas inhærens in animo hominis tantùm: qua vel intelligendi, vel deliberandi facultas perficitur. Intelligendi, virtutes intellectiuæ: deliberandi, virtutes morales.

Habitus corporis eſt, qui corporis actionibus comparatur.

Ioannis Setoni.

Affectio quid?

Affectio est qualitas, quæ facile à subiecto dimouetur.

Diuisio affectionis

Affectio duplex { Propria. / Communis.

Propria affectio est qualitas non natura data, facilè à subiecto mobilis.

Affectio communis, est qualitas non natura insita, sed industria acquisita, ad bene malèue agendum, siue facilè, siue difficulter à subiecto mobilis, vt Faber.

Regula.

Omnis habitus est affectio communis, sed non omnis affectio in genere habitus est, qui enim habitum habent, dispositi sunt: sed omnes, qui dispositi sunt, habitum nõ habent.

Regula.

Propria affectio non differt ab habitu, neque genere, neq; specie, sed numero: habitus enim est qualitas firma: dispositio propria, qualitas infirma.

Potentia quid?

Naturalis potentia est facultas à natura data, vel animo, vel corpori, vt mens Robur.

Naturalis impotentia est reluctatio naturâ, vt velocitas asino, oblimio homini.

Regula.

Nihil dicitur tale à potentia, vel impotentia, quia iam tale est, sed quod tale esse, potest: vt lignũ fragile dicitur, non quod fractum est, sed quia facilè frãgi potest.

Passi-

Passibilis qualitas quid?

Passibilis qualitas est, quæ permanet in subiecto, sensum mouens, cui passionem infert: Vt albedo, qualitas permanens in cygno, & infert passionem visui.

Diuisio passibilis qualitatis.

Passibilis qualitas.

Corporis, Animi } Vt { Insania ex tristitia, Pallor ex morbo.

Passio quid?

Passio est momentanea qualitas, quæ oritur ex aliquo effectu, vel in animo, vel in corpore.

Regula.

Passibiles qualitates sunt obiecta sensuum, non subiecta.

Dicuntur passibiles qualitates, non quòd subiecta, vel qualitates ipsæ aliquid patiantur, sed quòd inferant passionem sensibus.

De forma, & figura.

Forma est ex numeri proportione prouenies qualitas, id est, oritur ex discreta quantitate

Figura similiter. &c. id est, figura oritur ex ratione quantitatis continuæ.

Qualitatum diuisio.

Qualitatum aliæ sunt.

Sensibiles, } vt { Passibile, & forma,
Insensibiles, } vt { Habitus & potentia.

Discrimen inter habitum & potentiã.

Omnis potentia à natura est. Habitus à natura non est, sed industria acquisitus.

Discrimen inter patibilẽ qualitatem & habitum.

Patibilis qualitas, est qualitas sensibilis, sensum mouens: habitus est qualitas insensibilis in subiecto permanẽs.

Discrimen inter passibile & passionem.

Passibile est qualitas diuturna, & stabilis: passio est temporaria, & facilè mobilis.

Discrimen inter formã & figuram.

Forma considerat quantitatem discretam: figura quãtitatem continuam: Vt statua forma est, si consideremus aptam & conuenientem proportionem lineamentorum: Figura est, si consideremus lineamentorum diductionem tãtum (quia hunc vel illum non representamus.

Regula

Affectio, impotentia, & passio non sunt propriè qualitates, sed gratia habitus, potentiæ & passibilis.

Setõ,

1 QValitati aliquid est contrarium,
2 Qualia intendũtur & remittuntur.
3 Qualitatis est, quòd res similes & dissimiles dicuntur.

Similia sunt quæcunque simili imbuuntur

untur qualitate.

Dissimilia verò, quæ diuersa.

Denominatiua sunt substantiuũ & adiectiuum, partim nomine, partim re, congruentia.

Substantiuum appellant logici abstractum, adiectiuum concretum.

Quædã sũt voce tãtùm, quædã re tãtum, quædã re & voce simul denominatiua.

Qualitas.

Animæ ~ Corporis.

Anima.

Acquisita. ~ Naturalis.

Acquisita.

Permanens: ~ Transiens.

Permanens.

Moralis: ~ Intellectualis.

Moralis.

Virtus: ~ Vitium.

Virtus.

Principalis. ~ Min' prĩcipalis

Principalis.

Iustitia ~ Fortitudo, &c.

Iustitia.

Ciceronis Iustitia.

QValitates inuicem contrariantur, vt bonum & malum, calidum & frigidum, album & nigrũ, vel frigiditas & caliditas, albedo & nigredo. &c. Secunda proprietas potius de qualibus intelligitur, quàm de ipsis qualitatibus: vt, doctus, iustus, albus, alter altero magis & minus dicitur. Albedo, iustitia, & cætera abstracta propriè, nec intenduntur, nec remittuntur, quod concretis, hoc est qualibus, creberrimum est. Istæ voces, simile & dissimile, qualitates non sunt, sed in prædicamẽto relationis. Res tamen secundum earum qualitates similes vel dissimiles appellantur, non aliter, ac secundum quantitatẽ dicitur quoduis æquale, aut inæquale. Insuper infinita denominatiua ex hac classe sumuntur: itaque hîc visum est, quid sint explicare. Denominatiua, partim nomine, similiter enim incipiunt, partim re, hoc est, significatione congruunt: vt sapientia, sapiens: prodigalitas, prodigus intelligenda est igitur definitio de ijs, quæ nomine pariter & significatione sunt denominatiua: atque ad huius definitionis analogiã facilè aptari potest eorum definitio, quæ re aut nomine tantùm sunt denominatiua. Virtus & studiosus re solùm, pater & paternitas tantum voce sunt denominatiua. Marmoreum autem, ligneum & lapideum, opinor propriè non esse denominatiua, quoniam substantiam, veriùs quàm accidens significant, quando idẽ prorsus est marmorea columna & marmor, lignea mensa & lignum intelli-

lige

lige ergo ſubſtantiuum & adiectiuum in accidentibus, potius quàm in ſubſtãtia, vt iuſtitia & iuſtus: non autem homo & humanus. Lõgior eſſem ſi conarer recenſere ea quæ ſub huius prædicamenti ambitu cõtinentur, tam innumera ac diuerſa ſunt, poſſunt qui volunt Murmeliũ conſulere, cui multùm debemus ob ſuam in prædicamentis operam: quanquam, & alibi, & in hoc prædicamento non ſemel (me iudice) ſit lapſus. Nec hominem taxo, cui potius agendas eſſe gratias cenſeo, quòd in re ardua, quod potuit præſtitit.

De Proprietatibus.

Qualitatis

Car.

QValitati aliquid eſt contrarium, id eſt, omnis contrarietas quæ eſt in qualitate, eſt inter habitũ & habitum, & paſſibile, & paſſibile, vt, iuſtitia iniuſtitia, Frigidas caliditati.

Secunda ſpecies & quarta non habeat contraria, neque tamen tertia ſemper habet aliquid ſibi cõtrarium. Vt medĩ colores & medĩ ſapores contrarĩ non ſunt, ſed diuerſi quia vnum vni non repugnat.

2 Qualia ſuſcipiunt magis & minus, non qualitates ipſa.

Qualia quæ ſunt.

Qualia ſunt quæ denominatiuè dicuntur ſecundũ qualitates, vel quomodo libet aliter ab ĩis. Hæc poſtrema particula additur propter potentiam. Vt curſor non dicitur qualis ab aliqua qualitate, ſed ſecundum naturalem potentiam.

Re-

Regula,

Qualitates respectu subiecti dicuntur secundum magis & minus: respectu generis non dicuntur secundum magis & minus.

3 *Qualitatis est, quod res similes & dissimiles dicuntur, id est, proprium est qualitati, vt res cuiuscũque generis fuerint, ab eisdem similes, vel dissimiles dicantur. Vt, Hector, & Achilles similes sunt, quia simili qualitate præditi sunt. Dissimiles vt, Memnon & Paris Memnon fortis, Paris timidus.*

Similitudo est rerum differentium eadẽ qualitas.

Dissimilitudo est rerũ differentium diuersa qualitas.

Diuisio denominatiuorum.

Denominatiua quædam.

Re tantùm
Voce tantum
Re & voce.
} vt {
Somnus, dormiens,
Vinum, vinolentus.
Temperantia, temperans

Regula.

Coniugata sunt ipsa abstracta.

Casus, sunt concreta, & aduerbia quæ deriuantur ab abstractis.

Argumentum sequitur affirmatiuè & negatiuè ab illis coniugatis, quæ sunt re tantùm, & re & voce. Ab his quæ sunt voce tantùm minimè sequitur. vt Vinum habet, ergo est vinolentus, non sequitur.

De Ac

De Actione.

Actio est vis ab agente in passum proueniens, vt secare. Setõ.

Diuiditur multifariã, vt in tabula sequenti leges.

Omnis actio est in motu.

Omnis actio infert passionem.

Proprietates

Contrarietas reperitur in actione.

Actio recipit plus & minus.

Actio.

Perdurans, ~ Subitanea.

Perdurans.

Animati ~ Inanimati.

Animati.

Sensilis. ~ Insensilis.

Sensilis.

Voluntaria, ~ Non voluntaria.

Voluntaria.

Ambulare, ~ Studere.

Ambulare.

Ambulatio Ciceronis.

Nihil

NIhil est in hac categoria, quod interprete egeat. Nemo qui regulas gustauit grammatices, ignorat quid sint actio & passio. Verùm hîc largius aliquanto sumitur actio, quàm apud grãmaticos. Nam proficisci, insidiari, loqui, licèt non voce, significatione tamen sunt actiua.

Contrarietas est in actione, vt calefacere, frigefacere. Intenditur ac remittitur actio, vt siccare, frigefacere, plùs aut minùs dicimus. Nec omnis, nec sola actio habet contraria: vnde habere contrarium, nec primo, secũdo, tertio, aut quarto modo conuenit actioni. Non est itaque proprium actioni, sed potiùs quædam conuenientia. Ac idem de secunda proprietate huius capitis & aliorum predicamentorum pene omnibus proprietatibus est dicendum.

De Actione

Car. *Actio est forma accidentalis secundum quam res aliqua dicitur agere in id quod subijcitur.*

De Proprietatibus, Actionis.

1 *Contrarietas est in actione, non per se, sed per accidens, videlicet ratione contrariarum qualitatum, quæ per actionem agentis suscipiuntur in patiente.*

2 *Actio suscipit magis & minus, non vi actionis, sed ratione qualitatum in subiecto patiente: vt Ignis igni magis calefecit vel minùs.*

Regula

Regula.

1. *Omnis actio est ab aliquo : Omnis passio est in aliquo.*
2. *Actio & passio vnum motum constituunt.*
3. *Omnia ferè verba, quæ habent actiuam significationẽ sunt in prædicamento actionis, vt proficiscor.*
4. *Quædam verba passiua referuntur ad prædicamentum actionis, vt intelligor &c.*
5. *Perplura sunt verba, quæ neque sub prædicamento actionis, nec passionis continentur, vt Caleo, frigeo : tamẽ sub passibili qualitate continentur. Item, iaceo, sto, sedeo, species situs sunt, licet non tam proprie, quàm statio, sessio.*

De Passione.

PAssio est actionis in aliquo affectus, & illatio, vt secari, percuti. Setõ.

Diuidi potest in animæ & corporis passiones, ac deinde in varias species vt, postea erit manifestum.

Proprietates.

Passio participat contraria, vt Calefieri, frigefieri.

Præterea recipit passio plus & minus, vt, Aliud alio magis secatur & minus.

Passio

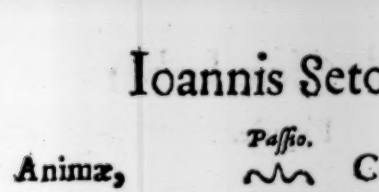

Socratis visio, & hæc & illa.

DOcet Aristoteles in phisicis, nihil esse re ipsa inter actionẽ & passionẽ, quę tamẽ ratione adeò idem non sunt, vt inuicem opponantur. Nemo nescit actionem & passionem esse relatiua, veluti situm & habitum, quæ sequuntur: quæ, ne esset magna relatiuorum confusio discentibus, non immeritò à philosopho seperatim traduntur: vt omnis actio ab aliquo, sic omnis passio est in aliquo. Ad hęc, quemadmodum in actione passiuæ vocis aliquot verba recitantur: ita hic contrà in Passione, quædam actiuę vocis ponuntur, vt Timere, mœrere, intelligere, videre, audire, tangere, & huiusmodi. Nam superius monuimus omnẽ sensum patiendo suam exercere operationem, nõ agendo

agendo. Nec emittunt quippiam oculi, vel aures inter sentiendum, sed aliquid recipiunt potius nimirum sensibilium species, & similitudines ad ipsa organa pertingétes. Nō sumitur hic passio, vt illa quæ est in tertia specie qualitatis: hic enim est, vt definitur vis ab agéte illata, illic verò vt ex passione excitata qualitas.

De Passione.

De Proprietatibus.

Passionis.

Car.

PAssio participat contraria. Dicitur plus & minus, nō per se, sed gratia contrariarum qualitatum.

Regula.

1 *Omnia fere verba, quæ passiuæ significationis sunt: ad hoc prædicamentum pertinent.*

2 *Verba ad sensus pertinentia, sunt in prædicamento passionis, vt intelligo, video, audio. Nam quod intelligit, non agit: sed patitur: recipiens species sensibilium.*

3 *Actio & passio sunt relatiua actu, quia eadem est omnino ratio actionis, & passionis. Dicitur actio, vt prouenit ab agente: dicitur passio, vt recipitur in passum.*

Quando.

Setō.

QVando, est rerū affectio ex tempore relicta: vt hodie, cras, olim.

Multum cum tempore cōspirat, sed omnino idem non est.

Pro-

1 Quando non habet contrarium.
2 Non dicitur plus aut minus. Eius partes semper fluunt, vt temporis.

Quando.

Circumstans, ~ Præsens,

Circumstans.

Præteritum ~ Futurum.

Præteritum.

Olim. ~ Nuper.

Olim.

Sæculum ~ Lustrum,

Sæculum.

~

Hoc & illud sæculum.

TEmpus, vt priùs docuimus, est numerus primi motus, nullo ad alias res respectu: at quando rerum actiones & euenta respicit. Quando igitur non est tempus simpliciter, nam tum esset Quãtitas, sed est applicatio temporis ad personam, rem, vel factum, ideo dicitur affectio rehcta ex tempore: vt heri, olim, nuper. Quando est & ipsum prædicamentum, & interrogatio eiusdem, veluti & vbi proximum prædicamentum. Est ergo in hac classe quicquid aptè ad interrogationẽ quando, respondes

ſpondetur. Non intenditur hoc prædicamentum. Videtur tamen incrementum ſumere, quando dicimus ſerò, ſeriùs, id eſt, magis ſerò. Eius partes nunquam non fluunt, vt partes temporis.

Circumſtans continet præteritum & futurum, non quidem ſimpliciter, ſic enim ſunt partes temporis, ſed vt cuenta rerum reſpiciunt.

De Quando.

QVando, eſt applicatio temporis ad rem, perſonã, vel facta. Car.

Regula.

Quando, eſt ipſum prædicamentum, & interrogatio eiuſdem.

De proprietatibus.

Quando nõn habet contrarium proprie. Saculum eſt ſpatium centum annorum.

Luſtrum ſpatium eſt quinque annorum.

Regula.

Circumſtans non continet præteritum & futurum ſimpliciter, ſed vt reſpiciunt cuenta rerum.

De Vbi.

VBi eſt, quæ a loci circumſcriptione Setõ. proceſſit, corporis locatio; vt, Londini, vel in foro eſt.

Ioannis Setoni.

Respicit personam, rem, & facta.

Proprietates. II.

Non est capax contrariorum proprie.
Nec admittit intentionem & remissionē

Vbi.

In aere, Extra aerem.

In aere.

In vrbe. Extra vrbem.

In vrbe.

Sub tecto, Sub dio.

Sub tecto:

Publico. Priuato.

Publico.

Sacro Prophano.

Sacro.

In templo. In Curia.

In templo.

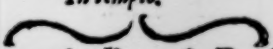

In templo Petri, & Pauli.

VBi est ipsa corporis in loco circūscriptio. Est enim applicatio loci ad rem aliquam: vt, Rosæ, in templo, in gymnasio, non est tamē nuda rerum relatio, vt Quando, & reliqua quę sequuntur prædicamenta, sed vnum est è quatuor rerum generibus. Quando & Vbi multū ponderis habēt in omni controuersia, & rhetoribus cum primis in vsu

in vſu, Logices negotio parum admodum ſubſeruiunt. Non ſuſcipit contraria, nec plus aut minus, niſi vtrunque impropriè ſecundum diſtantiam locorum intelligas: vt, Surſum, deorſum: oriens, & occidens. Eſt Vbi prædicamentum pariter, & interrogatio: vnde quicquid ad quæſtionem Vbi, propriè reſpondetur, ſub hac claſſe locatur: vt Vbi creſcit luncus? in loco paluſtri: Vbi capitur ſcarus? in mari.

Vbi eſt circumſcriptio corporis locati, quod procedit à loci circumſcriptione: vel, Vbi eſt applicatio loci ad rem, perſonam, & facta.

Regula.

Vbi non eſt nuda rerum relatio, ſed eſt vnum ex quatuor prædicamentis, quæ ſunt re pariter & ratione diſtincta.

De proprietatibus.

1 *Vbi non eſt capax cõtrariorum propriè, ſed impropriè, nam ſurſum & deorſum, contraria ſunt, ſecundum phyſicam conſiderationem: nam motus ſurſum, & motus deorſum, ſecundum naturalem philoſophiam ſibi inuicem cenſentur contrarij.*

2 *Vbi, non dicitur ſecundum plus & minus: nam in templo eſſe, non dicetur magis Vbi, quam in domo eſſe: tametſi frequentius ſit, vel diutius.*

De Situ.

SItus eſt partium rei poſitio, vt Seſſio, ſtatio.

Proprietates.II.

Nihil est situi contrarium.

Non suscipit incrementum, nec decrementum.

Situs.

Naturalis ~~ Violentus.

Naturalis.

Mutabilis, ~~ Immutabilis.

Mutabilis.

Continuo, ~~ Aliquando.

Continuò.

Cœli ~~ Ignis.

Cœli.

Solis vel lunæ sphæræ.

VIdetur Situs multis esse qualitas: vt, acutum, obtusum. Sed id verum non est: nempe obtusitas gladij non vlla qualitas est in gladio, sed potiùs partium gladij positio. Scindit enim scannũ, cùm eius extremum in tenuem aciem acuitur, alioqui, si densa sit acies ferri non æquè scindit præ obtusitate, hoc est præ spissitudine situs partium. Sedere & stare non proprie positiones, sed ab ijs (vt à philosopho in Relatione dictum est) denominatiua sumuntur. Nihil est situi contrarium, licet stare & sedere videantur esse contraria. Præterea dicimus aliud alio magis & minus supinum

pronum

pronum & decliuum, quæ tamen omnia ex æquo arbitror Situs iudicanda. Huius categoriæ sunt sessio, statio, accubitus, raritas, spissitudo, asperitas, leuitas, accliuitas, inflectio, inclinatio, obtusitas, acuitas, & si quę sunt aliæ partium rei positiones.

Contendunt quidam, quòd de supino & prono, & alijs concretis diximus, de abstractis potiùs esse intelligendum: quanquam supinum & supinitas, decliuum & decliuitas ad idem prædicamentum pertinere computantur, veluti cætera quæcunque denominatiua. Huius interrogatio est, quo modo situatur? respondetur, iacet, sed &, recumbit, pendet, erigitur, & cæteræ positionum varietates.

De Situ, siue positione.

Situm esse. est quod positionem habet quoquo modo ad partes corporis, sic se habentis. Car.

Regula.

Quæ denominatiue dicuntur à positione, prædicamentum Situs præcipuè non constituunt, vt sessio est situs, non sedere neque stare est situs.

Quæ denominatiuè dicuntur à positione, non tam propriè situs sunt, quàm positiones ipsæ.

Situs tres sunt species: { Sedere, Stare. Iacere.

Sedere partim erecto corpore, partim incuruo esse.

Stare, est erecto omnino corpore esse.
Iacere, est in toto esse corpore prostrato.

Eorum quæ situm habent.
quædam secundum

Naturam } vt { Elementa.
Artem, } vt { Columnæ.

De habitu.

Setõ. HAbitus est alicuius circa aliquid applicatio: vt, Annulatum, Ocreatum, vel petasatum esse.

Proprietates II.

1 Nihil habitui contrariatur.
2 Non dicitur habitus plus & minus.

Habitus.

Domesticus, ~ Peregrinus.

Domesticus.

Decorus, ~ Indecorus.

Decorus.

Virilis. ~ Muliebris.

Virilis.

Ocreatum esse, ~ Armatum esse.

Ocreatum esse.

His & illis ocreis ocreatum esse.

Habitus

HAbituseſt veſtium, aut armorum, in corpore veſtiendo, ornando, vel defendendo, vel alicuius alterius circa corpus applicatio. Nec tam ad veſtium materiam aut formam in habitu, quàm ad veſtiendi rationem & vſum circa corpus, eſt reſpiciendum. Tunica enim: ſi ipſum pannum contempleris, ſubſtantia eſt. At tunicatũ eſſe, hoc eſt modus ipſe veſtiendi corpus tunicis, habitus eſt. Fingendaque ſunt nomina quoties deſunt, vt calceatura, armatura, & ſimilia. Nihil eſt ſimilitudinis inter hoc prædicamentum & primam ſpeciẽ qualitatis, licet nomine omnino conueniant. Quãdo, Vbi, Situs, Habitus, eaſdem prorſus habent proprietates vel vt rectiùs dicam, eaſdem conuenientias. De ijs fuſiùs ſcripſit quidam, ſed tanta cum difficultate, vt iuuentutis non multum interſit eum euoluere. Facile poterit Momus quiſpiam qui nihil vnquam candidè interpretari didicit, omnes quas his in tabulis aſſignauimus, diuiſiones reprehendere: ſed ſtudioſæ, & obſequenti iuuẽtuti, potiùs quàm prefractis, & omnia cauillaturis hãc operam inſumpſimus. Scio enim omnem virilem habitum non eſſe decorum, nec omnem decorem habitum eſſe domeſticum. Sic obiecturis ergo dicendum eſt, quòd quemadmodum vnum membrorum diuiditur, ita nonnunquàm & reliquum diuidi poſſe. Inſuper in membris diuidentibus, proximum genus intelligendum eſt ne nimis latè ſe extendat membrum diuidens: ſed hæc adhuc planiora faciamus.

In primi prædicamenti tabula, compositũ corpus in viuens & inanime secuimus. Iam si quis cauillabitur, malam esse hanc diuisionem, quia latiùs se extendit compositum (nam terra inanimis est, & aqua, nec tamẽ composita corpora) huic facillimè responderi potest, in inanime intelligendum esse genus suum, nec pro alijs sumi posse, quàm pro inanimatis compositis. Hoc qui non admittit, inter diuidendum vix vllum prædicamentum à summis ad infima exactè diuidere potest: id quod videre est in plerisque alijs prædicamẽtorum tabulis, hic breuiter & rudi Minerua prędicamenta tradidimus, præsertim sex posteriora, quæ Aristoteles sicco pede præterijt: quod non ita multum ad dialecticam, aut philosophiam conducerent, sunt tamen (sicuti prædiximus) indies, dum ista ediscuntur, exercendi pueri, vt cum condiscipulis suis in regulis periculum faciãt, quęstionibus & interrogationibus mutuis assuescant, adeo vt nulla sit vox omninò, quàm non possint facilè in sua categoria, atque adeò in sua propria specie locare, vel saltem rationem reddere, cur non sit ei in prædicamentis locus: nec ad cæteta priùs progredi debeant, quã ista adamussim calleant.

Car' *HAbitus est modus corporis vestiendi.*

Regula.

In habitu non est consideranda materia, vel forma rei, sed modus corporis vestiendi: vt pileus substantia est: at pileatum esse, habitus est.

Diuisio

Diuisio habitus.

Habitus triplex.

Habitus est prædicamentum.
Habitus, prima species qualitatis.
Habitus, naturalis potentia.

De proprietatibus.

Nihil est habitui contrarium: vt habitus decorus & indecorus contraria non sunt, sed priuatiua.

De postprædicamentis.

OPposita sunt, quæ non possunt eidem simul simili respectu congruere. Setõ
Relatiua sunt, quæ non possunt sine collatione intelligi: vt præceptor, & discipulus.

Priuatiua sunt habitus & priuatio eiusdem, quæ successiuè eodem nata sunt aduenire: vt, visus, cæcitas.

Contraria sunt sub eodem genere posita, quæ ob maximam distantiam se mutuo a suo susceptibili expellunt, nisi alterum eorum sit inseparabile.

Contraria immediata sunt, quorũ alterum non potest non inesse suo susceptibili: vt

bili: vt sanum vel ægrum, animali.

Media simul possunt a susceptibili abesse: vt album & nigrum a lapide.

Bonum semper malo contrarium est: malum nūc bono, nunc malo.

Non necesse est, si vnum contrariorum actu sit, alterum quoq; actu esse: vt Calidum potest esse, etsi non sit frigidum.

Necesse est contraria in eodem esse prædicamento.

Impossibile est, ea simul eidem, seruato eodem respectu, competere.

Contradictoria (quæ vocant simplicia) sunt voces, quæ affirmationi & negationi subiacent: Vt, Sedet, non sedet: sapientia, non sapientia.

IAm sese offert occasio de Oppositis reliquisque Postprædicamentis dicendi, quæ ideo in nullo certo prædicamēto recensentur, quòd varia sit eorū acceptio, hoc est: scilicet secundū partes in prædicamentis locantur, non tamen ipsa summa capita, vt opposita, prius & motus.

Postprædicamenta vocat Aristoteles quasdam diuisiones & definitiones, & regulas aliquot, non alio (opinor) nomine, quàm quòd ea post suam de prædicamentis introductionem tradiderit, atque eodem modo de Anteprædicamentis iudicandum puta-

putamus. Oppoſita nō poſſunt eidem ſimul ineſſe, id eſt, non ſimul competūt eidem ſingulari. Additum eſt, ſimili reſpectu, ob relatiua: nā poteſt vnus idemq; vir ſimul eſſe & pater & filius, ſed nō eodē reſpectu, id eſt, non eiuſdem. Priuatiua ſunt habitus & priuatio eiuſdem. Habitus hoc loco eſt qualitas certo tēpore alicui ineſſe deſtinata: vt guſtus, lumen. Priuatio eiuſdem defectus, quæ quandoq; ſolum actum, vt tenebræ, quandoq; & actū & potentiam priuat, vt cæcitas. Contraria ſunt in eodē prædicamento, quę maximè inter ſe repugnant, & ſeſe mutuò à ſuo ſuſceptibili expellunt, vt, album & nigrum: niſi alterum ſit inſeparabile, hoc eſt, innatum, vt igni calor, quæ licet per frigus nō ſeparatur ab igni, frigori tamē eſt contrarius, & aduenienti frigore ſeparatur ab aere, aqua, & alijs ſuis ſubiectis: Suſceptibile eſt, quod poteſt eſſe ſubiectum & accidentia recipere.

Ad contrariorum definitionem, analogicè rę-ducuntur cætera quę minus ſunt contraria, vt fuſcum & album, flauum & nigrum: nam propriè de extremis tantùm intelligitur ſuperius data definitio. Contradictoria vocant, terminum finitum & infinitum, vt ſanatus, non ſanatus. Valla, verba tantùm, & non nomina infinitari poſſe exiſtimat; At Cicero bonum & non bonū pro contradictorijs vtitur. Horum alterum de omni re verè enunciatur: vt Plato ſtudet, Plato non ſtudet, vnde contradictorijs hoc peculiare videtur, quod in altera cōtradictionis parte, addito verbo inuenitur verū,

vel

vel falsum, siue res existat, siue secùs: vt Socrates est, Socrates non est, alterum verũ est, siue sit Socrates, siue non sit, quod non in reliquis oppositionibus inuenitur: nam quod non existit, nec sanum, nec ægrum est: nec videns, nec cæcum: nec pater, nec filius. Filius enim nõ omnino erit, si nõ sit qui genuit.

De differentijs, hoc est, de dissentaneis, satis est dictum: quæ propriè non opponuntur- licet sint oppositis simillima.

Obiectiones.

Dixerit aliquis. Non possunt homo & brutum simul eidem congruere, ergo aut mala est oppositorum definitio, aut homini & bruto conuenit. Sic occurrendum est, vbi dicitur non posse opposita simul eidem conuenire, intelligendum est, illa diuersis temporibus eidem rei singulari congruere: vt, Idem homo nunc sanus nunc æger, hoc in dissentaneis est impossibile.

At iterum obijcies, dissentaneorum definitionẽ quibusdam oppositis conuenire. Nam calidi & frigidi omnino diuersa est significatio, quid ni ergo dissentanea? Quia nimirum illa sunt dissentanea propriè, quorum omnino diuersa est significatio, & quæ nullo alio oppositorum modo repugnant, nam tale quiddam in definitione illa est intelligẽdũ. Rursum si quis obiecerit, relatiua opposita eidem simul posse congruere, Vt Apollo idem pater & filius fuit: palam est hîc non eundem seruari ordinem, & respectum, non enim, vnius & eiusdem

pater &

pater & filius erat Apollo, sed filius Iouis: & Phaetonis pater. Assuescant pueri ad hunc modum singulas regularum, sed potissimùm definitionũ particulas examinare, & ex ijs solutiones obiectorũ eruere.

De Postprædicamentis.

Cur dicuntur postprædicamenta.

Car.

Dicuntur postprædicamenta, quia summa genera eorum, vt opposita, prius, simul, idem, & motus non possunt in prædicamentis collocari: Vel dicuntur postprædicamenta, quia eadem ratione non ponuntur in prædicamẽtis: Vt virtus per se considerata, est in qualitate: vt verò opponitur vitio est in oppositis.

Repugnantia quæ sunt.

Repugnantia, est dissidens per se rerum habitudo, quæ sit, vt nec alterũ de altero, nec ambo de tertio dici possint.

Repugnantium diuisio.

Repugnantium duo sunt genera:

Opposita, Diuersa, } vt { Vnum vni: Vnum pluribus. vel plura vni. } repug.

Obiectio.

Auaritia repugnat liberalitati, & prodigalitati: ergo vnum duobus.

Respons.

Respons.

Vnum oppositorum potest repugnare pluribus, non eadem ratione: nam prodigalitas opponitur liberalitati secundum excessum, auaritiæ autem secundum defectum.

Opposita quæ sunt.

Opposita sunt repugnantia, quæ non possunt eidem, scilicet subiecto, & eidem parti subiecti, simul, id est, eodem tempore, similis respectu, id est, eadem comparatione competere.

Regula.

Omnia opposita sunt accidentia, præter voces contradicentes.

Omnia opposita debent eisdem subiectis competere diuersis temporibus, nisi alterum eorum sit accidens inseparabile.

Omnia opposita repugnant, vt vnum vni.

Diuisio oppositorum.

Oppositorum quatuor sunt species: Relatiua. Priuatiua. Contraria. Contradicentia.

Relatiua quæ sunt.

Relatiua sunt, quæ non possunt intelligi sine mutua tollatione vnius ad alterum.

Dubitationis solutio.

Relatiua sunt in prædicamento relationis, quemadmodum essentia consequentia vnius dependet ex essentia alterius: Sunt verò in oppositis, quemadmodum opponuntur, vt vnum vni: vt pater filio.

Prius

Priuatiua quæ sunt.

Priuatiua sunt habitus, id est naturalis potentia destinata tempore definito alicui subiecto inesse: & priuatio, eiusdem defectus.

Diuisio priuatiuorum.

Priuatiuorum quædam.

Actum tantum } tollunt.
Potentiam & actum } tollunt.

Regula.

A priuatione in habitum nulla est regressio, si sint priuatiua potentia, sin actu priuatiua sunt, est regressio, vt a tenebris in lucem.

De contrarijs,

Diuisio contrariorum.

Contrariorum quædam { Mediata. / Immediata.

Contraria immediata sunt, quorum necesse est alterum semper esse in subiecto: Vt, omne animal (secundum Dialecticos, non verò secundum medicos) est vel sanum, vel agrum.

Corpus secundum Medicos triplex. { Sanum. / Aegrum. / Neutrum.

Mediata contraria sunt, quorum non est necesse alterum semper esse in subiecto: sed ambo possunt abesse, vt dulcedo & amaritudo.

Diuisio

Ioannis Setoni.

Diuisio medij.

Medium duplex. { Ex subiecto. / Ex negatione.

Medium ex subiecto dicitur, quando aliquod medium exprimitur inter duo extrema contraria, vt inter albedinẽ & nigredinem, flauus color.

Medium ex negatione. dicitur exnegatione vtriusque extremi: vt quod neque est bonum neque malum.

Dubitationis solutio.

Par & impar contraria non sunt, sed differentia numeroꝝ licet pro contrarijs sæpe ponuntur.

Regula.

Veritas in exemplis Aristotelis nõ est inquirenda, sed expositio.

Discrimen inter Relatiua & contraria.

Relatiua adinuicem dicuntur: Contraria sibi inuicem opponuntur.

Discrimen inter Priuatiua & contraria.

Priuatiua & contraria mediata præcipuè in hoc differunt, quod necesse est alterum priuatorum (post tempus definitum) inesse subiecto: vt cæcus post nouem dies est vel cæcus, vel videns: ante nouem dies, neq; cæcus neq; viuens: sed non videns: verum ambo contraria mediata possunt abesse post tempus definitum.

Setõ

Priuatiua & immediata contraria in hoc differunt, quod necesse est alterum contrariorum immediatorum scm

per ineſſe ſubiecto: ſed ambo priuatiua poſſint abeſſe à ſubiecto ante tempus definitum, vt cæcus ante nouem dies, neque cæcus, neque videns.

Bonum ſemper malo contrarium eſt, ſcilicet ſi verſantur circa eaſdem res: vt, Iuſtitia iniuſtitiæ contraria eſt, iuſtitia prodigalitati nunquam.

Malum, nunc bono, nunc malo contrarium eſt, quia vnaquæque virtus habet duo extrema: et extremum extremo contrarium eſt, & vtraque medio: vt, audacia timiditati contrariatur: & ambo fortitudini aduerſantur.

Non neceſſe eſt, ſi vnum contrariorum actu ſit, alterum quoque actu eſſe.

Obiectio.

Aſſerit Ariſt. in 3. cap. de cœlo & mundo. Si vnū cōtrariorū ſit, alterū eſſe neceſſe eſt: vt ſi terra ſit, ignē eſſe, oſi nez

Reſpon. eſſe.

Vnum ſemper eſt in contrarijs elementorum, ſi vnum ſit ſit alterum quoque eſſe: quia elementa ſemper in ſe inuicē agunt, & à ſe mutuo patiuntur.

Neceſſe eſt contraria in eodem eſſe prædicamento, id eſt ſi ſint in prædicamentis omnino, nam illa ſuprema contraria, quæ ſunt tranſcendentia, non ſunt in aliquo certo & definito genere, ſed in omnibus prædicamentis, vt bonum & malum in ſubſtantia, quantitate &c. Sed hæc moralia non logica contraria ſunt.

Impoſſibile eſt ea, id eſt contraria, &c.

Regula.

Alterum priuatiuorum expellit alterum, alterum cō-

 trario-

trariorum expellit alterum: alterum contradicentium expellit alterum à subiecto: & relatiua simul eidem, seruato eodem respectu, non possunt competere.

De contradictorijs.

Contradictoria (quæ vocant simplicia, &c.

Diuisio contradict.

Contradicentium quædam sunt. { Simplicia. Composita.

Simplicia contradictoria, sunt voces simplices, quæ subiacent, affirmationi, & negationi: id est, non sunt affirmationes & negationes, sed subiacēt affirmationi & negationi. Si subiectum copulæ, vel copula subiecto addatur, sunt affirmationes & negationes.

Contradictoria composita sunt propositiones contradicentes, quarum altera est vniuersalis, altera particularis: & duæ quoque singulares secūdum legem oppositionis, contradicentes propositiones sunt. De quibus dicetur in secundo libro.

Regulæ simplicium contradic.

1 *Altera pars simplicis contradictionis est finita, altera infinita.*

2 *Altera pars contradictionis dicitur de omni re.*

Setō. TEmpore, natura, ordine, honore prius. Prius, primo modo est, quod alterum tēpore præcessit: vt senex iuuene prior. Secundo modo, cùm essentia consequētiæ non cōuertitur: vt vnū duobus prius.

Tertio

Tertio modo, quod ordine præcessit vt Litera syllabis.

Quarto modo, quod perfectione præstat, vt Sol, Luna.

Simul itidem ea proprijssimè dicuntur, quæ in eodem tempore habent originem, vt Gemelli.

Secundo modo cùm consequentiæ essentia conuertitur, & neutrū est alterius causa, vt duplum & dimidium.

Tertio modo, simul ea dicuntur, quæ ex aduerso idem genus condiuidunt, vt volatile, gressibile, aquatile.

Porro, idem tripliciter diuiditur, nēpe, idem genere, specie & numero.

Idem genere sunt, quæ sub eodem genere continentur, vt homo & brutum.

Idem specie sunt, eiusdem speciei individua, vi Socrates, plato.

Idem numero sunt, quæ rem eandem singularem designāt, vt Stratimocles, & Aristotelis patet.

Quæcunque sunt specie idem, genere sunt idem, non contra.

Quæcunque sunt idem numero, sunt specie & genere idem, non e diuerso.

Ioannis Setoni.

Quid diuersum sit, & quot modis dicatur, facilè per hæc potes colligere.

PRius primo modo, vt senex puero: secundo, vt vnum duobus. Nam si sint duo, sequitur vnũ esse. sed non conuertitur sequela. Nam existente vno, non statim necessarium est duo esse. Tertio modo, prius est quod ordine præcedit, vt proemium narratione, protasis catastrophe. Quarto modo dicitur prius, quod perfectius, melius, honorabilius est, vt, Sol Luna, præceptor discipulo, anima corpore, rex subdito, &c. Et è regione peroia intellige posterius. Simul tempore, vt gemelli: secundo modo, vt duplum & dimidium, nam firma in ijs est consecutio, vt si duplum sit, est dimidiũ: si dimidium, & duplum, horum neutrũ est alterius causa. Tertio modo, simul sunt omnia eiusdem diuisionis membra diuidentia, vt iustitia, fortitudo, &c. Idem genere, vt grammatica, rhetorica: Specie idem, vt Basilius, Ambrosius. Idem numero, vt Romulus & cõditor Romæ. Nihil est in ijs q magnoperè eget expositione. Ex his intellige diuersum.

De quinque modis prioris.

Car. Aliquid dicitur altero prius, modis quinque.
- Tempore.
- Natura.
- Ordine.
- Honore.
- Causa causata.

1 *Prius tempore, quod est antiquius vel vetustius altero tempore, vt: Academia Cantabrigiensis prior Oxoniensi.*

2 *Prius natura est, cùm essentiæ consequentia non convertitur, id est, cum id quod ex necessitate aliquam rem sequitur minimè tamen cum eadem potest conuerti.*

Regula

Omnis vox superior prior est natura inferiore: nam posita inferiore voce sequitur superiorem esse, sed non contrà.

Prius ordine est, quod alterum ordine præcedit: vt, exordium prius narratione est.

Prius ordine bifariam dicitur. { Ordine naturæ. / Ordine doctrinæ.

Regula

3 *Vniuersalia priora sunt particularibus ordine naturæ*

Particularia priora sunt vniuersalibus ordine doctrinæ: Nam nostra cognitio oritur ex sensibus, sensus verò singularium non vniuersalium sunt.

4 *Prius honore dicitur, quod est honorabilius & præstantius altero, vt iustitia mansuetudine prior est,*

5 *Prius causa causata est, quod secundum subsistendi consequentiam conuertitur, quod nimirum est alterius causa & principium, vt res oratione.*

De tribus modis eorum qnæ sunt simul.

Simul itidem proprissimè dicuntur, quæ in eodem tem

pore habent originem, id est, quemadmodũ id proprijssimè dicitur prius, quod est tempore prius, sic ea proprijssimè dicuntur simul, quorum generatio eodem fit tempore.

Simul natura quæ sunt.

Simul natura ea sunt, quecunque adinuicem conuertuntur, & neutrum est alterius subsistendi causa, vt pater & filius.

Diuisio causæ.

Causa duplex. { Subsistendi / Denominandi.

Pater est causa denominandi filij, scilicet, vt dicatur filius: homo est subsistendi, id est, vt sit.

Simul tertio modo sunt species diuersæ, generis eiusdem, vel differentiæ diuisiuæ eiusdem generis.

Respons.

Vnum membrum diuidens respectu diuisi, neque prius neque posterius est altero: sin respectus sit vnius ad alterũ, è contrà fit.

De eodem.

Idem triplex. { Genere. / Specie. / Numero.

Idem genere, sunt species diuersæ eiusdem generis, vt substantia prima & secunda.

Idem specie, sunt diuersa individua eiusdem speciei, vel diuersæ species generis eiusdem.

Idem specie dupliciter dicitur. { strictè / Largè.

Si strictè,

Stricte sumatur, ea tantum idem specie sunt, quæ sunt diuersa individua eiusdem speciei. Si largè sumatur, idem specie sunt, vel diuersa individua eiusdem speciei: vel diuerse species generis eiusdem.

Idem numero sunt quæ non eandem singulare designant,

Idem numero.

Definitione, Nomine, Proprio, Accidente, } vt {
- Definitio & definitum
- Proprium & species.
- Plura nomina eandem rem significantia.
- Subiectum singulare, & accidens quo subiectum significamus.

Regula.

1 *Quæcunque sunt idem definitione, vel nomine, proprissimè sunt idem, quia sunt idem primo, & per se.*

2 *Deinde proprium & species, quia sunt idem per se: sed non primo modo, sed secundo. 3. Postremò subiectum & accidens: atque hic alienissimus modus est, quia accidit vt eadem significent.*

Quæcunque sunt idē specie, genere sunt idē, quia species sub genere continetur, vt omne inferius sub superiore.

Nō contrà: id est, quæcunque sunt idem genere, nō sunt specie idē: vt hominis & bruti non sunt eadē individua.

Quæcunque sunt idem numero, sunt genere & specie, idem, non contrà.

Expositio.

Hæc regula non intelligitur de his omnibus quæ sunt id-

Idem numero: nam ea quæ sunt idem proprio, vel accidẽtio, cõtinentur in diuersis prædicamentis.

Quid diuersum sit &c.

Diuersum triplex. { Genere. Specie. Numero.

Ea genere differunt, quæ sunt diuersæ species diuersorũ generum, vt virtus & homo.

Diuersa specie sunt, diuersa individua diuersarum specierum. vel diuersæ species diuersorum generum. Et eõdem modo dicendum est de reliquis.

De Motu.

Setõ. MOtus sex habet species generationẽ, corruptionem, augmentationem, diminutionem, alterationem, & lationem.

Generatio est non existentis in essentiam productio, vt cum ex semine fit arbor.

Corruptio existentis est desitio, vt quãdo lignum comburitur.

Augmentatio est in toto maioris quãtitatis acquisitio.

Diminutio verò est quantitatis in toto decrementum.

Alte-

Alteratio est qualitatis in aliquo productio vel destructio.

Eius sex sunt modi,

Alteratio.

Ab extremo	in	Extremum,
Ab extremo		Medium.
A medio		Extremum.
A medio		Medium.
Ab habitu		Priuationem
A priuatione		Habitum.

Latio est localis permutatio, vt solis motus ab oriente in occidentem, & rursũ hinc in orientem.

Quies motui per omnia ex opposito respondet. Hic septem habendi modos, & alia postprædicamenta, ne sim Prolixior omitto. Hæc igitur de voce simplici hactenus.

De Motu.

GEneratio, vt ex semine fit arbor, herba, aut frumentũ. Corruptio, vt quando lignũ comburitur, Augmentatio & diminutio, quãdo quantitas rei in toto augetur & minuitur, vt Puerorum corpora vsque ad periodum quandam ætatis augẽtur:

tur: Senum verò corpora diminuuntur, præsertim quum sint decrepiti: Alteratio est mutatio qualitatis, vt quum ex albo fit nigrum, aut fuscum, aut est corruptio qualitatis, vt vbi ex docto fit indoctus, ex luminoso fit tenebrosus. Motus localis est in loco, vel circa locum muratio, In loco, vt mot' maris vel lapidis: circa locum, vt motus primæ sphæræ, quæ nullo loco circumscribitur, sed omnia intra se comprehendit. Motus, vt has sex species complectitur, largissimè sumitur. Aristoteles negat in quinto physicorum, generationem & corruptionem esse motus, quod eo in libro solum accidentalem motum considerat. In tertio verò Physicorum libro, vbi applicat motum predicamentis, dicit tot esse motus species, quot sunt entis. Generationem & quæ corruptionem fiunt circa substantiam, pro prima specie computans augmẽtationem & diminutionem, quæ respiciunt quantitatem, pro secundo alterationem & lationem, pro tertia & quarta, quarũ hæc circa prædicamentum. Vbi, illa circa Qualitaté versantur. Motus motui opponitur, vt forma, vel actus. Quies autẽ motui opponitur, vt priuatio, vel finis. Tot modis dicitur quies, quot motus, vt quies à generatione, corruptione, augmẽtatione, & sic deinceps facilè p motũ intelligi potest quies, quia oppositorũ eadẽ esse disciplina solet. De simplici themate quærimus, quid sit, & quotuplex, vt quid virtus, quotquè sunt eius species? De composito themate quærim⁹

rimus, verúmne, an falsũ, necessarium, an cõtingens? & alia multa. Sed a rudimẽtarijs, qui paruos adhuc progressus in dialectica fecerunt, nec secũdum librũ, aut tertiũ attigerunt, satis erit quærere qualis vox sit virtus? qualis vox auaritia, aut tritis cum? articulata an inarticulata? complexa ne an incõplexa? Superior an inferior? atq; ita vsque ad prædicabilia. Rursũ quale prædicabile? vtrũ genꝰ, species, differentia, proprium, an accidens? nũ in quid an in quale, num essentialiter an accidentaliter prædicatur? Si genus sit, quas habet species, & contrà, si species, q̃ proximũ genus, quæ inferiora & superiora? ab imis ad suprema vsq; in quo reponitur prædicamento? Si substantia, quæ habeat in se accidentia? quas proprietates? Si qualitas, q̃ habeat subiectũ? Postremo, sit ne qualitas acquisita, an innata, permanens, an fluxa. Si passibilis, cui sẽsui inferat passionẽ? quæ organa? quæ obiecta illius sensus, quę sentiẽdi media, quæ media, & extrema obiectorũ? Deniq; quæ ei cognata? quæ opposita? quę dissẽtanea? perutile mihi in initio videtur, ad hunc modũ puerilis ingenij vires experiri.

De Motu.

Motus quid?

Motus est actus entis in potentia, quatenus est in potentia: vt generatio est actus generabilis, in quantum est

vel est generabile: vel Motus est acquisitio, vel amissio alicuius in aliquo.

Motus species sex.

Generatio, Corruptio, Augmentatio, Diminutio } Circa substantiam / Circa quantitatem } versatur.

Alteratio circa qualitatem.

Latio circa vbi.

Dubitationis solutio

Motus si stricte sumatur, eius species sunt tantùm quatuor, sin sumatur pro mutatione, quemadmodũ à Setono, tum sex sunt species motus. Nam Arist. negat in 5. Physicorum generationem, & corruptionem esse motus: quod verum est, si consideremus motum accidentalem, de quo loquitur Arist. eo in libro.

Regula.

Quinque in motu considerandasunt: Mouens. Mobile. Tempus. Locus. Terminus { à quo. / ad quem.

Omne corpus compositum ex materia & forma mouetur, vel secundum totum, vel secundum partem.

Generatio quid?

Generatio est rei non existentis actu, sed potentia in rem actu

actu existentem, vt ex ouo fit pullus.

Corruptio est rei actu existentis desitio, vt quãdo fugitur ouum.

Regula.

1 *Res corrupta non statim euanescit in primam materiã, sed gradatim.*

2 *Generatio vnius est corruptio alterius, & è contra.*

Augmentatio dicitur, vbi singulæ partes alicuius totius, maiorem quantitatem suscipiunt: diminutio è cõtra, vt corpora puerorum, corpora senum.

Alteratio est acquisitio vel deperditio alicuius qualitatis in aliquo subiecto, vt, cùm ex iniusto fit iustus.

Diuisio Lationis.

Latio triplex.

Recta,
Circularis } vt { Elementorum. Orbium cœlestium.
Mixta. { Volatus auium.

Quies motui per omnia ex opposito respondet, id est, quies opponitur singulis speciebus motus.

Obiectio,

Quies opponitur motui, et motus motui: ergo duo opponuntur vni.

Responſ,

Quies opponitur motui, quemadmodum est finis vel priuatio

natio motus: Motus opponitur motui, vt forma vel actus.

De septem habendi modis.

Habere, septem modis dicitur.

Qualitatem,	vt	Scientiam.	Habere.
Quantitatem,		bicub. quãtit.	
Vestimentum,		Pallium.	
In parte		Annulum in digito,	
Partem,		Pedem,	
In vase,		Triticum.	
Possessionem,		Agros	

Finis libri primi.

LIBER SE-cundus

De Propoſitione.

PRinito tandem Libro primo, de ſimplice voce, reſtat, vt aliquid de compoſita, id eſt, de integra oratione, quã Logici, propoſitionem appellant, dicamus.

Sed priùs dicendum eſt (vt pollictus ſũ) quid ſit nomen, & verbum, vnde conflatur propoſitio.

Eſt igitur nomen, definitore Ariſtotele, vox ad placitum ſignificans, ſine tẽpore, cuius partes nihil repræſentant ſeiunctæ, vt, Arbor.

Verbum vox eſt ad placitum, conſignificans tempus, cuius partes ſeparatim nihil deſignant, vt Scribo.

Propoſitio eſt oratio indicatiua, verum vel falſum ſignificans, vt Auaritia eſt radix omnium malorum:

Eius tres ſunt partes, duo termini, hoc eſt, ſubiectum & prædicatum, & copula. Subiectũ dicitur, quod præcedit copulã.

Prædi-

Prædicatum verò quod eam sequitur, Copula, verbum principale, extrema connectens, vt, Apelles fuit elegantissimus pictor. Apelles subiectū est: fuit, copula: elegantissimus pictor, prædicatum. Explicanda est propositio, si fuerit implicita, & verbum adiectiuum in substātiuū soluendū, eodem prorsus sensu remanente: vt Cæsar pugnat, id est, Cęsar est pugnans.

RElicta tandem incomplexa voce, de composita aliquid est dicendum. Ea autem cōplexa vox quæ appellatur terminus, facilè ex incomplexa deprehenditur, quando (vt diximus) nihil aliud est, quàm duæ simplices pariter elatæ: vt acutus ensis, fuluum aurum, & cætera, cū quibus nihil cōmertij habebimus in hoc libro. Hic ab illa cōposita voce nobis auspicandū est, quæ nominibus verba coniungit: atque hæc etiam bifariam sumitur, vel vt oratio imperfecta suspensū habens sensū: vt Sacerdos in tēplo, Deū contēni. Si rescripseris, Qui non operatur, & cætera: vel vt pefecta, cuius expletus & absolutus est sensus, in qua nihil amplius desideratur, vt nulla virtus senescit vnquā. Perfecta vox, hoc est, perfecta oratio, vel sententia, consumitur in indicatiuā, imperatiuā, optatiuā, subiunctiuam, & infinitiuam: ex quibus logici tantùm indicatiuā

quam

(quam propoſitionem vocant) recipiunt, reliquas poetis rhetoribuſque (quibus ſubſeruiũt) relinquẽtes. Propoſitio & quæ illi accidunt, huius ſecũdi libri ſunt argumentum: Partes nominis ſeparatæ, nihil ſignificant, licèt aliquando videntur deſignare, vt in hac voce ſorex, rex, nil deſignat, Verbũ conſignificat tempus, id eſt, præter ſignificationẽ temporis differentiã inducunt, vt puta præteritũ, præſens, vel futurum, & eſt verbum ſemper eorum quæ de alio dicuntur, nota, vt Scribo: Ex ijs propriè omnis conſtat ſententia: cætera orationis ſupplementa Dialectici veritatem in primis ſpectantes, pro partibus nolunt computari. Propoſitio eſt oratio indicatiua, hoc eſt, ex verbo indicatiuo conſtans. Subiunctiua quoque oratio, & aliæ cùm pro indicatiua ponuntur, propoſitionem conſtituunt, vt, Vellem vinum guſtare, id eſt, volo.

Propoſitionẽ, { Ariſtoteles, Cicero, Viues, Stoici, Alij } appellat. { Pronũtiatio, Effatũ, (nõ) Enũtiationẽ, Axioma, Pronũciatũ, & Proloquiũ }

Eius partes ſunt tres, ſubiectum, & prædicatum, (quæ ſunt propoſitionum materia) & copula quãquã alij ſub prædicato copulam intelligunt. Grãmatici dicunt ſubiectum & prædicatum, ſuppoſitũ & appoſitum: Viues obiectum, & dictum. In hæc

tanquam in simplices partes, soluitur propositio: Omnis virtus est habitus bonus: virtus hic est subiectum est, copula: habitus bonus, prædicatū. Signa non sūt partes subiecti, nec negationes. Explicāda est propositio quæ fuerit implicita: & verbū adiectiuum in substantiuum conuertendum: vt Plato disputat, Plato est disputans. Quod non semper oportet: nam non est idem. Hic puer suauiter canit, &, hic puer est suauiter canens. Nec idem sonant, Nescit aliquis mortem, & aliquis est nesciens mortem. Aut igitur nō soluenda sunt huiusmodi pronunciata, aut sic soluenda, vt prorsus idem sensus remaneat, vt, Nescit aliquis mortem, id est, nemo scit mortem. Asseritquidam posse pronunciatum ex sola prima, aut secunda, nonnūquā ex tertia persona constare, vbi certa possit intelligi: vt, Pluit, ningit: sed grammaticorum est hæc docere.

Annotationes P. Carteri,

in Secundum librum Dialecticæ Ioannis Setoni.

De Propositione.

Car. *OMnis propositio conflatur ex vocibus simplicibus: hinc igitur explicatis, aliquid de propositione dicendum erit.*

Sed

Sed prius dicendum est. &c.

Omne totum ex suis partibus cognoscitur. Propositio totum est: nomen & verbum partes sunt.

Diuisio nominis.

Nomen triplex.

Rectum,
Casus nominis,
Infinitum.
} vt {
Iustitia.
Iustitiæ,
Non iustitia.

Eadem est verbi diuisio.

Hæc diuisio nominis, est nominis tãtum diuisio, nõ pertinet

Regula.

Casus nominis, & nomen infinitum, ad dialecticos non pertinent.

Nomen quid.

Nomen est vox ad placitum significans sine tempore: id est, importans nullam temporis differentiam, neque temporis præsentis, neque præteriti, neque futuri.

Diuisio nominis.

Nomen duplex.

Simplex,
Compositum,
} vt {
Arbor.
Domus.

Regula.

Partes nominis simplicis neque videntur aliquid significare, nec aliquid significant omnino. Partes nominis compositi videntur aliquid significare, nihil tamen significans.

ficant, vt in hac dictione, Domus, mus, nihil significat, quemadmodum est pars huius nominis Domus.

Discrimen inter nomen & verbum,

Nomen & verbum in hoc tantùm differunt, quòd verbum consignificat tempus, id est, præter suam significationem aliquam temporis differentiam importat: Nomẽ verò significat aliquando tempus, sed nullam temporis differentiam, vt dies mensis.

Propositio quid?

Propositio est oratio indicatiua, verum vel falsum significans, id est, Dialectica propositio constat ex verbo indicatiui modi, & temporis præsentis. Nam orationes cæterorum modorum, nisi ponantur pro indicatiua oratione (vt Vellem esse iustus, id est, volo) nõ dicuntur dialectica propositiones, quia neque verum, neque falsum significant.

Veritas & falsitas in tribus reperitur.

Intellectu,
Voce aut scriptis,
Rebus ipsis.
} vt in {
Subiecto.
Significatione.
Causa.

Discrimen inter verbum & casum verbi.

Dicitur verbum, quod est indicatiui modi & temporis præsentis: Casus verbi, alterius modi & alterius temporis

De oratione:

Oratio est vox significatiua secundum placitum, nõ sine

cut instrumentum, cuius partes separatim aliquid significant, vt dictio, non vt affirmatio & negatio.

Dubitationis solutio.

Instrumentum duplex: { Proximum. / Secundarium.

Oratio est vox instrumentum secundariũ & remotum non proximum: nam omne proximum instrumentum naturaliter significat.

Oratio duplex, { Simplex. / Composita.

Partes simplicis orationis significant vt dictio, non vt affirmatio vel negatio: Partes orationis compositæ significant, vt affirmatio & negatio vt partes silogismi.

Si loquamur de simplici oratione, partes vicinæ accipiendæ sunt: si de composita partes remotæ intelliguntur.

Regula.

Partes remotæ compositæ orationis, sunt literæ, syllabæ, dictiones: partes vicinæ. vt affirmatio & negatio, significant.

Explicanda est propositio, si fuerit implicita, &c.

Propositionum aliæ sunt, { Implicitæ. / Explicitæ.

Explicita est propositio, in qua explicantur subiectum

prædicatum & copula. Implicita verò propositio est, quãdo aliquod horum deest.

Regula.

Verba substantiua sunt, Sum, forem, fio, existo: Cetera omnia verba sunt adiectiua.

Propositio potest constare ex verbo tantum prime vel secunde persone: & aliquando tertie, quoties certa persona verbo intelligitur: vt, Pluit, nimirum vel Deus, vel natura.

Setõ. PRopositionũ alia Categorica, alia Hypothetica: illa simplex, hæc composita. De hypothetica postea suo loco est dicendum.

Categorica est simplex propositio vno tantum principali verbo contenta, vt, Inscitia est loquax.

Categoricam quadrupliciter diuidunt, primo in vniuersalem, particularẽ, indefinitam: & singularem. Iterũ in affirmatiuam, & negatiuam: deinde in veram, & falsam: postremò in necessariam, contingentem, & impossibilem.

Vniuersalis propositio est, quando vniuersale signum subiecto præponitur, vt, Omnis potestas est a Deo Nulla turpitudo est cum honestate coniuncta.

Parti.

Particularis est, quando subiecto præponitur nota particularis, vt, Aliqua mulier linguam refrænat. Quidam monachus non est indoctus.

Indefinitam dicimus, quando nullum signum antecedit subiectū, vt, Labor improbus omnia vincit. Hæc de communi subiecto sunt intelligenda.

Singularis enuntiatio est, quando subiectum est vox singularis, vt: Londinum est vrbium præclarissima. Hoc falernū nō est dulce.

Signa vniuersalia sunt, omnis, quisque, vnusquisque, totus, vniuersus, singulus cunctus, vterq;, quis non? nullus, nemo, & neuter.

Signa particularia sunt, vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quispiam, quisquis, quicunque. &c.

Affirmatiua dicitur: vbi principale verbum affirmatur, vt, Forma est inconstans. Negatiua vero, vbi principale verbū negatur, vt, Charitas non est suspicios̄a.

Propositio vera est, quæ cum significatione sua re consentit, vt. Deus est omnipotens.

Falsa autem est, cuius significatio a re dissentit, vt, Stellæ decidunt.

Necessaria est, vbi prædicatum necessario conuenit subiecto, vt, Smaragdus est lapis.

Contingens dicitur, cuius extrema nulla necessitate cohærent, vt, Philosophus est diues.

Impossibile est, cuius significatio ex natura rei repugnat veritati, vt, lapis sentit.

Propositio.

- Categorica.
  - Quanta, Vniuersalis / Particularis / Indefinita, / Singularis
  - Qualis ex
    - Voce vt Affirmatiua / Negatiua.
    - Re, vt, Vera. Necessaria / Possibilis. / Contingens / Possibilis,
    - Falsa.
- Hypothetica.
  - Conditionalis Vera, Necessaria, / Contingens.
  - Casualis,
  - Copulatiua. Falsa, Contingens, / Possibile.
  - Disiunctiua.
  - Temporalis.

Quinque

QVinque modis diuiditur propoſitio. Primo ſecundum ſubſtantiã (vt dictũ eſt) in categoricam & hypotheticam, quæ latinè ſonant Simplicem & Compoſitam. Categorica ergo eſt ſimplex ꝓpoſitio, vno tantùm principali verbo contenta, vt, Magiſtratus virum arguit. Vultus indicat iram De hypothetica in fine huius libri dicetur. Categorica in vniuerſalem, particularem, infinitam & ſingularem diuiditur. Vniuerſalis eſt, in qua vniuerſalis nota præponitur toti ſubiecto, vt, Omnis poteſtas impatiens conſortis erit: Nulla tyrannis diu durat. Particularis itidem, in qua nota particularis ſubiectum præcedit, vt, Aliqua culpa eſt inexcuſabilis. Aliquis ſenex non eſt moroſus. Signa vniuerſalia ſunt, omnis, quiſque, vnuſquiſque, totus, vniuerſus, ſingulus, cunctus, vterque, quis non, nullus, nemo, neuter, &c.

Signa particularia ſunt, vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quiſpiam, quiſquis, quicunque. Quidam tamen ſit frequentius, ſingularitatis nota, nec vnquã aliter ſumitur, ſi Vallæ credas. Sunt qui vniuerſalibus adijciunt aduerbia quædã, vt ſemper, nunquam: Et particularibus, aliquando, quandoque, interdum: ſed ſequentem vocem potiùs quàm integram propoſitionem diſtribuunt. Quod facilè deprehendas, ſi ipſa aduerbia diſſolueris: vt, Nunquam creſcit lapis, id eſt, lapis nullo tempore creſcit: Semper ridet Democritus, id eſt. Democritus omni tempore ridet. Hæ propoſitiones nõ ſunt vniuerſales. Infinitam dicimus in qua

qua ſubiectũ ſigno vacat: vt: Pax bello optatior. Hæc iuxta Vallæ ſententiã, ferè ſemper cũ vniuerſali conſpirat.

Cenſet Lodouicus infinitam ex ſenſu, nunc in Vniuerſalem nunc particularem, quandoque in ſingularem tranſire: vt, Virtus eſt præponenda opibus, vniuerſalis eſt: Animal reſpirat, particularis, Homo adeſt, ſingularis, ſi prius de aliquo fueris loquutus. Hæc de cõmuni ſubiecto ſunt, intelligenda. Nam ſi ſubiectum ſingulare fuerit: qualecunque ſignum præcedat, ſingularis eſt propoſitio. Propoſitio ſingularis eſt, cuius ſubiectum eſt terminus ſingularis: vt Thameſis fluit, & refluit. Nec refert, quæ negatio aut quod ſignũ præcedat, nihil enim vitium habent in voces ſingulares. Huius ſpecies eſt collectiua propoſitio, licet vniuerſalitatem præ ſe ferat: vt, Omnes ſapientes Græci fuere ſeptem, id eſt, hi omnes pariter fuere ſeptem, & vt ad Papyrium dixit Fabius: Omnes magiſtratus & Populus Romanus maiorem habent poteſtatem quàm dictator, id eſt, non Conſul, non Prætor, non Quæſtor, non Ædilis per ſe ſingulatim, ſed omnes vna iuncti. Aduerte igitur cùm ſignum vniuerſale nunc diuiſiuè, nũc collectiuè ſumatur, nullam eſſe propoſitionem vniuerſalem, niſi diuiſiuè ſumatur nota vniuerſalis. Viues, inter vniuerſalem, & ſingularem miſtam facit: vt, Socrates ſemper deambulat in Academia. Idem recenſet vniuerſales conuenientias & reflexas, vt. Omnia tua cauſa volo. i, omnia qui cõueniunt. Ariſtoteles omnia diligẽter

ſcripſit

ſcripſit, id eſt, omnia quę ſcripſit: quas ego omnes ſingulares dixerim. Quantitas enim propoſitionis ex ſubiecto potiſſimum eſt æſtimanda: vt, Sol eleuat vapores ſingulis diebus, particularis eſt. Cicero omnes Romanos anteibat eloquentia, ſingularis eſt. Nec tamen vniuerſalis nota non iſtis caret ſua vi, ſed eam in ſequentem dictionem imprimit afficitque vt ea vniuerſaliter ſupponat, & copulatiuè diſcendat: de quo ſuo loco plura dicentur. Adhæc Categoricam diuidit Tullius in aientem & negantem, id eſt, in affirmatiuam & negatiuam Alij vocant affirmationem, & negationem, quæ in connexionem verbi incumbunt: vt, Auaritia eſt inſatiabilis: Sol non eſt calidus, Affirmatiua eſt, vbi principale verbum affirmatur: vt, Pueri ſunt futiles. Negatiua, vbi principale verbum negatur: vt, virtus non eſt caduca. Miſta hîc fortaſſe locum habebit, vt Socrates aliter diſputat quàm Plato: Tu omnibus præterquam pecunia abundas. Negatio vim ſuã amittit, ni principali copulæ addatur. Hæ enim ſant affirmatiuæ. Qui ſapientem, quæ ſibi non ſapit: Pater qui non caſtigat liberos, eos indulgentia corrumpit. Nec ſemper neceſſum eſt negationem exprimi, vt, Arrogans eſt alius ſapiente bonoque &c. De negatione infinita nihil hoc loco mihi dicendum eſt, de qua & alijs non paucis, plura ſubtilius, quàm vtilius à quibuſdam præcipuntur. Præterea Categorica in veram & falſam, vt ex eius definitione liquet, dirimitur: Quarum gratia hęc omnia hactenus docuimus. Fruſtra enim

enim (vt prædiximus) cætera cognosti, si nescias veram propositionem à falsa discernere. Propositio vera est, quæ vt res se habet, significat, Vt Christus piorum preces exaudit: Troia olim diruta fuit: Deus impietatem puniet. Falsa, quæ aliter quàm res est, designat, vt, Deus non respicit mortales: Opes reddunt hominem fœlicem. Valla semiueram & semifalsam addit, in qua re eum nemo quòd sciam, dignatur imitari. Postremò vltima enuntiationis diuisio, quę est in necessariam, contingentem, & impossibilem, ex vera & falsa gignitur, nam vt vera necessariam & contingentem, ita falsa, impossibilem & contingentem fecatur.

Necessaria est, vbi extrema simpliciter perpetua necessitate cohærent: vt, Fortitudo est virtus. Id fit quoties definitio, aut eius pars definito tribuitur, vt, Virtus est habitus voluntatis bonus: Mendaciũ est vitium: Leo est rugibilis. Huius certa & perpetua est veritas, nec temporis fluxu mutatur. Cõtingens dicitur, cuius prædicatum contingenter cohæret subiecto, vt, Iuuenis est studiosus, Mercator est cupidus. Harum non est necessaria veritas, sed ex æquo veræ vel falsæ possunt esse. Nam etsi quod præterijt nequit mutari, & quæ sũt, cùm sint, authore philosopho, necesse sit esse. Tamen hæ nõ simpliciter, sed necessariè ex hypothesi, id est, suppositione dicuntur. Quod illorum materia sit contingens, id fit quoties accidens adijcitur subiecto, nisi forte & abstracto subiecto cõueniant: vt, Deus est iustitia, veritas sapientia, bonitas, quæ in abstractis soli-

ctis ſoli Deo congruunt. Subiectum, vt, hic definitur, dicitur, cui accidentia inſunt: vt, Timiditatis ſubiectũ eſt lepus, Virtutis anima, Albedinis paries, &c. Impoſſibile eſt, quæ nunquã poteſt eſſe vera: vt, Saxum cernit, homo eſt immortalis. Hoc etiam de impoſſibili per ſe, & ſimpliciter dictũ volo, & non per accidens, quod, ne moleſtus ſim diſcentibus, veluti multa alia prudens prætereo.

Diuiſio propoſitionis.

Propoſitio diuiditur, ſecundum:

Subſtantiam.
Quantitatem.
Qualitaté ex voce
Qualitatem ex re.
Qualitaté ex materia ſubiecta.

in

Categoricã & hypotheticam.
Vniuerſalẽ particul.
Affirmatiuã & negatiuã
Veram & falſã. (tiuã
Neceſſariam,
Conting. & impoſsib.

Regula.

Propoſitio & quæſtio eadem ſunt ſecundũ rem ipſã. Diſcrimen inter problema dialect. & propoſitionem ſiue quæſtionem dialecticam,

Duplex eſt eorum differentia.

Ex parte rei.
Ex modo proferendi.

Dialectica propoſitio eſt interrogatio alterius tantum partis: problema dialecticum eſt vtriuſque partis interrogatio: vt, an oppoſitorum eadem ſit diſciplina? quæſtio eſt dialectica: An oppoſitorum eadem ſit diſciplina, an non? problema eſt.

Dialecticæ Lib. 2.

Hipothetica propositio quid?

Hypothetica propositio est coniunctio duarum categoricarum propositionum, vel plurium cum aliqua coniunctione vel aduerbio æquiualente: vt, dies est, lux est,

Categorica propositio quid?

Categorica propositio est pura propositio, constans ex vno subiecto, vno predicato, & vna copula.

Categorica propositio alia. { Pura. / Impura.

Solutio tacitæ obiect.

Modales propositiones continentur sub categoricis propositionibus dicuntur enim categoricæ impuræ.

Vniuersalis Propositio quid?

Vniuersalis propositio est, quando vniuersale signum vniuersali subiecto præponitur: vt omnis virtus est laudabilis.

Particularis propositio est, quando particulare signũ præponitur vniuersali subiecto, vt, aliquis homo est doctus.

Indefinita propositio est, quando nec nota vniuersalis, nec particularis antecedit subiectum, vt mala vituperantur.

Regula.

Indefinita propositio ex sensu aliquando sumitur vt, vniuersalis, aliquãdo vt particularis, quandoq; vt singularis.

Hæc de communi subiecto. & c, id est, nulla propositio

est

est vniuersalis, particularis, vel indefinita, nisi subiectum fuerit vox vniuersalis.

Regula.

Omnis collectiua propositio est singularis.

Dicitur collectiua propositio quando vel subiectum, vel predicatum sit numerus, vt. Omnes sapientes Graciæ fuere septem: Omnes digiti huius manus sunt quinque.

Signum vniuersale dupliciter sumitur: { Disiunctiuè. / Copulatiuè.

Nulla propositio vniuersalis est, nisi signum diuisiui, sim disiunctiuè sumatur.

Omnis affirmatio est alicuius de aliquo: Omnis item negatio est alicuius de aliquo.

Diuisio negationis.

Negatio triplex est.

Simplex, Priuãs. Infinitans. } vt { Homo non est iustus. / Homo est iniustus. / Homo est non iustus

Regula.

Negatio priuans non est negatio re ipsa, sed affirmatiõ, vt, Homo est indoctus, propositio affirmatiua est, quia principale verbum affirmatur. Eadem est ratio negationis infinitantis.

Materia propositionum triplex. { Necessaria. / Contingens. / Possibilis.

Dicitur

Dicitur propositio necessaria, in qua genus prædicatur de specie: species de individuo: differẽtia de specie & individuo: propriũ de specie: accidens inseperabile de subiecto: definitio de definito: interpretans de intepretato. &c.

De Questione,

EAsdem omnino cum propositione diuisiones recipit & questio. Alia enim est simplex, alia composita: simplex, in vniuersalem, particulare: mindefinitam, singularẽ, in verã & falsã in affirmatiuã & negatiuam, in necessariam, contingẽtem & impossibilem dirimitur. Nec mirum, quum questio nihil sit aliud: quàm propositio cum interrogatione elata, vt, An oppositorum eadem sit disciplina? An non sint Antipodes. Setõ.

De interogationibus.

TRes sunt interrogationes propositionis, quæ, quanta, qualis: quibus interrogamus naturas pronũciatorum, & quæ illis accidunt omnia: vt si quærere velles, quæ, quanta, qualis sit hæc propositio. Quisque homo auaritiæ studet, respon-

demus esse categoricam, vniuersalem, affirmatiuam, falsam & cõtingentem. Quæ, quanta. qualis, Non est aliquod brutum insensile, respondemus esse categoricam, particularem, negatiuã, veram, & necessariam, & ita de similibus.

QVæstio, dempta interrogationis nota, propositio est, ita mirum videri nõ debet, si easdem cum propositione diuisiones recipiat. Sed quia in quæstione nihil est obscurum, tria illa interrogationum genera aggrediar. Habet enim propositio, iuxta suas diuisiones, aliquot interrogationes, quas vulgo vocant quæsitiua, quæ? quanta? quas lis? quæ quærit, sit ne propositio categorica, an hypothetica: quanta quærit, sit ne vniuersalis, particularis, indefinita, an singularis: Qualis, affirmatiua ne an negatiua. Vt per contanti, quæ? quanta? qualis? sit hæc, vsus in naturam vertitur, Respondemus esse categoricam, indefinitam & affirmatiuam. Deinde si iterum roges qualis affirmatiua, adijcimus esse affirmatiuam veram. Postremò si qualis vera interroges, affirmamus esse verã contingentem. Atque hoc modo de vnaquaque propositione licet interrogare, donec absoluta fuerit responsio Quod si prima interrogatione perfecta sit responsio, non vltrà quærendum est: vt, quę? quanta, qualis est? Quisque homo est bipes. Huic interrogationi satisfactum erit, si dixeris esse categoricam,

goricam, vniuersalem, affirmatiuam, verā. Alioquī donec plenè satisfecerit aduersarius, vltra per postremā illam interrogatiuam licet scisitari. nempe vt prima propositionis diuisio secundum substantiam, id est essentiam, & secunda secundum quantitatē: ita tres reliquæ secūdum qualitatē dātur. Vnde interrogatio quæ? substantiam quærit: quanta, quantitatem. Denique qualis propositionis qualitatem quærit, hoc est, num affimatur, nū vera sit, num necessario vera an secùs.

Tres sunt interrogationes
Propositionis.

Versiculus.

Q*Væ? ca vel hyp. qualis? ne vel aff. vn. quanta? par-* Car.
in, sin.

Expositio versiculi.

Quæ quærit vtrùm propositio sit categorica vel hypothetica: quanta, vtrum sit vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis, qualis? vtrùm affirmatiua vel negatiua: qualis affirmatiua vel negatiua: vera, vel falsa, vel falsa cōtingens, qualis vera vel necessaria.

De suppositione.

SVppositio est significationis terminorum in propositione acceptio: plurimū momenti habet ad inquirendam veritatē. Setō.

Veritas autem pronunciati ex quantitate, qualitate, verbo & affectionibus est inquirenda: sed præcipuè ex quantitate, vt patebit ex regulis.

1 Subiectum semper capitur in vniuersali, vniuersaliter: in particulari, particulariter.

2 Prædicatum verò in vniuersali affirmatiua immobiliter supponit, & cōfusè capitur.

In particulari & singulari affirmatiuis, particulariter.

In vniuersali, particulari, & singulari negatiuis, vniuersaliter, nisi fuerit singulare.

3 Vera est igitur vniuersalis affirmatiua cùm prædicatum omnib⁹ & singulis sui subiecti singularibus congruit. Negatiua, quando nullis.

4 Particularis est vera, quādo prædicatū verè affirmatur de aliquo, vel aliquibus eorum quæ in subiecto continentur: aut negatur si sit negatiua.

5 Singularis nullam habet dubitationem quod vnum & nō amplius respicit. Quare, vera est singularis affirmatiua, quando extre-

extrema conueniunt, negatiua, quando disconueniunt.

Exempla hæc sunto: Omnis homo equitat, non erit hęc vera, nisi vniuſquiſque hominum equitet: falſa ſi Cæſar, vel vllus alius non equitet. Et hæc, Aliquis homo pingit: vera erit ſi Zeuſis ſolus, aut vll' pingat: falſa, quãdo nemo pingit.

Notandum eſt maiorẽ eſſe vim in nota vniuerſali quàm particulari, & negatione quàm in affirmatione. Denique vniuerſalia pronunciata, tum in aſſenſu, tũ in deſcenſu, coniunctionem copulatiuam aſſumunt, quemadmodum & particularia diſiunctiuam.

Verſiculi.

A *A, prius extremum reddit generale: ſed alterum ſemper confundit*

E *Generale, E, reddit vtrunque.*

I *Particulariter, I, quicquid ſibi ſumit habebit.*

O *Particulare prius facit generale: ſecundum.*

V *Pro ſolo & certo diſcretum ſumitur vno.*

IAm quoniam res eſt valdè, & in primis neceſſaria noſcere, quid verũ & quid falſum, plura adhuc pueros docere oportet, de veritate dinoſcenda quæ præcipuè in ſuppoſitionẽ eluceſcit. Suppoſitio eſt ſignificatiui termini in propoſitione accep-

tio. Termini propriè dicũtur in propositione duo, subiectum & prædicatum, qui variè pro quantitatis ratione sumuntur. Nunc enim latior, nunc angustior est extremorum significatio. Subiectum in vniuersali largissimè significat, in singulari parcissimè, in particulari medio quodã modo: vt. Hic homo est medicus, Subiectum, id est, hæc vox hic homo, solum vnũ certum hominẽ, & non amplius signat. Aliquis homo est medicꝰ, Homo in hac propositione Galenum, vel Hypocratem, vel quemuis alium medicũ significat. Omnis homo est medicus. Hic verò homo pariter pro vnoquoq; homine sumitur, nec minus diuersitatis in negatiuis reperitur. Atque hoc est quod dictum est in prima regula. Subiectum in vniuersali vniuersaliter: in particulari particulariter, in singulari singulariter capitur. Vniuersaliter, hoc est pro vniuersis, & singulis suis significatiuis, Particulariter, hoc est, pro vno aliquo sed non pariter pro vnoquoque significatiuo. Singulariter, hoc est, pro vno tantùm singulari & eo certo: nec potest opinor planiùs & manifestiùs de his dici, quam in textu explicuimus. Ascensus fit ab inferioribus ad communiora, vt, Iustitia est amplectenda: & fortitudo, & temperantia, & prudentia: ergo omnis virtus est amplectenda. Hoc oppidũ est expugnabile, vel hoc, vel hoc, vel istud, & ita de cæteris, ergo aliquod oppidũ est expugnabile. Descensus fit è regione à superiori ad inferiora, vt, Omnis ciuitas mœnijs est munita, ergo Londinum, & Roma, & singulæ sunt mœnijs

munitæ

munitæ. Aliqua quadrupes est mutula: ergō vel hæc, vel illa est mutula: & sic de singulis. Signa & negationes alterant suppositionem. Aduerbia coniunctiones & cætera orationis supplementa, non mutant suppositionem propriè, licet veritatem & sensum alterare possunt. Non est idē sensus in his. Quidam homo vigilat, & quidā homo semper vigilat: attamen extrema in vtraque similiter supponunt, nimirum particulariter. Copularum autē ampliationes, & restrictiones (quas vocant, prudens omitto: vt, Polycletus sculpit. Polycletus sculpturus est. Polycletus potest sculpere: quæ facilè ingeniosis patebunt.

Notandum est præterea voces quasque trifariā accipi posse: Quandoque personaliter, hoc est significatiuè, vt, Fraxinus non facit fructum: Quandoque materialiter, hoc est pro ipsa nuda voce: vt Fraxinus est nomē fœminini generis. Aliquando copulatim, hoc est, pro natura sua communi, vt Fraxinus est species arboris: Frumentum est genus: Albedo est accidēs, & cętera quę oīa de industria prætereo. Nā à grāmaticis petēda est suppositio ꝓpria & inꝓpria, materialis, & personalis: nos quæ propria sunt huius artis solū exequemur. Adhæc suppositio respicit solūmodo cōtingētes ꝓpositiones, quantū ad veritatis varietatē attinet: nā in necessarijs haud ita multū refert ad sensū vniuersaliter, ne an particulariter quid enūcies: vt Smaragdꝰ est lapis, & quæq; Smaragdꝰ est lapis. In cōtingenti materia nō ita est. Multū enim interest an dixeris, quidā homo pīgit: & quisq; homo pingit:

quum hæc sit vera, quando solum Zeuxis pingit, aut Apelles aut vllus hominum pingit: illa verò falsa erit, si vllus sit omnino, qui non pingit. Sed de his priùs satis diximus.

De Suppositione.

Car. *Suppositio est significationis terminorũ &c. id est, suppositio docet quomodo subiectum & prædicatum sumũtur in quauis propositione.*

Regula,

Suppositio non est totius propositionis, sed terminorum propositionis.

Veritas propositionis inquirenda est, ex quantitate, vtrũ sumitur vniuersaliter, particulariter, vel singulariter ex qualitate, vtrum sit affirmatiua, vel negatiua. &c.

De affectionibus propositionum.

Affectiones propositionum sunt, oppositio, æquipollentia, & conuersio.

Suppositio
- Confusa, Confusa tantùm.
- Duplex Confusa distributiua.

Subiectum in vniuersali affirmatiua confuse & distributiue supponit prædicatum confuse tantum.

Immobiliter supponere, quid?

Dicitur immobiliter supponere, quando ex subiecto non fit prædicatum simpliciter veriendo: vt omnis temperatia

est

est virtus: ergo. Omnis virtus est temperantia, non sequitur. Quando termini sunt conuertibiles, nulla est immobilis suppositio, licèt prædicatum confusè capiatur.

Regula.

1 *Nulla propositio est vera, in qua vniuersale signum præponitur prædicato, nisi prædicatū & subiectum sint termini conuertibiles: vt Homo est omne risibile.*

3 *Subiectum vniuersale efficit propositionem vniuersalem: signum cur sumatur vniuersaliter,*

Vniuersaliter capi, quid?

Vniuersaliter, pro omnibus & singulis sui subiecti significatiuis: particulariter, pro aliquo, vel aliquibus.

In vniuersali, particulari, & singulari negatiuis, prædicatum supponit vniuersaliter, nisi prædicatum fuerit singulare.

Maior est vis in negatione, quàm in affirmatione: quia vniuersalis negatiua efficit, vt prædicatum & subiectum sumantur vniuersaliter, vel, Maior est vis in negatione quàm in affirmatione, quia facilius res improbantur, quàm probantur: facillimum enim est definitionem refellere, confirmare, difficillimum: tum proprium, deinde genus, postremo in loco accidens vniuersale: attamen particulare accidens facilius confirmatur quàm refellitur: vt, citius probatur aliquem hominum esse doctum, quam nullum hominem esse doctum. Attamen particularis negatiua facilius probatur quàm improbatur.

Denique vniuersalia pronuntiata, &c.

Ascensus fit ab inferioribus, ad magis superiora vt, Ars habitus est, scientia habitus est, ergo Omnis virtus intellectiua

ctiua habitus est.

Descensus fit a superioribus ad inferiora, vt homo est animal, ergo Ioannes, Richardus, & singuli homines animalia sunt.

Versiculorum expositio.

A Vniuersalis affirmatiua facit primus extremum, id est subiectum, vniuersaliter sumi, sed alterum, id est predicatum, confuse capitur.

E Vniuersalis negatiua, facit cum predicatum tum subiectum vniuersaliter sumi.

I Particularis affirmatiua, facit subiectum & predicatum particulariter sumi.

O Particularis negatiua, facit vt subiectũ particulariter sumatur: predicatum verò vniuersaliter.

Discretum individuum dicitur, quod minimè in partes vniuersales secari potest.

De Repugnantium formis.

Setõ. PRopositionum genera quarifariam in uicem referuntur, nimirum vt contrarietas, subcontrarietas, contradictio, & subalternatio.

Contrariæ sunt duæ vniuersales, altera affirmatiua, altera negatiua, vt: Omne metallum liquescit; Nullum metallum liquef-

liqueſcit.

Subcontrariæ, duæ particulares, hæc affirmatiua, illa negatiua: Vt Arbor eſt ſatiua: Arbor non eſt ſatiua.

Contradictoriæ ſunt vniuerſalis & particularis, quarũ altera affirmatur, altera negatur, vt omnis eruditio auget virtutes. Aliqua eruditio non auget virtutes: vel, nulla mater trucidat liberos, aliqua mater trucidat liberos, vel duæ ſingulares, vt Terentius fuit comicus, Terentius non fuit comicus.

Subalternæ ſunt, vniuerſalis & particularis pariter affirmatiuæ, aut pariter negatiuæ, vt omne vitium eſt fugiendũ. Aliquod vitium eſt fugiendum, aut ſic, Nullum bellum eſt licitum. Aliquod bellum eſt licitum.

Omnis virtus labore paritur	Contrariæ.	Nulla virtus Labore paritur.

Subalternæ

Contra

dictoriæ.

Subalternæ.

Contra

dictoriæ.

Aliqua virtus labore paritur.	Sub contra	Aliqua virtus non labore paritur.

Prædictarum leges.

Contrariæ hanc sortiuntur naturam, vt si vna

si vna sit vera, alteram esse falsam est necesse. Nam si vera sit, omnis auarus est miser, falsa est. Nullus auarus est miser. Non contrà requiritur, nisi in cõtingenti materia.

Sub contrariæ nunquam reperiuntur simul falsæ, sed in contigenti materia possunt simul esse veræ: vt, Conscius pallet, Conscius non pallet.

Contradictoriæ acerrimè & ex diametro inter se pugnãt, quippe quæ nunquã, neque pariter verę, neque pariter falsæ reperiuntur. Sed si hæc sit vera, falsa erit illa, è cõtrario si illa falsa fuerit, hęc necessario vera erit.

Subalternæ nõ opponuntur, vt dictũ est: sed particularis in veritate sequitur vniuersalem, non contrà: Vniuersalis autem in falsis sequitur suam particularem, non contra. Nempe vt existenti vniuersali vera, vera est eius particularis, ita è regione, falsa particulari, falsa quoque est necessariò eius vniuersalis. Nec vnquam fallunt hi canones, qui tum ad probandas propositiones, tum ad disputandũ mirè sunt vtiles.

Demo-

DE modalib⁹ & Hypotheticis alias, interim de oppoſitione aliquid eſt dicẽdum. Dictum autem eſt incompoſitas voces quatuor modis opponi: verùm propoſitionis propriè trifariam tantùm habetur oppoſitio, licèt quadrifariam referantur, nimirum contrarietas, ſubcontrarietas, & contradictio. Subalternæ veriùs inuicem referuntur, quàm opponuntur. Cæterùm reliquæ ſpecies inter ſeſe opponuntur. Cõtrarię ſunt duę vniuerſales in qualitate repugnantes. Hoc eſt, vniuerſalis affirmatiua & vniuerſalis negatiua, eiuſdem per omnia ſubiecti, copulæ & prædicati, vt omnis piſcis eſt mutus, Nullus piſcis eſt mutus. Subcontrariæ ſunt duæ particulares ſimilium partium, in qualitate repugnantes: vt, aliqua culpa eſt excuſabilis, aliqua culpa nõ eſt excuſabilis. Contradictoriæ ſunt duæ Propoſitiones earundẽ partium, ſed tum quantitate, tum qualitate repugnantes. Altera enim vniuerſalis eſt, altera particularis, & altera affirmatur, altera negatur: vt omne bonum eſt à Deo: aliquod bonum non eſt à Deo: Scientia præſtat virtute, nulla ſcientia præſtat virtute, vel duæ ſingulares: vt Milo interfecit Clodium. Milo non interfecit. Clodium. Talibus dialectici, neſcio quo iure, nullum locum in figura (vt loquuntur) nec in æquipollentia, aut conuerſione reliquêre. Has enim ſolent dialectici vocare cõtradictorias de lege, & non contradictorias de forma. Nã quamuis formam contradictionis nõ ſeruant, hoc eſt repugnant quantitate, tamen legem

gem ſubeunt eandem, hoc eſt qualitate per omnia repugnant, vt contradictoriæ, hinc eſt, quod in repugnantium tabula, quam figuram dicunt, nō locantur. Subalternæ ſunt vniuerſales & particulares pariter affirmatiuæ, vel pariter negatiuæ: vt, Omne periurium eſt caſtigandum, aliquod periurium eſt caſtigandum: aut ſic, Nulla fraus eſt licita: aliqua fraus non eſt licita.

Porrò in hac mutua enuntiationum collatione, non ſolùm vitanda eſt omnis æquiuocatio, amphibologia, tranſlatio, verùm etiam curandum eſt, ne propoſitionū partes vllo modo mutentur: id quod etiam in æquipollentijs, conuerſionibus, argumētationibus obnixè debet obſeruari. He enim non repugnant, omnis equus eſt ſolipes, Nullus bos eſt ſolipes, nec iſtæ, Galea eſt leuis, & nulla Galea eſt leuis, ſi leuis in priori vt aſpero opponitur, in altero vt graui ſumatur, nec iſtæ: Omnis ſtolidus, eſt infans: quidam ſtolidus eſt infans, ſi infans in altera ſolùm ſumatur metaphoricè. Satis de formis dictum eſt. Nunc de legibus dicendum eſt ſimili breuitate. Contrariç hanc legem obſeruant, vt in vero nunquam conueniant, in falſo, aliquando cō conueniat, ſi materia contingens. Si ergo prior ſit vera, neceſſariò ſequitur alteram fore falſam, non contrà, poſſūt enim ſimul eſſe falſæ, vt omnis homo eſt medicus, nullus homo eſt medicus, Subcontrariæ imitantur contrarias, ſed ex aduerſo: non poſſunt vnquā ſimul eſſe falſæ, veræ poſſunt in contingentibus, vt Conſcius pallet, conſcius

non

non pallet, Vbi materia non sit contingens, quoties vna est vera, altera est falsa. Cõtrà si hæc falsa illa vera erit necessario: vt. Brutum sentit, brutum non sentit, atq; hoc etiam in cõtrarijs tenet simili ter. Contradictoriarũ acerrima est pugna: nam vt ex diametro locãtur, ita ex diametro (vt est in proverbio) repugnant. Quippe quæ nunquam simul veræ, nec simul falsę inueniuntur in vlla materia, sed si prior sit vera, posterior erit falsa: nam tum quantitate, tum qualitate repugnãt: quod in cæteris non est necessum. Subalternæ propriè non opponuntur, quantitate tamen semper sunt dissimiles, & nonnũquam etiam aliqua qualitate, nam licet sunt pariter affirmatę, vel negatę, non tamen sunt semper pariter veræ, vel pariter falsæ, sed vbi contingens est materia, potest hæc esse vera, illa falsa: sed hoc est generale, quòd particularis sequitur suam vniuersalem, in veris, non contrà: & vniuersalis sequitur particularem in falsis. Namq; vt existente vniuersali vera, vera est & particularis, ita è regione, falsa particulari, falsa erit & eius vniuersalis: generales & firmi sunt ij canones. Has igitur leges velim à pueris adamussim obseruari, quæ sanè ingeniosis vix vnius horæ negotium facessunt, tamen ratiocinaturo ingentem materiam ministrant.

De oppositione Propositionum.

Oppositio est repugnantia duarum categoricarũ propositionum, vel qualitate tantùm, vel quantitate tã-

tum

um vel quantitate & qualitate simul.

Repugnantes propositiones.

Quantitate tantum. / Qualitate tantum. / Quantitate & qualitate. } vt { Subalternę. / Contrariæ, subcontrariæ. / Contradicentes.

Cautio.

Propositiones quatuor modis, scilicet secundum prædictam definitionem ad inuicem referuntur, sed tribus modis opponuntur. Nam subalternæ propositiones non opponuntur, quia non repugnant qualitate.

Regula.

In omni oppositione debet esse idem subiectum, idem prædicatum, idem tempus: neque vlla debet esse æquiuocatio in vocibus, aut amphibologia in propositionibus.

Duplex consideratio oppositionis.

Forma. Quantitas. } Propo-
Lex. Qualitas. } sit.

Regula.

Duæ singulares propositiones contradictorio modo opponuntur secundum legem, non secundum formam.

Diuisio contradicentium proposit.

Contradict. tripl.

Suprema, Media, Infima, } vt { Vniuersal. particular. / Duæ singulares. / Subcontrariæ.

Eadem est ratio indefinitæ propositionis, quæ est particularis, quoad suppositionem propositionum & oppositionē & formam argumentationis.

De lege contrariarum propositionum.

Lex siue conditio contrariarum propositionum est, vt si prior sit vera, secunda erit falsa. Ambæ tamen possunt esse falsæ, quoties accidens separabile est prædicatum: vt, Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus, ambæ sunt falsæ,

Lex subcontrariarum.

Subcontrariæ nunquam reperiuntur simul falsæ, sed ambæ possunt esse veræ, quoties prædicatum est accident quia particularis propositio est vera, si prædicatum vere affirmatur de aliquo, vel aliquibus.

Cautio.

Duæ subcontrariæ non possunt simul esse veræ, nisi in vtraq; propositione diuersum subiectum intelligatur.

Lex contradicentium.

Contradictoriæ acerrimè & ex diametro inter se pugnant: quia repugnant tam quantitate, quàm qualitate: vt si prior propositio fuerit vera, secūda erit falsa, in quacunque materia fuerit: vt, Omnis virtus est amplectenda. Aliqua virtus non est amplectenda.

Subalternarum lex.

Subalternæ non opponuntur, quia non repugnant qua-

litate

litate: sed particularis est vera, si vniuersalis sit vera? & si particularis fuerit falsa, vniuersalis quoque erit falsa.

Cautio.

Subalternæ possunt aliquando opponi, quoties predicatū est accidens, nam etsi pariter sunt affirmatiua, vel pariter negatiuæ, non tamen pariter vera vel falsæ in materia cōtingenti: vt omnis homo est medicus, aliquis homo est medicus: tamen non proprie opponuntur.

Regula.

Subalternæ opponuntur in materia contingente, secundum qualitatem extr, non secundum qualitatem ex voce.

De æquipollentia.

ÆQuipollentia, est aliquot pronūciatorum verbis differentium eadē significatio. Setō.

Hæc ad veritatem inuestigandum plurimum conducit: quandoquidem omnis propositio eiusdem est substantiæ, quantitatis & qualitatis, cum ea cui æquipollet & idem prorsus sonat.

Vniuersalis affirmatiua præposita negatione æquipollet suæ cōtradictoriæ: vt Non omnes possunt esse diuites 1. Aliqui non possunt esse diuites. Non omnis qui

te blandè alloquitur, est amicus: id est, aliquis qui te blandè alloquitur, non est amicus. Non tota Europa paruit Alexandro: id est, Aliqua pars Europæ non paruit Alexandro, &c.

Vniuersalis affirmatiua, postposita negatione, æquipollet (penè semper) suæ cõtrariæ: vt omnis spurcus sermo non procedat de ore vestro, id est nullus.

Vniuersalis negatiua, præposita negatione, cõtradictoriæ suæ æquipollet, vt Non nemo fatebatur, id est aliquis fatebatur. Non nihil deerat: id est quiddam. Nonnunquam reprehenditur veritas, id est, aliquando.

Postposita negatio in vniuersali semper facit contrarias æquipollere: vt, nemo non sibi melius mallet quam alteri, id est, vnusquisque. Nullus vir non cæcutit aliquando, id est, quisque.

Vtraque vniuersalis, pariter præpositæ & postpositæ negatione, cum sua particulari conspirat, vt, non omnis episcopus nõ est hospitalis. id est quidã episcopus est hospitalis. Nonnulli homines non amant literas, id est, aliqui homines non a-

amant literas:

Particularis affirmatiua, præpoſita negatione, in contradictoriam tranſit: vt nõ ſe quiſque odio habet, id eſt nullus.

In neutra particulari poteſt negatio geminari, nemo omnium (quod ſciam) dixerit, Non quidam non ſtudet, pro eo quod eſt, vnuſquiſque ſtudet.

Quod ad hanc rem ſpectat, iubebo ſtudioſos latiniſſimos authores cõſulere, potius quàm dialecticorum turbam, qui in æquipollentijs aſſignandis toto cœlo ſolẽt errare.

PRoximum eſt, vt ad æquipollẽtiam, & conuerſionem ſermonem conuertamus. Poteſt æquipollentia dupliciter accipi, vel in dictionibus, vel in orationibus: in dictione, vt idem eſt non nihil & aliquid, nihil nõ & omne, de quibus Eraſmus in copia ſua diſſerit eruditiſſimè: ſed hic de ea, quæ in oratione eſt, æquipollentia, dicendum occurrit, quę eſt diuerſarum propoſitionum eadem ſignificatio. Hæc (vt cætera taceam) ad præcedentis tabulæ cognitionem multum conducit. Omnis enim propoſitio æquipollens in ſenſu eadem eſt, cum ea cui equipollet eſt etiam eiuſdem eſſentiæ, & quantitatis, & qualitatis per omnia. Nam quoniam hæc. Quiſquis ſibi melius mallet, quàm alteri

est categorica, vniuersalis affirmatiua, vera contingens sic erit & hæcilli æquipollens. Nemo sibi non melius mallet quam alteri, & quia idem prorsus sonat, eundem locum in præcedenti tabula occupant Falsò putant quidem affirmationem non æquipollere, perperamque multa de negatione præcipiunt. Certè mea sententia hallucinatur tota pene dialecticorum turba, in tradendis æquipollentijs, non obseruantes latini sermonis proprietatem, à qua ne latum quidem vnguem erat recedendum. Alij omissis regulis ad exempla confugiunt, sed præcepta certiora & vtiliora credo.

Prima regula.

1 Præposita negatio in vniuersali facit contradictorias æquipollere: vt nõ quisque verum cernit. Idem est ac si dicas, quidam non cernit verum. Quandoque tamen, vt in scriptura vbi Hebraismus est, equiualet contrariæ vt, Non omnes qui dicunt mihi, domine, domine, intrabunt in regnum cœlorum, id est, nulli qui dicunt mihi, domine, domine intrabunt in regnum cœlorum: id fit potissimum, interposito verbo inter negationem & signũ vt non glorietur omnis caro, id est nulla non misereatur omnium, qui operantur iniquitatem, id est nullorum.

Secunda regula.

2 Postposita negatio, ex vniuersali affirmatiua facit vniuersalem negationem: vt omnis immunditia non est inter Christianos nominanda, i. nulla.

Tertia

Tertia regula.

3 Vniuerſalis negatiua præpoſita negatione æquipollet ſuæ contradictoriæ: vt, non nemo ait, id eſt, aliquis. Non nihil deeſt, id eſt quiddam. Nonnunquã reprehẽditur veritas, id eſt, aliquãdo Quãquam tales propoſitiones ex aduerbijs compoſitæ non ſunt dicendæ vniuerſales, ſed potius interdictiones eſt æquipollentia Poſtpoſita negatio in vniuerſali negatiua facit contrarias æquipollere, non equidem dum ſunt contrariæ equiualent, ſed quæ alioqui eſſent cõtrariæ, ablata negatione vt, Nemo non ſibi parcit, id eſt, vnuſquiſque ſibi parcit. Nullus vir non cæcutit aliquando, id eſt, quiſq; Nihil non mouetur ab alio, id eſt omne verum. hæc iufinita magis eſt dicenda quam vniuerſalis. Nullam ætatem non decet religio, hunc enim ſenſum habet: Religio decet omnem ætatem. Ira & hæc. Nuſquam non eſt virtuti locus, infinita eſt, licèt vniuerſalis ſpeciem præ ſe ferat. Nec hic tam propoſitiones, quam illarum partes æquipollent.

Quarta regula.

4 Vtraque vniuerſalis negatione patiter præpoſita & poſtpoſita ſubiecto, cum ſubalterna conſpirat. i cum particulari, vt, Non omnis epiſcopus nõ eſt lucro deditus id eſt. Quidam epiſcopus eſt lucro deditus. Nonnulli piſces non ſunt ſurdi, id eſt, Aliqui piſces non ſunt ſurdi.

Quinta Regula.

5 Particularis affirmatiua, præpoſita negatione, in contradictoriam tranſit: vt, Non poteſt quidam

ſimul ſorbere & flare, id eſt nullus, non mortui te laudent domine, id eſt, nulli: Aliæ propoſitiones, quas Valla particulares putat, ſingulares potius dixerim, vt, de grege non auſim quicquam deponere tecum, id eſt nihil. Efficiam, poſthac ne quẽquã voce laceſſas, id eſt nullum: in quarum partibus & dictionibus potius cernitur æquipollentia, quam integris propoſitionibus. Valla ait idẽ pollere quoque quũ ſubiecto poſtponitur negatio in particulari: vt, Aliquis beatus non eſt quiſquam, vel, quiſpiam non eſt beatus. Verùm æſtimo particularem, poſtpoſita negatione, raro aut nunquam fieri vniuerſalem, niſi cum fit comparatio, vt aliquis non eſt me fortunatior. Quiſquam non eſt te melior, id eſt nullus. In neutra particulari poteſt negatio geminari. Abſurdè enim dixeris, Non quidam, vel, non aliquis vir non legit. Abſurdius Quidam non homo non pingit. Abſurdiſſimè, Nõ eſt non iuſtus non Socrates. Rectè tamen dicimus Non ſũ non fortunatus, & non tu non es fœlix, nõ autem, non tu nõ es fœlix. Non eſt ergo ſitus negationum negligendus. Adhæc in lingua latina duæ negationes, ſi in idem cadant, affirmant, vt vt nonnihil ſcit. i. omnia: Græce vehementius negant οὐδὲν γινώσκει nihil ſcit prorſus. Negant etiam latinè, quando in diuerſa incumbunt: vt nullus eſt mihi neque pater neque mater, id eſt deſunt mihi parentes. Denique multa ſunt linguæ propria: vt Quid non vaſtauit, id eſt, omnia vaſtauit

uit: Num ego te coegi, id eſt, non coegi te: Non ne prædixi ita futurum? id eſt, etiam prædixi ita futurum. Caue lædas, id eſt caue ne lædas: Iuuenesque ſeneſq;, id eſt omnes. Sed lõgum eſſet omnia perſequi. Cętera ab authoribus petenda ſunt. Nam conſuetudo optima eſt (vt ait Fabius) loquendi magiſtra.

Car.

De æquipollentia.

Aequipollentia duplex. { Dictionum. / Propoſitionum.

Æquipollentia propoſitionum quid?

Aequipollentia propoſitionum eſt idem ſenſus duarum propoſitionum verbis differentium.

Hac ad veritatem inueſtigandam, &c.

Omnis propoſitio ſecundum ſignificationem ſuam eiuſdem eſt ſubſtantiæ, quantitatis & qualitatis cum ea cui æquipollet: vt ſi propoſitio æquipollens ſit categorica, particularis affirmatiua, vera contingens, tum ea cui æquipollet, erit categorica, particularis affirmatiua, vera & contingens &c.

Verſiculus.

Præ contradict. poſt contar. præ poſtq; ſubalter.

Expoſitio.

Præ contradict. Id eſt. Si negatio præponatur toti propoſitioni, æquipollet ſuæ contradictoriæ.

Poſt

Post contradict. id est si negatio postponitur subiecto, as quipollet maximæ ex parte suæ contrariæ. Præ posti: subalter. id est, si negatio præponatur & postponatur in vtraque vniuersali, æquipollet suæ subalternæ, id est particulari affirmatiuæ vel negatiuæ.

Voces æquipollentes.

Non omnis,	id est	Aliquis non
Non nullus,		Aliquis,
Non aliquis,		Nullus.
Nulli non,		Omnes.
Omnes non,		Nulli.
Non omnis nõ		Aliquis non.
Nonnullus nõ,		Aliquis non.

Signum	Vniuersale negatiuum.	Nullum.
	Vniuersale affirmatiuum.	Est omne.
	Particulare negatiuum.	Aliquod non.
	Particulare affirmatiuum.	Aliquod.

1 *Præposita negatio vniuersali affirmatiuæ facit contradicentes æquipollere.*

Regula.

Contradicentes non æquipollent, nec contrariæ, neque subalternæ: vt sunt contradicentes: &c. sed quæ prius erãt contradicẽtes, contrariæ, & subalternæ, dempta negatione

vel

vel negationibus.

2 *Quando negatio postponitur vniuersali affirmatiuæ, æquiualet vniuersali negatiuæ, vt omne vitium non est amplectendum, id est nullum vitium est amplectendum.*

3 *Si negatio præponatur vniuersali negatiuæ, æquipollet suæ contradictoriæ, id est, particulari affirmatiuæ.*

4 *Cum negatio postponitur vniuersali affirmatiuæ: vt nemo non est animal, id est, omnis homo est animal.*

5 *Quando negatio præponitur & postponitur vniuersali affirmatiuæ vel vniuersali negatiuæ æquipollet suæ subalternæ, id est particulari affirmatiuæ, vel particulari negatiuæ: vt, non omnis virtus non est mediocritas: id est? Aliqua virtus est mediocritas. &c.*

Si negatio præponitur particulari affirmatiuæ æquipollet vniuersali negatiuæ: vt, non aliquis homo est doctus, id est, nullus homo est doctus.

In ventra particulari potest negatio præponi & postponi, tum propter veritatem propositionum, tum maximè propter phrasim loquendi.

De conuersione.

IAm ad conuersionem conuertendus est sermo. Setõ.

Conuersio propositionis est apta extremorum commutatio. Eius duo sunt genera, simplex, & attenuatum.

Simplex conuersio dicitur, vbi transpo-

sitis

sitis terminis, eadem remanet quantitas.

Ita vertitur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt nulla virtus est inuidia: nulla inuidia est virtus. Aliqua intemperantia est vitium: Aliquod vitium est intemperantia.

Attenuata autem conuersio est, quando commutatis partibus, minuitur quãtitas. Nam mutatis signis, ex vniuersali colligitur particularis, vt, Omnis æquitas est virtus: aliqua virtus est æquitas.

Hæc species vertendi peculiaris est vniuersali affirmatiuæ.

Præterea, in conuertendis propositionibus semper eadem qualitas debet remanere.

E, I, simpliciter vertendo signa manebunt.

A, A, cum vertas: signa minora cape,

Conuersionis apud authores nõ admodum frequens est vsus, verum apud quæstionistas qui nihil non euertunt, nihil frequentius.

Conuersio est apta mutatio extremorum, apta est quando iuxta sequentes canones fit: Duæ sunt species eius. Simplex & attenuata. æqualem & in æqualem appellare possumus. Simplex est, quando mu-

do mutatis partibus, quantitas seruatur: ita vertitur particularis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: vt intemperantia est vitium, ergo aliquod vitium est intemperantia. Nulla inuidia est virtus, ergo, Nulla virtus est inuidia. Aequale ex æquali colligitur, & remanet eadem quantitas. Conuersio autem attenuata est, vbi transpositis terminis diminuitur quantitas, vniuersali signo in particulare conuerso: vt omnis æquitas est virtus, ergo aliqua virtus est æquitas: non hic ex æquali æquale, sed ex vniuersali colligitur particularis. Ad hunc modum potest vtraque vniuersalis conuerti. Sed quoniã vniuersalis negatiua simpliciter conuertitur, hoc est, vi negationis ex vniuersali vniuersalẽ colligit, vt, Nullus homo est quadrupes, ergo, nulla quadrupes est homo, ideo magis peculiaris est hæc species vniuersali affirmatiuæ. Necessariò enim sequitur particularitas vbi vniuersalitas colligitur. Alij per accidens conuerti dicunt, vbi quantitas attenuatur. Solent quidam ad excitanda, vt opinor, puerorum ingenia, quaidam propositiones excogitare, & eis proponere, quales sunt, nulla vestis facit monachum, nullus homo est fœmina. Nullus puer fuit episcopus, quas sic solent vertere. Nihil faciens monachum est vestis, nulla fœmina est homo masculus, nullus episcopus existens episcopus, fuit puer. Particularis negatiua non propriè conuertitur: quòd generaliter non tenet eius sequela, nam non sequitur, aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal. Tertiam

ſpeciem verſionis quam vocant contra propoſitionē, prætereo, cuius apud eruditos nulla eſt mētio: A, vniuerſalem affirmatiuam: E, vniuerſalem negatiuam. I. particularem & indefinitam affirmatiuam: O, particularem negatiuam denotat.

E, I. ſimpliciter vertendo ſigna manebunt.
Aſt, A, ſi vertas, ſigna minore cape.
O quoties vertis vertito ſimpliciter,

Si conuerſa ſi vera, conuertens quoque vera erit, non è contrario ſequitur Logici priorem propoſitionem conuerſam, poſteriorem conuertentē dicunt. Mala, eſt conuerſio, vbi non ſeruatur eadē qualitas, non enim debet affirmatiua in negatiuam aut vera in falſam, aut denique neceſſaria in contingentem, conuerti, ſed affirmatiua in affirmatiuam, negatiua in negatiuam, vera in veram, & ita de cęteris.

De conuerſione.

Car. Conuerſio triplex. { Terminorum. / Relatiuorum. / Propoſitionum.

Conuerſio terminorum quid?

Conuerſio terminorum eſt quoties prædicatum & ſubiectum ſunt voces conuertibiles, idq; in caſu nominandi conuertuntur.

Termini

Termini conuertibiles.

- Proprium & ſpecies.
- Definitio & definitum.
- Deſcriptio & deſcriptum.
- Differentia conſtitutiua & ſpecies.
- Genus & membra diuidẽtia ſimul ſumpta.

Conuerſio relatiuorum quid?

Conuerſio relatiuorum eſt quoties termini ſunt conuertibiles, ſed in caſibus obliquis conuertuntur.

Conuerſio propoſitionum quid.

Conuerſio propoſitionum eſt apta extremorum commutatio. Apta extremorum commutatio eſt, quando fit conuerſio iuxta regulas à Setono deſcriptas.

Conuerſio propoſitionum
- Simplex,
- Attenuata,
- Per contrapoſitionem.

Conuerſio contrapoſitionum, eſt quoties termini finiti in terminos infinitos conuertuntur, eadem remanente quãtitate & qualitate propoſitionum: Ad hunc modum conuertuntur vniuerſalis affirmatiua & particularis negatiua: vt, Omne bonum eſt iuſtum, ergo Omne non bonũ eſt non iuſtum, aliquod iuſtum nõ eſt bonum, ergo, Aliquod non bonum non eſt non iuſtum.

Conuerſio per contrapoſitionem non meretur nomen cõuerſionis, quia eadem extrema non remanent, ſed terminis finiti conuertuntur in terminos infinitos.

Regula attenuatæ conuerſionis.

Hæc ſpecies vertendi peculiaris eſt vniuerſalis affirmatiuæ.

tiua. Dicitur peculiaris, non quia vtraque vniuersalis non poteſt hoc modo conuerti, ſed quia vniuerſalis negatiua conuertitur ſimpliciter, ideoque dicitur eſſe peculiaris vniuerſalis affirmatiua.

Præterea in conuertendis propoſitionibus. &c. nulla eſt vera conuerſio propoſitionum, vbi eadem qualitas non ſeruatur: nam ſi conuerſa propoſitio erit affirmatiua, & conuertens erit affirmatiua.

Regula.

Prior propoſitio dicitur conuerſa, poſterior conuertens, Si conuerſa fuerit vera, conuertens quoque erit vera.

Expoſitio verſiculorum.

E, I, ſimpliciter vertendo ſigna manebunt.

Id eſt, vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua ſimpliciter conuertuntur:

Aſt, A cum vertas, ſigna minora cape.

Id eſt, vniuerſalis affirmatiua attenuate conuertitur.

De Modalibus.

Setõ. Dialectici vocant propoſitionẽ modalem, quum hæc vocabula adduntur, neceſſe, impoſſibile, contingens, poſſibile: vt, neceſſe eſt, qui ortum habent, & finem habere. Impoſſibile eſt, omne metallum liqueſcere. Cõtingit vel poſſibile eſt, quaſdam

quasdã arbores esse infrugiferas. Necesse, signi vniuersalis affirmatiui, impossibile vniuersalis negatiui, contingens vel possibile, particularis affirmatiui: contingẽs non, particularis negatiui vim obtinet.

Addunt alij plures modos, sed possunt omnes facile sub his quatuor complecti. Reperitur geminus sensus in modalibus, diuisus & compositus, vt, Possibile est sedentem ambulare: hæc in sensu diuiso vera est: in sensu composito falsa. Similiter per omnia opponuntur, æquipollent, & conuertuntur, vt puræ: nisi quod plerũque in conuersione, modi ipsi manent ijdem. Verum quod modalium natura facile ex his prædictis puris deprehẽdi potest, illas, de industria leuiter perstringo.

NOn desunt, qui propositionem diuidunt in puras, & in modales: puras vocant barbari de inesse, quòd prędicata subiectis insunt: modales, quibus modi apponuntur: Modi purarũ naturã & sensum prorsus mutant. Modi sũt, necesse, impossibile, possibile, contingens, quibus cognoscitur modalũ quãtitas, nõ aliter quàm ex signis deprehẽditur quãtitas purarum. Necesse quasi signum vniuersale affirmatiuum. Impossibile vniuersale negatiuum reputatur, vt in textu habetur. Addũt alij

plures modos, vtile, honestum, verum, certum, iucundum, facile, consuetum. &c. cum eorum oppositis, talium, difficile, incertum, inutile. &c. quæ omnia ad prædictos quatuor possunt reduci.

In his duplex est quandoque sensus, diuisus, cõpositus: vt, possibile est tacentem loqui, hæc propositio in sensu diuiso vera est, duo tempora denotãs: nempe significat eum qui iam tacet posse alias loqui: falsa verò est in composito sensu, vnum tantum imporans tempus, significatque, possibile esse tacentem dum tacet posse loqui, & ita in reliquis. Natura autem modalium facile ex prædictis puris deprehenditur. Similiter enim per omnia opponuntur, æquipollent, conuertunturque, nisi quod plerunque modi ipsi manent ijdem in conuersione: vt, Necesse est omnem patientiam esse virtutem: ergo, Aliquam virtutem esse patientiam est necesse. Contingens est aliquê medicum esse diuitem, ergo aliquem diuitem esse medicũ contingit. Impossibile est omne animal esse hominem, ergo aliquem hominem esse animal, est possibile, Vbi aduertendum est impossibile cõmutari in possibile. Acstimanda est modalium quantitas ex modis (vt dixi) nam potest particularis dici, quoad dictum, vt vocant, hoc est, quoad subiectũ, quæ iuxta modum, est vniuersalis: vt necesse est aliquam stellam minorem esse sole. Contra, quę iuxta modum particularis est, secundum subiectũ sæpe est vniuersalis, vt, possibile est mulierem linguam refrenare. Verum has ego, quarum admodũ

ratus

ratus est apud authores vsus, sicco pede prætereo, etiam si minimè nesciam, quot hinc subtilitates interſophistas oriantur &, argumentationū gryphi inexplicabiles.

De Modalibus Propoſitionibus.

Car.

Modalis propoſitio eſt categorica impura, in qua neceſſe, contingens, poſſibile, vel impoſſibile ponitur, vt Neceſſe eſt hominem eſſe animal.

Regula.

1 *Quantitas & qualitas modalium propoſitionum depẽdent ex ſigno, vt, ſi neceſſe præponatur toti propoſitioni, erit vniverſalis affirmatiua, &c.*

2 *Eadem eſt vis copulæ in categoricis propoſitionibus puris, quæ eſt modi in modalibus, nimirum, quemadmodum dicitur, categorica propoſitio, affirmatiua, vel negatiua, quãdo verbum affirmatur vel negatur, ſic dicitur propoſitio modalis affirmatiua vel negatiua, quando modus affirmatur vel negatur, alioquin ſequeretur contradicentes propoſitiones ſimul eſſe veras, vt docet Ariſtot.*

Negatio proponenda eſt modo, non verbo, in modalibus propoſitionibus.

Senſus modalium duplex. { Diuiſus. / Compoſitus.

Senſus diuiſus importat duo tempora: compoſitus, vnũ tantum tempus.

Modales propoſitiones opponuntur, æquipollent & conuertuntur, vt categorica. Primò opponuntur, vt neceſſe & impoſſibile contrario modo: neceſſe & contingens

non contradict. modo &c.

In conuersione modalium propositionum, modi ipsi manent idem, nisi quando impossibile conuertitur, propositio enim conuertens erit possibile: vt, Contingit hominem esse doctum: propositio conuertens est. Doctum esse hominem, est contingens, &c. Impossibile est, omnem plantam esse Fraxinum, propositio conuertens. Aliquando Fraxinum esse plantam, est possibile.

Obiectio.

Impossibile est esse, est affirmatio, vt inquit Aristoteles, ergo, Impossibile non, non obtinet vim negationis.

Respons

Impossibile est esse, est affirmatio secundum modum & secundum verbum, nam negatio primans non est negatio re vera, sed affirmatio, tamen impossibile admittitur pro negatione à dialecticis, non quod verum pt, sed tantum docendi gratia. Faber.

Contingens triplex.
- Necessarium.
- Non necessarium.
- Possibile.

Necessarium.
1. *Quod aliter non potest se habere.*
2. *Quod vim infert.*
3. *Sine quo non potest diu existere.*
4. *Sine quo non potest bene esse.*

Possibile duplex.
- Actu.
- Potentia.

Impos-

Impossibile duplex: { *Simpliciter:* / *Secundum quid.*

Diuisio partium modalis propositionis.

Partes modalis duæ.

Modus dictus { *Necesse, possibile &c.* / *Omne id quod est in modali propositione præter modum.*

De æquipollentia modalium propositionum.

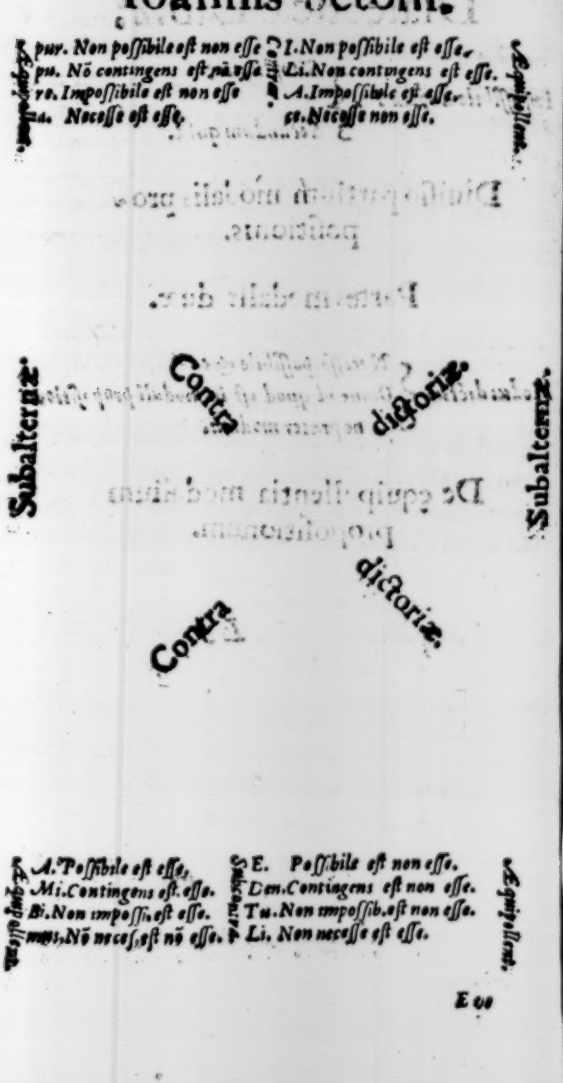
Subalterne.
pur. Non possibile est non esse
pu. Nō contingens est nō esse
ro. Impossibile est non esse
ra. Necesse est esse.
Contra dictorie.
I. Non possibile est esse.
Li. Non contingens est esse.
A. Impossibile est esse.
se. Necesse non esse.
Subalterne.
Contra dictorie.
A. Possibile est esse.
Mi. Contingens est esse.
Bi. Non impossi. est esse.
mus. Nō neces. est nō esse.
Subalterne.
E. Possibile est non esse.
Dem. Contingens est non esse.
Tu. Non impossib. est non esse.
Li. Non necesse est esse.
Subalterne.

E verbum negat, I. que modum, nihil A, sed, V. totū.

Expositio.

A Omnino vniuersalem affirmatiuam.
E. Negatiuam de dicto.
I. Negatiuam de modo.
V. Totum negatiuā & secundum modum, & secūdum dictū } *significat.*

De Prædicatione.

PRædicatio est vera prædicabilis de suo subijcibili affirmatio. Setō.

Duplex est prædicatio: Essentialis. Accidentalis.

Prædicatio essentialis, est prædicatio, cuius alterum extremorum est de essētia alterius, vt Vitis est arbor.

Accidentalis, est prædicatio cuius neutrum extremum ad alterius essentiam attinet: vt, Nero est tyrannus.

Propria prædicatio est recta, vbi superius de suo inferiori (recto loquendi ordine seruato) enunciatur: vt, Sol est astrum.

Impropria verò est innaturalis, vbi inferi⁹ de superiori suo, aut æquale de æquali, enunciatur. Hæc ad vsum Dialecticorū

parum attinet, qui tantum quæ propria ſunt, recipiunt.

NVnc prædicationẽ (vt vocant) leuiter oportet perſtringere. Quidam duplicem conſtituũt, vnam quinque prędicabilibus, alteram quatuor prædicatis propriam, de qua vide Ariſtotelẽ in Topicis. Nos hic priorem tãtùm attingimus, quæ ex Iſagoge Porphirii colligitur, quæ nihil eſt aliud, quàm veræ & affirmatiuæ propoſitionis ſpecies, vt ex eius finitione conſtat. Eſt enim vera affirmatio vniuerſalis de ſubijcibili ſuo: vt Terentius eſt comicus. Hanc in eſſentialem & accidentalem diuidunt. Eſſentialis eſt vbi genus aut differentia, de ſpecie, ſiue indiuiduo, vel ſpecies de indiuiduo enunciatur: vt Clementia eſt virtus: Animal eſt ſenſibile: Bucephalus eſt equus. Accidentalis verò eſt vbi proprium aut accidens de ſubijcibili enunciatur: vt, Vulpes eſt ganibilis: Tigris eſt velox. Propria eſt prædicatio, vbi de ſuo inferiori ſuperius, aut de abſoluto concretum infertur: vt, Camelus eſt animal: Nix eſt albalmare eſt vaſtum: hæc quòd naturam ſequitur, meritò naturalis, & recta appellatur. Aduerte quod diximꝰ in cõtextu, propriam eſſe prædicationem, quoties ſuperius de inferiori infertur, ſic eſſe intelligendum, ſcilicet ſuperius ad ſignificationem, vel ad prædicationem, vt, Animal eſt hinnibile, propria eſt, quia hinnibile, licèt ſignificatione ſit animali inferius, tamen quoad prędicationem ſuperius eſt, quia

propriè

propriè de animali enunciatur Animal autem de eo improprie, id est contra loquendi rectum ordinem. Impropria dicitur vbi inferius de superioti, aut æquum de æquo, aut absolutum de concreto infertur, vt Metallum est aurum, animal est animal, vastus est mons: hæc, quia ordinem naturæ inuertit, meritò à logicis reijcitur. Denique tres sũt prædicationis interrogationes, quæ, qualis & cuius, quibus, sicuti propositionis natura exigit, respõdemus: Vt percontanti, quę, qualis, & cuius sit hæc prædicatio. Fortitudo est virtus, respondemus, essentialem, propriam, & generalem de specie, & ita de reliquis.

De Prædicatione.

Prædicatio duplex, { Prędicati. / Prædicabilis.

Regula.

Car.

1 *Omnis propositio ducitur ab aliquo quatuor prædicatorum, id est vel à definitione, genere, proprio, vel ab accidente, quod quidem verum est, si ordinatè si propriè et affirmatiuè ducatur. Alioquin omnis quæstio non ducitur ab aliquo prædicatorum.*

2 *Propositiones negatiuæ non dicuntur à prædicatis.*

3 *Omnia referuntur ad prædicatum definitionis refellendo, non confirmando. Nam quæ loca refellunt genus, proprium,*

proprium, & accidens, eadem ipsa definitionem refellunt.

Prædicatio quid?

Prædicatio est vera affirmatio alicuius prædicabilis de aliquo subiecto.

Prædicatio est duplex. { Essentialis. / Accidentalis.

Essentialis prædicatio est quando genus prædicatur de specie, species de individuo, differentia de specie.

Accidentalis prædicatio est, quando prædicatū est vel proprium, vel accidens.

Prædicatio propria quid?

Propria prædicatio est, quando superius, vel significatione, vel prædicatione, prædicatur de suo inferiore: vt proprium superius est genere, prædicatione, licèt significatione sit inferius.

Æqualis prædicatio duplex { Significatione. / Voce.

Æqualis prædicatio voce impropria est. vt, Homo est homo.

Æqualis prædicatio significatione est propria: vt, homo est risibilis.

Tres sunt interrogationes propositionis. { Quæ? / Qualis? / Cuius.

Quæ quærit vtrum propositio sit essentialis, vel accidentalis: Qualis, vtrum sit propria, vel impropria. Cuius, quærit vtrum

cit, vtrum sit generis de specie, speciei de individuo, &c.

Si sit improbria prædicatio, neque est accidentalis, neq; essentialis. Nam hæc postrema diuisio prædicationis nominis diuisio est, non rei.

De definitione.

HIç attexendæ sunt definitio, & diuisio: quibus ob affinitatẽ, descriptionẽ & partitionem adiungam. Setõ,

Definitio igitur est, qua quid sit res explicatur, vt homo est animal rationale.

Constat propriè ex duabus partibus, genere & differentia.

Genus semper in eodem reperitur prædicamento cum definito. Quod si differẽtiæ inueniri nequeant, earum vices proprium aut accidens supplebũt. Vnde nõnihil ad definiendum conducit prædicabilium & prædicamentorum cognitio. Obtinendum est, vt definitio cum definito conuertatur: & idem prorsus sonet, vt aperta sit, & vt quid sit res, explicet.

Germana & essentialis dicitur definitio, quando vera exprimitur differentia. Reliquæ rectius descriptiones vocantur. Nã Etymologia interpretatio, notatio,

Periphra

periphrasis, & huiusmodi non merentur definitionis nomen, licèt eam magna ex parte referant.

Descriptio rem apposite explicat: vnde non abs re accidētalis definitio à quibusdam solèt appellari.

DEfinitio & diuisio, addito verbo, propositiones fiunt, quo fit vt in hoc libro explicātur, verùm quò meliùs intelligatur definitio, fatenda priùs venit etymologia: quam quidam nominis definitionem dicunt. Etymologia est vera verbi ratio: vt Sapientiæ amator, pro philosopho: quod viuum parit, pro viui paro. Etymologię, similes sūt interpretatio, metaphora, expositio, proportionalis explicatio, periphrasis, notatio, & huius generis alię quę apud alios reperiūtur, quæ omnia Rodolphus sub nomine rei comprehendit. Nam non sunt definitiones, licèt ita apud rhetores non rarò dicantur. Interpretatio est dilucida aliqua nominis expositio, vt, celeriter comedere pro, tūburcinari: Metaphorica expositio est, vbi vox à genuina significatione ad non propriam transfertur, vt ver est anni pueritia. Senectus est vitę occasus. Proportionalis, seu similitudinaria expositio fit ex mutua duorum analogia: vt, scientia est in anima, quod oculus in corpore: vel mēs in homine, quod Deus in mundo. Periphrasis est qualiscunque nominis circūlocutio, vt cùm cum anni quæ portantur fasces, dici

ces dicimus, pro Conſule notatio aliquem peculiari nomine exprimit: vt, Si dicas illum, qui ſe cubito emungit, pro ſallamentario, qua de re conſule Eraſmo in copia ſua Etymologia vtimur cùm in ipſa voce eſt controuerſia. Primò enim excutiéda eſt verbi vis, ne ſermonis vitio obſcuretur diſputatio: vnde in initio conſtituendum, & veluti paciſcendum, qua ſignificatione vocis velimus vti: ne de allijs rogati, de cæpis reſpõdeamus, vt eſt in prouerbio. Nec ſolùm præſtare debet dialecticus vt diatriba vocibus a quiuocis, & ambiguis careat, ſed etiam ne verborum obſcuritas vllo modo concertantes diſturbet. Ad quam rem conducunt imprimis cognitio phraſis & linguarum peritia, deinde, vt de nomine ſemel conuenit, ſtatim (ſi opus ſit) adhibenda eſt rei definitio. Volunt enim tum Plato, tum Cicero, vt omnis diſſertio a definitione ſumat exordium, vt intelligatur quid ſit de quo diſputatur. Definitio igitur eſt qua quid ſit res, explicatur: vt, Homo eſt animal rationale: Animal, eſt viuens ſenſibile, tales definitiones germanas & eſſentiales vocant. Nec aliud videtur, Definire, quàm rem intra fines naturæ ſuæ concluſam explicare. Vtiliſſimum ergo eſt, vt quicunque definire velit aliquid prius, vniuerſam rei naturam & rationem interiùs & exterius luſtratam habeat. Ad hanc rem nõnihil conducit exacta imprimis prædicabilium, & prædicamentorum cognitio. Nempe cùm omnis finitio propriè ex genere & differentia conficitur, primò omnium ſcire expedit, in quo

prædi-

prædicamento res illa reponitur, quæ definienda venit, quam ſpeciem vel definitum vocamus: quo ſemel deprehenſo, non erit difficile, in eodem reperire genus definiti, repertò tandem genere, deſcendere oportet, quaſi per diuiſionem & ad eius differentias vtrinque (vt patet in ſuperiori libro) collocatas. Quarum altera cum genere adiuncta, definiti naturam explicabit. vt ſi hominem definire velles, facilè liquebit hominem eis ſubſtantiâ contineri: ſub eadem ergo erit & hominis genus, id animal eſt: animalis autem differentiæ ſunt, rationalis & irrationalis. Harum altera, nempe ea quæ cum definito conuenit, cum genere hominem complet, & definit: vt, homo eſt animal rationale: iam perfecta eſt germana definitio, cum ex genere & differentia conſtet. Quod ſi quando veræ differentiæ inueniri nequeant, earum in definiendo vices ſupplebunt proprium aut accidens. vt, Aſinus eſt animal ſolidis pedibus, auritum, fœcundum.

Sunt autem in ſumma, ſecundum Agricolâ, tres rectè definiendi leges: Prima, vt definitio neque plura neque pauciora quàm definitum complectatur, ſed de quotcunque vnum dicitur, dicatur & alterum, vt, quicquid eſt homo eſt animal rationale, & contra. Quicquid eſt animal rationale, eſt homo: Altera, vt quid ſit res, hoc eſt ſubſtãtiam eius explicet. Habent enim & accidentia ſuã eſſentiam, id eſt, ſubſtãtiam: Tertia, vt apte hoc eſt, neque ambiguis nominibus, neque obſcuris,

aut

sunt ex longinquo deductis cõstet. Ahibetur enim, vt ait Aristoteles sexto Topicorum, cognoscendi gratia profuerit plurimum ad hanc rem, notas res atque explicatu faciles definire, quod si diligẽter & cum ratione fiat, paulatim & difficilium spes erit, Iuuabit etiam crebras aliorum definitiones soluere, & rationem singulorum verborum exigere, iudiciumque parare, & vsu tractandæ rei viã nobis patefacere, vt ius est decretũ maioris potestatis, ad tuendum ciuitatis statum ex æquo & bono institutum. Ciuitas est multitudo collecta ad statum rerum tuendum per se sufficiens, quæ consueuit legum vitæq; coniuncta. Has definitiones ad vnguem explicat Rodolphus, ego compendij causa relinquo: poterunt, qui volunt ab eo petere. Descriptio est (vt idem Rodolphus author est, quę rem verbosius exprimit, nec in hoc adhibetur, vt, quid sit res, indicet: sed vt, qualis sit, velut ob oculos inspiciendam ponat. Hæc crebrò poëtis, nonnunquam oratoribus in vsu est: vt, eleganter apud Virgilium describitur fama. Fama malum quo nõ aliud velocius vllũ. &c. Et apud Ouidium. Solis regia: Regia solis erat sublimibus alta colũnis. Clara micante auro flãmaque imitante pyropo. Altera est descriptio, quam quidam accidentalem definitionem dicunt, propterea quòd differentiam per propriũ & accidẽs colligit: hæc opponitur, hoc est, conuertim, vt loquuntur, rem explicat. Itaque non abs re sub definitione contineri solet.

De de

Ioannis Setoni.

De definitione.

Definitio est oratio, addita copula, quæ definiti substantiam explicat.

Regula.

Nulla definitio per se est oratio: sed dicitur oratio verbi, quòd definitionem cum definito coniungit.

Definitio duplex est.

Rei { Vera est & perfecta.
Nominis. { Tantùm nominis interpretatio est.

Quomodò definitio & descriptio conueniunt, & quomodo discrepant.

Definitio & descriptio præcipuè in hoc conueniunt quod quemadmodum definitio conuertitur cum definito, sic descriptio cum descripto: Differunt quòd definitio, explicat substantiam rei, descriptio qualitatem rei.

Conuenientiæ & discrepantiæ inter diuisionem & partitionem.

Diuisio & partitio conueniunt, quòd tam diuisione quàm partitione vnum dicitur in multa. Differunt præcipuè in hoc, quòd diuisum de suis speciebus verè enunciatur: totum integrale de suis partibus minimè.

Definitionis duæ sunt partes.

Genus. } est { Prima pars definitionis.
Differentia } { Posterior pars.

Genus

Genus eſt in eodem prædicamento cum ſpecie.

Obiectio.

Scientia eſt in relatione, grammatica in qualitate. ergo. Genus & ſpecies non ſemper ſunt in eodē prædicamēto.

Reſponſ.

Scientia quātenus refertur ad ſcibile, eſt in relatione, quatenus ad grammaticam, eſt in qualitate.

De legibus definitionis.

res definiendi { Vt definitio & definitum conuertantur. / Vt explicet ſubſtantiam rei. / Vt breuis ſit & aperta.

Tres.

Etymologia, interpretatio, &c. poſſunt referri vel ad nomen rei, vel ad definitionem. Ad definitionem, quatenus vocum cuius eſt etymologia conſideramus &c. Ad nomē rei, quatenus ſubiectum conſideramus.

Etymologia eſt vera verbi ratio: vt, ex humo factum, pro homine.

Interpretatio eſt dilucida nominis expoſitio: vt, ſaxo frangere, pro molere.

Metaphora eſt tranſlatio rerum verborúmque à genuina ſignificatione ad non propriam: vt, æſtas, pro virili ætate.

Notatio eſt explicatio alicuius rei peculiari nomine, vt qui ſit cubito emungit, pro ſalſamentario.

Periphraſis eſt circumlocutio nominis: vt, pro præceptore dicimus eum qui caſtigat pueros.

Diuisio descriptionis.

Descriptio duplex. { Poetica. / Dialectica.

In Poetica descriptione maxima ex parte omittitur genus: è contra fit in Dialectica descriptione

Descriptio rem appositè explicat, id est, conuertitur cũ descripto

De diuisione.

Setõ. POstquàm quid sit vnumquodque cognoscimus, proximum videtur, vt quotuplex sit, intelligamus. Diuisionis ergo locus, cuius est insignis vtilitas nos admonet, vt quid ipsa sit, paucis exequamur.

Diuisio est communioris in sua inferiora accommoda deductio.

Tri fariam potest vnum in multa deduci, diuisione, partitione, & enumeratione, de quibus ordine dicam.

Quinque sunt diuisionis species

Prima, quæ et perfectissima, est generis in species: vt, animal partim homo, partim brutum est.

Proxima est generis in suas differẽtias: vt, substantiarum hæc corporea, illa incorporea.

Tertia

Tertia ſubiecti in accidentia, vt animalium, aliud ſanum, aliud ægrum.

Quarta accidentis in ſubiecta: vt Feritas alia Leonis, alia Tigridis; alia cæterarum beluarum &c.

Quinta denique, accidentis in accidentia: vt Alborum quædam dulcia, quædam amara, quædam mediũ ſaporẽ tenẽt. &c.

Aliud partitu, hoc, & illud & reliquæ ſectionis notæ plerunque apud authores deſignant diuiſionem:

Bona eſt diuiſiõ, cum omnia ſua membra pariter diuiſum æquant, & cum diuiſum nõ cum aliqua parte, ſed cum omnibus ſimul captis conuertitur.

Obtinendum ne quid in hac deſit, aut ſuperſit, vt de definitione dictum eſt.

Poſtremò, debet vtraq; breuis eſſe, & aperta, vtpote quæ manifeſtationis gratia adhibentur.

Partitio eſt totiꝰ in partes diſcretio: vt cũ ciuitatẽ in ædes, plateas, portas, mœnia, foſſas, partiamur. Sit (inquit Fabius) diuiſio rerum pluriũ in ſingulas: partitio ſingularum in partes diſcretus ordo. Omnis diuiſio finita eſt, & certa habet membra.

Partitio verò nonnunquam manca fit & ex incertis, ne dicam infinitis partibus constans.

Diuisum de suis partibus vere enũciatur, Non autem partitio. Qui ergo hæc nõ distinguit, artem destruit.

Enumeratio est, quoties multa, quæ vni alicui insunt, recensemus: vt, Cicero eloquens orator fuit, prudẽs senator, & grauis philosophus.

PRoxima est diuisio, cuius per necessaria est vtilitas; tum ad rei quæ diuiditur naturam demõstrandam, tum ad definiendum: quando definire nihil aliud est, quàm ex genere per differentias diuiso, in speciem descendere. Iuuat verò potissimũ diuidendi scientia, ad differendi orationisq; copiã parandam. Eiusdem namque artificij est vnum aliquod, quod multa ambitu suo complectitur, in partes spargere, & multa in vnum colligere, ac quasi in angustum agere. Verùm trifariam potest vnum in multa diduci, diuisione, partitione, & enumeratione. Diuisio est communioris in sua inferiora accommoda diductio: accomodam censeo, quando in omnes suas partes, & eas quidem certas, fit sectio. Quinq; sunt species diuisionis. Prima, quæ & perfectissima, est generis in suas species: vt Animal partim homo, partim brutum est; vel, Colorum, alius albus alius, niger, alius medius. Hic diuisum

uiſum, genus eſt, ſcilicet animal: eius autem mẽbra diuidentia, homo & brutum, ſpecies ſunt animalis. Sic album & nigrũ reſpectu coloris ſpecies ſũt, licet aliàs ad ſubſtantiã collatæ, ſint accidẽtia.

Proxima eſt generis in differentias ſuas, vt ſubſtantiarum, hæc corporea illa incorporea. Hic extra diuiſionem, mẽbra ipſa ſũt diuiſiuæ differẽtiæ.

Tertia eſt ſubiecti in accidentia: vt Animalium aliud ſanum, aliud ægrum. Sanum & ægrum accidentia ſunt: animal verò ſubiectum, vel ſuſceptibile dicitur horum accidentium.

Quarta eſt accidentis in ſubiecta: vt, Aſtutia alia humana, alia lupina. &c. Hic è regione accidẽs in ſubſtantiam dirimitur. Namaſtutia accidens eſt hominis, lupi & vulpeculę, & c.

Quinque denique accidentis in accidentia eſt ſectio, vt febrium hæc acuta, illa lenta, hic tum uiſum, tum membra ſunt accidentia. Agricola cẽſet omnem diuiſionẽ eſſe generis in ſpecies, quod quidem negari non poteſt, cùm diuiſum ad membra diuiſionis refertur. Nos tamen docendi gratia, ſimpliciter & citra mutuam inter ſe collationem iſta tradidimus. Citius me aſſequuntur pueri, cum dico genus nunc in ſpecies, nunc in differentias, & accidentia diuidi, quam ſi ſolum dixero, in ſpecies diuidi poſſe. Boetius, Faber, Melanchon, & non pauci alij putant nomen Polyſemon admittere diuiſionem: vt Canum alius domeſticus, alius marin⁹, alius cœleſtis. At Rodolph⁹ (cui ego aſſẽtior) negat id poſſe fieri. Sectionis notæ ſũt, hoc aliud,

partim, cùm geminantur, & apud Græcos, Μεν, & δε: quæ crebro apud authores designant diuisionem, sed non semper.

Bona est diuisio, cum omnia membra pariter æquant diuisũ, vt prædictis diuisionibus liquet, & non cum vna aliqua parte seorsum, sed cum omnibus simul captis conuertitur. Intelligimus diuisum in ipsis membris, quum opus fuerit: verùm amplissimus rixandi campus habetur, quando subiectum, aut accidens in accidentia secatur. Nam in huiusmodi imperfectioribus diuisionibus videntur mẽbra esse latiora quã diuisum: vt si dicam, Homo alius albus, alius niger, alius medio colore. Si dixeris, hic diuisum addẽdum esse partibus, statim clamitabunt Sophistæ, mutatam esse faciem diuisionis, cùm homo albus non sit accidens. Hic ergo idem respondẽdum puto, quod in elegantijs Valla, nimirum posse aliquãdo aliquid intelligi, quod nõ licet exprimere. Nã in hoc Saluſtiano. Perijt fame, morte omnium pessima, subauditur mortium, quæ vox exprimi nõ debet. Et ita apud Ciceronẽ. Putabam te interrogasse Pompei, vnumne esset cœlum, an innumerabilia. Intelligimus cœla, quod verbum absurdum videbitur, si eloquaris. Obtinẽdum est, ne quid in diuisione supersit, ne quid desit, vt de definitione dictũ iam est, postrema, debet vtraque breuis, & aperta esse. Nam turpe est (vt ait Quintilianus) id obscurum esse, quod in eum solum vsum adhibetur, ne sint cætera obscura.

Partitio est totius in partes discretio. Cicero

propriè ſcripſit Partitionem vocari, cùm totũ quaſi in membra, non in ſpecies diſcerpitur: vt ſi corpus partiaris in caput, thoracem, ventrem, manus, pedes: aut Domum in fundamentum, parietes, & tecta. Sit, inquit Fabius, Diuiſio rerum plurium in ſingulas: Partitio verò ſingularũ in partes diſcretus ordo, & recta quædam collatio, prioribus ſequentia connectens. Idem Latinè ſonant Diuiſio & Partitio. Atqui hæc non diſtinguit, ſed rem deſtruit, vt ait ille. Omnis diuiſio finita eſt, & certa habet membra. Partitio ſit nonnunquam manca, & ex incertis, ne dicam infinitis, partibus conſtans. quo fit vt credam ſpeciem in individua non diuidi propriè, ſed partiri potiùs: quanquã rhetores non admodum inter hæc diſtinguere ſolent.

Enumeratio, quoties multa quæ vni alicui inſunt, recenſemus, vt cum dico. Cicero fuit eloquẽs orator, prudẽs ſenator, & grauis philoſophus: hæc inter dialecticos rariſſimè habet locum. Nũc quoniam tum Definitio, tum Diuiſio ex omnibus pene locis ducuntur, neceſſe hic habeo, locorum diuiſionem, quæ apud Rodolphum habetur, ſubijcere, & quid quæque ſunt breuiter, & Rudi Minerua aperire.

Locorũ tractatio, vt ordo poſtulat, in alium locum dilatus: quartũ librũ cõſtituet.

De diuiſione.

POſtquam quid ſit vnum quodq; cognoſcimus &c. Exordium ſumendũ eſt à definitione, ſi res propoſita ob-

Pura tantùm sit: sin vero obscura & multiplex, à diuisione.

Ad quot vtilis est diuidendi ratio.

Ratio diuidendi vtilis ad tria: ad
- Cognoscendum diuisum.
- Aptè definiendum:
- Differendi copiam.

Diuisio quid?

Diuisio est communioris, id est, omnis diuisio est generis in species, per differentias diuisiuas.

Diuisio duplex.

Nominis. Rei. } vt
- Hominum alij sunt viuentes, alij mortui.
- Animaliũ, aliud homo, aliud brutum,

Regula.

A diuisione rei argumentum sumitur affirmatiuè & negatiuè: A diuisione verò nominis non sumitur, quia alterum membrum est terminus diminuens.

Vnum ducitur in multa, tribus modis.
- Diuisione,
- Partitione.
- Enumeratione.

Quinque diuisionis species.
- Generis in species.
- Generis in differentias
- Subiecti in accidentia
- Accidentis in subiecta.
- Accidentis in accidentia.

Regula.

Si diuisum intelligatur in suis membris diuidentibus, tum

tum omnis diuiſio eſt generis in ſpecies: Sin autẽ conſideretur abſq; vlla collatione, tum ſunt diuiſionis ſpecies.

2 Quando diuiditur æquiuocum æquiuocans in æquiuoca æquiuocata vt, Canum alius domeſticus, alius maritimus, alius cœleſtis, eſt enumeratio tantum.

3 Quando ima ſpecies diuiditur in ſua individua partim eſt partitio, partim diuiſio: partitio, quatenus non eſt aliquis certus numerus individuorũ alicuius ſpeciei: diuiſio, quatenus ſpecies verè prædicatur de ſuis individuis.

De legibus diuiſionis.

Tres leges diuiſionis.

1. Vt diuiſum cum omnibus membris diuidentibus conuertatur, & non cum vno aliquo.
2. Nihil debet eſſe ſuperfluum, aut parum explicatum in definitione.
3. Vt breuis ſit & aperta.

Diſcrepantiæ inter diuiſionem & partitionem.

1 Diuiſio eſt generis in ſpecies: partitio eſt totius in partes.

2 Diuiſionis certæ ſunt ſpecies: partitionis ſunt infinitæ parte nobis licet naturæ ſunt finitæ.

3 Diuiſum prædicatur de ſuis membris diuidentibus: totũ integrale non prædicatur de ſuis partibus, vt virtus de morali virtute & de intellectiua. Corpus quod eſt totum integrale non prædicatur de capite, brachio. &c.

Obiectio.

Totum ſimilare prædicatur de ſuis partibus vt vna quæq;

Quæ pars aqua est aqua.

Respon s

Nomen totius similaris prædicatur de parte: ipsum tamen totum non prædicatur: neque aqua prædicatur, vt genus, de parte aquæ.

Enumeratio est quoties multa vni alicui attribuuntur vt, Hector vir fortis in bello, consilio pollens, & Gratiæ principum euersor.

Definitio per locos generales ducta.

A differentijs. HOmo est animal rationale.

A proprio Leo quadrupes est rubigilis.

A toto. Homo est qui capite, humeris, pectore, ventre, manibus, pedibusque constat.

A partibus Terra est pars mundi infima.

A cõiugatis Prudens est vir prudentia præditus.

Ab adiacentibus. Sturnus auis est nigra, albis distincta maculis.

Tyrannus est, qui vnus rerum potitur, & ius ex arbitrio suo dicit.

Ab actibus. Timiditas est impotentia ceruo, damæ lepori, pauciscq; alijs naturalis.

A subiecto Ceruisia est potus ex aqua, hordeo, lupuloque factus.

A materia.

A forma. Triangulus est figura habens tres angulos

angulos duobus rectis æquales. *Ab efficiẽte*

Statua est imago sculptoris manu effecta. *A fine.*

Rhetorica est bene dicendi scientia.

Ædificator est, qui domus, templa, ædificia potest erigere. *Ab effectis*

Homo est animal, cuius vsui cætera omnia sunt animalia *A destinato*

Triarij sunt milites in postrema acie collocati. *A loco.*

Amigdalus arbor est, quæ primo omnium floret. *A tempore*

Vxor est fœmina viro maritata. *A connexis*

Cædes est mors violẽta, iurgium, odium, inuidiam, contumeliam, iniuriam plerũque sequens. *Ab antecedentibus.*

Meretrix est, quæ cultui corporis voluptatiq́ue studet. *Ab adiũctis*

Furere est, non cognoscere homines, non leges, non senatum, non ciuitates, & corpus suum cruentare. *A consequẽtibus.*

Iustitia est virtus, quæ ex sententia Ciceronis, vnicuique sua tribuit *A pronunciatis.*

Lynx auis est columba minor, pedibus vtrinque in binos digitos scissis. *A Comparatis.*

Patersamilias est, qui ita præest familiæ, vt præceptor discipulis. *A similitudine.*

Virtus.

A contrarijs. Virtus est vitium fugere.
A priuatiuis. Obliuio est scientiæ amissio.
A relatiuis. Pater est qui liberos habet.
A differentijs. Virtus est placitis abstinuisse bonis.

POtest quandoque definitio ex duobus aut pluribus locis duci, sed nomen ex eo habet, qui est manifestior. Hæc ex quatuor diuersis locis est petita. Bubo auis est nocturna, à boum mugitu dicta. Vncunguis carniuora, aquilam magnitudine referens. Nonnulli fortassis quasdã ex his descriptiones, libentius quam definitiones vocarent. Verùm Agricola, quem in his rebus libentius imitabor, tales appellat definitiones: non tam fortasse quòd rei essentiam, quàm rem ipsam conuersim explicant. Apud quem quantum ad inuentionem attinet definitio & descriptio vnum eundemque locum constituũt, nisi poetarum descriptionem intelligas, eum qua nihil est nobis commertij. Definiendi munus magni & excellentis viri est, qui non solam vniuersam definiendæ rei naturam. sed & alia plurima, quæ eam circumstant, percipit. Neque quicquam alium æquè acrem à tardo, doctum ab indocto distinguit, atque definiendi paritio: quo magis conuenit, vt crebro definitionibus tenelli animi exerceantur. Supereſt modò vt diuisio etiam per locos ducatur, atque hic Rodolphi, viri eruditissimi, exempla adducam, quem nollem vllo pacto sua fraudari laude

Diui-

Diuiſio per locos.

AC quoniam perfectæ differentiæ origo ex forma eſt, inde ordiamur. Setō.

Corporum, aliud animatum, aliud expers animæ. *A forma.*

Arborum, aliæ ex ſemine ſunt, aliæ ſpōte naſcuntur. *A materia.*

Feritas aba ſerpentis, alia auis, alia reliquarum belluarum eſt. *A ſubiecto.*

Animalium, aliud manſuetum, aliud ferum. *Ad adiacentibus.*

Hominum, alius ſtudio, alius lucro, alius voluptati operam dat, *Ab actibus*

Animalium, aliud parentis efficacia, aliud putrefactione gignitur. *Ab efficientibus.*

Animalia quædam fœtum, quædam oūum, quædam vermem pariunt. *Ab effectis.*

Rerum domeſticarum, aliæ ad neceſsitatem, aliæ ad voluptatem, alię ad vſum pertinent. *Adeſtimatis*

Opum parandarum gratia, alij iuſtam nauant operam, alij fœnerātur, alij vi rapiunt, alij fraude ſubducunt. *A fine.*

Animalia hæc terra, illa vero mari degunt. *A loco.*

Flores aut hyberni ſunt, aut verni, aut *A tempore.*

æstiui, aut autumnales.

A connexis Homines, partim serui sunt, partim do-
mini, partim neutrum.

A contin-gentibus. Musicorum, quidam literas sciunt, quidã
ignorant.

Quidam homines laudati sunt, quidam
vituperati, quidam silentio latent.

A pronun-ciatis. Populares, quidam infra regem sunt o-
pibus, quidam pares, quidam superiores
sunt.

A cõparatis Aliorum vitæ propositum industri
A similitu-dine. formicam imitatur, aliorum segnities si-
milis est muscis.

NOmen rei, opposita, & dissentanea, prorsus a-
liena sunt à diuidẽdi ratione. Præterea absur-
dum esset, vt vna diuisio ex duobus locis ducatur,
quod in definitione non est rarum. Nunc restat, v
exerceant sese pueri multis, tum definitionum, tũ
diuisionum exemplis. Nulla enim ars citra vsum
potest percipi: tantum abest vt exactè definire, &
rectè diuidere quis possit, nisi prius eius rei ibi r
sum fecerit. Ex his, definitione & diuisione, dico
omnis ferè nascitur disputatio & argumenta un-
quam ex fonte deriuantur, Atque hæc de cate-
goricis dicta sufficiant.

Definitio ducta per locos.

gen-

generales.

OMnis definitio ducitur ab eo loco, à quo id quod supplet locum differentiæ ducitur.

Nulla definitio ducitur à genere, quia nulla constat ex genere solum. Car.

Dialectica est differendi ars.

Linea est longitudo, latitudine & profunditate carens.

De Hypothetica propositione.

HYpothetica propositio est, quæ duas categoricas cum nota hypothetica in se complectitur: vt, Temperantia est virtus, & intemperantia est vitium. Setõ.

Diuidi potest (vt simplex) in verã & falsã: deinde in affirmatiuã & negatiuã.

Quinque numerantur hypotheticæ species.

Conditionalis
Copulatiua.
Diliunctiua.
Causalis.
Temporalis.

Conditionalis, est, vbi geminæ categoricæ conditionali nota iungũtur.

Copula

Copulatiua, vbi nota copulationis categoricas coniungit: atq; ita finiendę sunt reliquæ species.

Conditionalis vera est, vbi antecedens probat consequens, alias falsa.

Copulatiua est vera, cuius vtraque pars est vera: vt iustitia est virtus, & fraus est scelus.

Falsa, si altera pars sit falsa: vt, Homo est rationalis & homo est immortalis.

Disiunctiua e regione est vera, si altera pars sit vera: vt, Terra minor esse sole, aut mentiuntur philosophi.

Falsa, vbi vtraq; pars sit falsa: vt, Argentum præstat auro, vel literæ virtuti sunt preponendæ.

Causalis similis est conditionali, Nam vera est tantum, quãdo pars posterior per priorem probatur: vt. Quia homo est capax rationis, est risibilis. Denique quod ad veritatem spectat, idem de temporali est sentiendum.

Hę etenim sunt verę, Dum quis curit, mouetur: Dum sis probus, es amand⁹. Non autem hæ, Dum bibis, peccas: Dum scribis, ludis. Quoniam prior pars non

probat

probat secundam. Nullam agnoscunt hypotheticæ conuersionem, nec oppositionem præter contradictionem, præposita negatione toti propositioni.

Copulatiua vniuersalitatem: disiunctiua particularitatem quandam præ se fert, quo fit, vt inuicem contradicãt, vbi partes sunt oppositæ. Bifariam sumi potest interdum, tùm copulationis, tum disiunctionis nota: illa complexim aut sigillatim, hæc disiunctiuè aut copulatim.

Omittitur nonnunquam nodus venustatis gratia, qui tamẽ, licet non exprimatur, intelligi debet.

TAndem ad hypotheticam enunciationem ventum est, quam multò compendiosiùs, quàm alteram absoluemus. Nã de hypotheticis facilè iudicabit is, qui categoricarũ naturam probè norit. Nam aliud non est hypothetica enunciatio, quàm duæ cõfusę categoricę. Diuiditur hæc, vt simplex, in veram & fallam, iterum in affirmatiuam & negatiuam: quæ omnia non in verbum, sed quatenus sunt hypotheticæ in connexionem, hoc est, in notã hypotheticam incumbunt. Notas voco omnes cõiunctiones (quas dynamois grammaticerdicunt) & aduerbia temporis, loci, similitudinis, comparationis, & similia, vt si, & nec, vel, aut, quia, dum, tam,

quando, ęquè. &c. Pro diuersitate harum, distinguuntur species hypotheticarum: sed ipsę, breuitatis causa, eas tantum quæ præcipuæ habentur, explicabo. Hæ quinque sunt, conditionalis, copulatiua, disiunctiua, causalis, temporalis. Quanquam duæ vltimæ argumentationum formæ, magis quam species censendæ sunt. Ad has reduci possunt, quæ reliquæ sunt. In conditionali respicere oportet conditionem. Nam vera non est, nisi prima propositio secundam probet, hoc est, ex necessitate inferat, vt, Si pręcepta dei seruaueris, saluus eris: Si parentes oderis, es improbus. Hæ falsæ sunt. Si non es monachus, non es pius: Si vxor sit formosa, est honesta, licèt fortasse partes sunt verę. Et hęc vera est, quamuis falsæ sint partes. Si equus volabit: erit alatus, Copulatiua non est vera nisi vtraque pars pariter sit vera: vt, Hortensius fuit vir eloquens, & singulari memoria præditus. Falsa vbi vna pars est falsa, vt, Alexander fuit potentissimus, & sobrius: hanc, quia nullam habet in se conditionem, quidam ab hypotheticis reijciunt. Disiunctiua è contrario vera est, cuius vna pars est vera: vt, Fraus est licita, vel mercatores delinquũt. Falsa non est, nisi vbi vtraque pars simul falsa fuerit: vt, Scurrarum vita est honesta, vel nemo auaro fœlicior: Causalis & temporalis conditionalis naturam imitantur. Falsæ enim sũt nisi prior propositio alteram necessariò probauerit. Prioris exemplum. Dies est, quia sol est in nostro Horizonte. Posterioris exemplum: Dum quis viuit, spirat: dũ

quis

quis cernit, oculos habet. Nec refert vtra pars in his præponatur: vt, Nox est nobis, dum sol est in altero hemisphærio. Sunt hæc omnia de hypotheticis affirmatiuis intelligenda. Non conuertuntur hypotheticæ, nec oppositionem habent, nisi contradictionem, quum toti propositioni præponitur negatio, vel aufertur præposita: vt, Si vis ad vitam ingredi, seruanda sunt mandata. Contradictio est Non si vis ad vitam ingredi, seruanda sunt mandata. Non dum apud Antipodes est sol, nobis nox est. Cõtradictio, Dum apud Antipodes est sol, nox in nox est: qui modus faciendi contradictionem generalis est etiam in categoricis: vt, Omnis auarus est miser, Nemo odit seipsum, non nemo odit seipsum: & ita de reliquis. Omittitur interdum nota, venustatis causa: vt, Liberali ingenio prodest lenitas, prauo nocet. Pauperi desunt multa, auaro omnia. Præsente præceptore, auscultant discipuli. Oprare potes quæ velis, consequi quę velis non potes. Omnis copulatiua participare videtur vniuersalitatem, & omnis disiunctiua particularitatẽ. Itaq; sunt qui tradunt copulatiuam contradicere disiunctiuæ, vbi partes sunt oppositę: vt, Scipio Hãnibalem vicit, deleuitq; Carthaginem. Non vicit Hannibalem Scipio, vel, Carthaginẽ non deleuit rursum. Nullus poeta doctior est Homero, vel nullus antiquior. Est aliquis poeta doctior & antiquior Homero. Est porrò attendendũ, nodũ copulatiuum posse bifariam accipi aliquando, aut complexim, aut sigillatim: vt, Omnis nostra vis in ani-

mo & corpore ſita eſt. Si (Et) capiatur complexim vera & categorica eſt. Si ſigillatim, eſt copulatiua falſa, ſignificat enim omnem vim in animo eſſe, & itidem omnem eſſe in corpore: vtrunq; eſt falſum. Huius generis ſunt. Lac & piſcis ſunt venenũ. Duo & tria ſunt quinque: Anima & caro vnus eſt homo: Argumentatio eſt antecedens, & conſequẽs, & alia ſimilia. Diſiunctionis etiam nodus nũc diſiunctiuè, nunc copulatim capitur: vt, Omne animal aut homo eſt, aut brutum. Si ſumatur aut diſiunctiuè, eſt falſa propoſitio. Nempe deſignat omne animal eſſe hominem tantùm, vel omne animal eſſe brutũ. Si nota copulatim accipiatur, deſignat hominẽ & brutum pariter inter ſe omne animal complecti. Multæ ſunt huius generis propoſitiones: quas hic repetere magis eſſet longum quàm neceſſarium.

De definitione hypothetica propoſitionis dictum eſt prius.

Secundi libri finis.

LIBER TERtius.

De Argumentatione.

SVmmus huius artis scopus, ad quem omnia diriguntur, est argumentatio. Cui explicandæ tertium librum destinauimus. Setō.

Primum ergo quid argumētatio, deinde quotuplex sit, postremò quæ ei affinia sunt, demonstrandū est: qui ordo supra à nobis est seruatus.

Argumentatio est propositionum ad illationem notam cōnexio: vt Chremes fuit ebrius, ergo futilis.

Tria sunt in argumentatione notanda: Antecedens, nota, & consequens.

Antecedens est prior pars argumentationis, notam præcedens.

Consequens vero posterior, eandē subsequens.

Nota denique: velut nodus quidam est, ipsas res connectens: vt Catilina fuit proditor patriæ: ergo meritò Roma expulsus.

Hic antecedens, Catilina fuit proditor patriæ: ergo nota: meritò Roma expulsus, consequens.

Antecedens quandoque in duas secatur partes. Priorem vocant maiorem, alteram minorem, de quibus suo loco dicemus.

Argumentum est probabile inuentum ad faciendam fidem de re aliqua: alij medium vocant.

Argumentatio in bonam & malam cõsumitur.

Bona est cuius antecedens necessariò infert consequens: vt Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens, aut non omnino, aut non ex necessitate probat consequens: vt, Attalus fuit diues, ergo liberalis.

QVoniam in primo libro terminum in complexum, ac in secundo propositionem explicuimus, postulat ordo vt in hoc tertio libello illustretur argumentatio, qua nihil in tota dialectica spaciosius, amplius, aut maius. Quemadmodum enim ab exiguis fontibus orta flumina augescunt

gescunt spatio & in immensum excrescunt, ita & omnis scientia à paruis principijs initium faciens, latius in se emanat, & progressu ad maiora euagatur tandemque in amplissimam immensitatem expatiatur. Argumentatio est propositionum ad illas etiam notam connexio: vel, vt alijs placet. Oratio quæquit rei, de qua dicit, fidem facere conatur: vt Nero fuit tyrannus, ergo indignus imperio. Hæc non aliter à pronunciatis quàm ex terminis pronunciatum componitur: Est vt in hoc subiectum, copula, & prædicatum, sic tria quoque notanda sunt in omni argumentatione: antecedens, nota, & consequens. Antecedens est, quicquid notã antecedit. Consequens, quod notam sequitur: Nota, vtriusque nodus est. Vt Lucretia seipsam interfecit: ergo fuit homicidij rea. Antecedens est, Lucretia seipsam interfecit: ergo, nota, fuit homicidij rea, consequens. Antecedentis quandoque duæ sunt partes, maior & minor: de quibus suo loco plura dicemus. Antecedens ratio, propositũque dicitur. Cõsequens, intentio, conclusio illatio, cõplexio, connexio, sequens, & hemma appellatur.

Notæ sunt, ergo, ideo, igitur, proinde, itaque & si quæ sunt huiusmodi. Totam autem vtriusque cõnexionem, argumentationem, ratiocinium, sequelam, consequutionem, vulgo cõsequentiam: Cicero conclusionem dicit. Argumentum vocant alij mediũ, alius minùs rectè, antecedens. Cõsequentiarum hæc bona, illa mala. Bona est cuius antecedens non potest esse verum, nisi etiam consequẽs

vna sit verum: venullum regnum scelere pactum est diuturnum: ergo nec Philippi Macedonis regnum est diuturnum. Mala est, cuius antecedens potest esse verum, consequenti existente falso, vt, Pulegium est medicamentum: ergo non est nutrimentum. Non defuere qui bonam in geminam, speciem diuiserunt, alteram à materia, alteram à forma nominantes: & rursum, quam materialem vocant, in aliquot species, quas hic repetere lógius esset opinor quàm vtile.

Annotationes P. Carteri

in tertium Librum Dialectica

Ioannis Setoni.

Car. *Liber tertius inscribitur de argumentatione, quia argumentari est finis totius Dialectices,*

Discrimen inter argumentationem & Argumentum.

Argumentatio & argumentum in hoc differunt, quod argumentatio est argumenti per orationem explicatio. Nam argumentatio complectitur argumentum, probandi, cum conclusione quam probat.

Argumentatio quid?

Argumentatio est ratio concludendi vnam propositionem,

nem per alteram per aliquam coniunctionem illatiuam: vt Iustitia est virtus, ergo est laudabilis.

Argumentum est ratio, quæ rei dubiæ facit fidem. Argumentum dicitur medium, quia tota vis argumentationis pendet ex medio.

Fidem facimus dupliciter

Per notiora natura. } *Syllogismo.*
Per notiora nobis. } *Inductione.*

Antecedens in syllogismo tantum, in quas secatur partes, quæ Maior & minor dicuntur.

Argumentatio bona } *Ex forma.*
bifariam dicitur. } *Ex materia.*

Argumentatio bona ex forma dicitur & non ex materia, quando sit recta dispositio terminorum, licet propositiones ipsæ sunt falsæ.

Argumentatio bona ex materia dicitur, quando propositiones veræ sunt ex quibus fit argumentatio, tamen dispositio illarum mala est.

Argumentationum aliæ bonæ, aliæ malæ.

Hæc Setoni diuisio est nominis diuisio, non rei.

Quatuor sunt argumentationis formæ

Setō.

{ Syllogismus.
{ Inductio.
{ Enthymema.
& exemplum.

Enthy-

Enthymema ad syllogismum, Exemplũ ad inductionem referunt. Aristoteles illud rhetoricum syllogismum, hoc rhetoricam inductionem nominat.

Syllogismus est oratio, in qua ex duabus præmissis concessis necessario per cõcessas infertur conclusio. vt.

Omnis ars alit artificem,
Pictura est ars; ergo,
Alit artificem.

Tres sunt in omni syllogismo enũciationes: maior & minor propositio modis præcedentes, ac eundem sequens conclusio.

Tres sunt etiam simplices voces in syllogismis, maior, minor, & media: doctis extrema nominantur.

Maius extremum est quod in maiori propositione sumitur cum medio.

Minus extremum quod in minore propositione cum medio sumitur.

Medium verò dicitur, quod in vtraque præmissa capitur.

Materia syllogismorũ ipsa sũt Axiomata.

Forma est Axiomaton dispositio.

Modus est pronunciatorum quantitatis & qualitatis ratio.

Figura

Figura est certa debitaque dispositio medij.

Bis duo prima tibi numerat, totidemq; secunda:
Vltima qua restat, retinet sex verba, figura.

Medij dispositio.

Præcedit copulam prima, medium sequiturq;:
Ast bis præcedit terna, sequiturque secunda.
Præmissæ medium maiorq; minorq; cupessunt:
Hoc tamen vt Scyllam semper conclusio vitat.

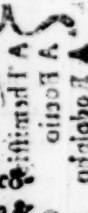

Argumentatio bona quatuor sub se species cõtinet, Syllogismum, inductionem, enthymema & exemplum: Duæ priores perfectæ sunt, & secũdũ philosophum, dialecticis propriæ: Duæ reliquæ imperfectæ, captiosæ, & poetis familiariores. Syllogismus est oratio, in qua concessis Maiore & minore, necessario per eas sequitur Conclusio: Syllogismus Raciocinatio dicitur à Cicerone: ab alijs Collectio. Maior & minor propositio, quia præcedunt nodum, præmissæ appellantur. Conclusio ex præmissis inducitur. Quæ partes variè, à varijs nominantur, vt hîc patet.

Syllo-

Ioannis Setonii

Syllogismi.	1. Pars.	Ab Aristotele	Propositio maior		dicitur.
		A Cicerone	Propositio		
		A Quintiliano	Intentio		
		A Themistio	Sumptum	vel propositio	
		A Boetio	Sumptum		
		A Rodolpho	Expositio		
	2. Pars.	Aristoteles	Propositionem minorem		vocat.
		Cicero	Assumptionem		
		Quintilianus	Assumptionem		
		Themistius	Sumptum	vel propositionem	
		Boetius	Sumptum		
		Rodolphus	Assumptionem		
	3. Pars.	Ab Aristotele	Conclusio		appellatur.
		A Cicerone	Complexio		
		A Quintiliano	Connexio		
		A Themistio	Conclusio		
		A Boetio	Conclusio		
		A Rodolpho	Intentio		

Maius, minus, & medium extremum, vulgo termini & extremitates nominantur. Maius extremũ sumitur cũ medio in maiore propositione: Minus in minore sumitur cum medio, Maior in conclusione prædicatur: Minus subijcitur: Medium in vtraque præmissa capitur, nec vnquam ingreditur conclusionem. Notandæ sunt in syllogismo, materia & forma. Ad formam spectat modus, & figura. Modi sunt quatuordecim, & tres figuræ, vt docent versiculi,

Bis duo prima tibi numerat &c.
Barbara, Celarent, Darij. Ferio: integri habentur
Ad quos ducuntur reliqui, cum perficiuntur.
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Addunt alij quinque alios modos primæ figuræ quos vocant indirectos, quòd in conclusione maius extremum minori subijcitur, cùm contra fiat in reliquis. Varietas figurarum ex medio provenit, quandoquidem medium in prima figura est subiectum in maiore, & prædicatum in minore. In secũda bis prædicatur medium: in tertia verò medium bis subijcitur, id est, in vtraque præmissa, vt versus indicant.

Præcedit copulam &c. Medium (vt distichon indicat) non ingreditur cõclusionem. Præmissa medium &c. Cõclusio igitur ex maiore & minore extremis conflatur, quæ directa vocatur, quoties maius extremum de minore prædicatur. Præterea Conclusio cogitatione est prima syllogismi pars.

Maior,

Maior, hoc est, eius ratio, vel causa secunda: & Minor, vltima. Verùm priusquam syllogismum absoluam, docendi sunt pueri, quo pacto ipsi inter argumentandum gerant.

De disputatione.

Disputatio est aliquorum de re controuersa argumentosa conflictatio: in hoc latens veritas diligenti examine discutitur. Quippe vt in arbore putanda segmenta reijcimus, ita in disserrione, concisis falsis & ambiguis, ad vera & indubitata sensim peruenitur? In omni autē disputatione debet esse, qui ratiocinia proponat, & qui ei ad illa respondeat: alter oppugnator, alter propugnator appellatur. Illi inuentio præcipuè, huic iudicium semper ob oculos est ponendū. Alter argumentis seu gladio proscindere, ferire, penetrare conetur. Alter dialecticæ iudicio, velut clypeo quodam, ictus declinabit, vitabitque: petitionis impetum franget, irruenti resistet, sese; illæsum, & intactū uebitur, hoc est veritati, seu sacræ anchoræ adhærebit. Nō licet vni eidemque incepta semel dissertione, nūc opponentem, nunc respondentem agere, velut imperiti grammaticastri qui ob imperitiam alternatim quæstiones agitant. Imo dialecticorum est obnixè inuicem ratiocinandi formam seruare, ne disputantium vices vllo modo confundantur.

Disputantis officium.

Disputantis officium est priùs meditari quod proponat, Icopumque aliquem in animo præfixū habere quo (si possit) denso argumentationum agmi-

ne ads

ne aduersarium impellat. Hue rationes suas omnes dirigat nec vllam sinat ansam arripere ad aliam deflectendi, obstruat viam aufugienti, & angulos quærentem reuocet, retrahatq́s, & quasi vallo quodam vndique obsistat, ne quoquo pacto refugium inueniat, aut è cassibus elabatur. Facile autem cergiuersabitur antagonista, seseqùe è faucibus eripiet, si multa simul, & turbato ordine proponamus aut si argumentationem absque forma & vinculis proferamus. Vrgeat ergo disputator angustè, vt ad totam connexionem, aut ad eius partes respondeat, non perplexè, sed clarè, & certa cum asseueratione. Responsum animo verset, num consonum & idoneũ sit, aut secus: deinde quale quale sit, argumento aliquo impugnet. Si sequela denegabitur, argumentationis formam allegabimus. Sin propositum, aut eius pars negetur ab aduersario, nouo medio confirmetur, donec tandem veniamus ad aliquid quod certum sit, taleq́; vt negare id aduersarius non possit. Si quid elargiatur, ex ipso aliud colligendum est, deinde ex iam collecto rursus aliud inferendum & ex illo deniq́; aliud, donec tãdem ad primum illud perueniamus quod reliquarum argumentationum serie conati sumus asserere, quod profecto arduum non erit, si in vtranque partem, hoc est, ad confirmandum, infirmandumq́; accedamus instructi. Argumenta dabunt loci, quæ (vt præmonui) in argumentationis speciem iunt colligenda, atque ita decenti ordine obijcienda, quoad vsui compotes simus, vel donec resoluẽdus

sit ad.

sit aduersarius, & nostro arbitrio quasi è compedibus emittendus: id quod tum plerunq; fieri solet, cùm seu captiuus in laqueos ducitur, vel rationem missam facere, à digniore aliquo, qui disputationi præsidet, iubemur. Exemplum, vt, si quis neget sapientem esse diuitē: probabis hoc pacto: Sapiens nullus caret opibus, ergo est diues. Antecedens probabis ad hunc modum. Sapiens habet opes quas vult, ergo non caret vllis: & iterum antecedens sic suadebis. Sapiens nullas cupit, ergo habet quas vult: antecedens rursum. Sapiens non putat opes esse bonas, ergo nullas cupit.

Deniq; sic adhuc probabis antecedens. Sapiēs solam virtutem in bonis esse indicat, ergo diuitias non putat esse bonas, atque ita deinceps in infinitum, quicquid negatur, nouo medio stabilies.

Officium respondentis.

Respondētis est (qui diuersa tuetur, & pro vero pugnat (primum in initio statim ratiocinium quo proponitur ordine repetere, deinde deliberare, & secum priùs in animo meditari, diligenterq; apud se statuere, quid sit respondendum, caueréque ne ad redargutionem, vt vocant, hoc est palinodiam, nec ad fallum cōcedendum, verúmue, negandum, nec ad negationem, aut vllam absurditatem asserendam impellatur. Cauendum in primis ne vlla rerum similitudine decipiatur. Animaduerteret se dulò, quibus inuoluitur nexibus ratiocinium, & quibus modis dissolui oportet, quod confirmatum est. Reputet antea tacitè apud se, quo videatur argumen-

gumentatio ſpectare, & quaſi è longinquo reſpiciat, num ſi hoc aut illud aſſerat, pacatum finem, veluti portum quendam, ſit habitura. Res pariter & connexio examinanda eſt, antequam ſuam proferat in medium ſententiam. Nam nunc materiæ, nunc conſequentiæ artificium failit.

Non eſt fas, vt reſponſor vlla diſputati obiiciat, aut quæſtiones proponat, ſuũ agat negotiũ, id eſt, obiecta repetat, repellat, ſoluat. Tantum ad interrogata reſpondeat, & quãtum datur, in ſingulis ſatisfaciat oppoſitori. Repellitur argumẽtatio negatione, ſoluitur diſtinctione: nam eludere abſurdo, & obice retundere, non tam fortaſſe dialectici eſſe, quàm grammatici & rhetoris, quibuſdam videbitur. Duplici verò nomine repetimus quod proponitur, tum ne forte vocum aliqua vicinitate decepti ob audiremus, tum ne ad excogitandam reſponſionem non ſatis daretur ſpatij, quando præceps & inconſultum reſponſum ratiò vacat vitio, vt ait ille. Repetita ergo, & quaſi ſummata, aliquoties argumentatione, vel quæſtione, non ſolùm tota per ſe partium connexio, verum etiam ſingulæ eius partes ſingulatim ponderandę nobis veniunt, ad quas pro earundem qualitatis diuerſitate ſeparatim, peculiari ſuo partibus addito nomine, conuenit reſponſum dare. Præterea reſponſori ſũma opus eſt cautione, vbi quis Socratico more ſecum init diſputationem: hoc eſt, vbi nulla propoſita argumentatione, varias quæſtiones doloſe agitat, cuius in Inductione exemplũ dabimus. Aduertarium

quoque nos blanda voce demulcente, laudantem-
ue, quod ei largimur, suspectum habere debemus,
nec minus ducentem, quam trahentem vereri. Por-
rò quorsum tendunt eius conatus, priùs imagine-
mur, quo citiùs scopum illum, ad quem nos velut
adactos, velut scopulos vitemus, ac fugiamus, cane
peius & angue, vt est in prouerbio. Nam caput est
videre in altercatione, quid positum est in contro-
uersia, ne in ipso portu impingas. Proximum, vt il-
lorum naturã omnem, de quibus agitur, probè per
spectã habeas, ne Andabatarũ more clausis oculis
dimices, ne velut Labyrinthum ingressus, quo ea
interiùs, eò exitus sit incertior,

Propositio vera
Quæstio vera
Argumẽtatio bona } sunt concedendæ

Propositio falsa
Quæstio falsa
Argumentatio mala } sunt negandæ.

Propositio multiplex
Quæstio multiplex
Argumentatio dubia } sũt distinguẽdę

Decipit enim facilè multiplex, de quo non fue-
rit prius præmissa distinctio. Nullum nobis nego-
tium facessunt, quæ indubitatæ sũt fidei, aut pror-
sus à

ſus à vero aliena: at probabilia rectè diſcernere, hoc opus, hic labor eſt. Ad hæc, quicquid denegabimus, ſeu id verum ſit, ſeu falſum, conabitur illud diſputator (ſi poſſit) ratione confirmare, & ſuffulcire, id quod circa nouam argumentationem nequit omnino fieri. Secunda igitur illa argumentatio & quaſi ex reſponſo recens nata, qua negatum colligitur conficiturq;, non minus quam prior retractanda, & diligenter penſitanda venit, atque ita porrò, donec ad ſolutionem tandē verum ſit, quæ ſanè nunquam aut perraro abſque diſtinctione (ſi doctis credamus) inuenietur. Ac quoniam veritatis & eruditionis tantùm gratia decertandum eſt non ſunt falſa nimis pertinaciter defendenda. Satius eſt victori herbam porrigere, & infantiam cōfiteri, quàm a falſo ſtare, & ſophiſtarum more de verbis inaniter argutari. Abſit procul rixandi deſiderium, abſit contumelia, taceſſiunt conuicia quæ biliosis ingenium obfuſcant, mētis aciem perſtringunt, omne rationis penè lumen extinguūt. Mittē Sceuiſtis omnem inanem loquacitatem, nollū eſt enim certius illiterati argumentum, quàm garrulitas muliebris, doctos decet modeſtia, & morum cādor ingenuus. Nec reſpondenti licet, recitato ratiocinio, ſtatim ad ipſam ſolutionem (tanquā à reſpōdendi munere graueretur, aut laqueos timeret) feſtinare. Longè enim eſt aliud vtrē reſpondere, aliud rectè & apposite, quare aut omnia pariter cōcedere, aut antecedens, aut ſequela, aut denique negare, vel diſtinguere oportet. Nam conſequens in-

ficiari nemo solet, nec debet. Hanc rem multò exercitamentis, facilius quā regulis percipies. Nam si quis sic disputationem nobiscū instituereț. Omnis mercator est improbus, ergo est puniendus. Nō hic sequela, sed propositum est negandum. Si hoc pacto probet, Omnis mercator vtitur fraude, ergo Omnis mercator est improbus: hic etiam antecedēs negabis. Quod si sic probet. Omnis mercator pluris reuendit quàm emit mercedes. Igitur vtitur fraude: Iam neganda est consecutio. Si alligabit enthymema, dicemus eius formam non sēper esse efficacem ad probandum institutum.

Nunc ordine syllogismos colligamus.

Prima figura.

Bar	Omne vitium est castigandum	
ba	Omne mendacium est vitium, ergo	Vitium.
ra	Omne mendacium est castigandum.	
Ce	Nullus magistratus reddit honestum,	Magis
la	Omnis praetura est magistratus, ergo	stratus.
rent.	Nulla praetura reddit honestum.	
Da	Quisque affectus est reprimendus,	
ri	Ira est affectus, ergo	affectus
ſ	Ira est reprimenda.	

Ferię

Fe Nulli lasciui sunt legendi
ri Quidam poetæ sunt lasciui, ergo, } Lasciuus.
o. Quidam poetæ non sunt legendi.

Hi quatuor soli perfecti sunt, reliqui omnes imperfecti.

Prima figura est perfectorum tantùm. Perfect⁹ est syllogismus, cuius partes, quasi naturę ductum sequentes, non possunt in meliorem formam reduci, reliqui modi sunt imperfectorum. Itaq; transmutatione & conuersione egẽt, priusquam ad perfectorum ordinẽ reducantur: quam rem mox planiorem faciam. Subiungam hic etiam quinque illos, qui vulgo adduntur, primæ figuræ modos. Etsi enim conclusionem, vt vocant, indirectam, hoc est, conuersam, inferunt, necessariò tamen sequitur adsumpta. Nam si ad easdẽ prœmissas in Barbara sequitur hæc conclusio: Omnis sobrietas est amplectenda, necessariò per conuersionem attenuatã sequitur. Alioquod amplectendum est sobrietas: & ita in cæteris modis.

Ba Omnis temperantia est amplectenda } Tem-
ra Omnis sobrietas est temperantia: ergo } perã-
liptõ. Aliquod amplectendum est sobrietas } tia.

Ce- Nullum vitium est decens
lan- Omnis audacia est vitium, ergo } Vitium.
tes. Nullum decẽs est audacia.

Da Quoduis crudele est odiosum,
bi. Aliquod bellum est crudele, ergo,
tis. Aliquod odiosum est bellum. } Crudelis.

Fa Omnis auarus est miser.
pes- Nullus probus est auarus, ergo,
mo. Aliquis miser non est probus. } Auarus.

Fri- Quædam modestia est laudabilis
xes- Nullum conuitium est modestia, ergo,
morũ. Aliq laudabile nõ est conuitium. } Modestia.

Fapesmo, & Fricesmorum dicuntur omnibus figuris ex æquo congruere, & communes esse, si medium ad debitam figuratũ naturã rectè tẽperetur.

Secunda figura.

Ce- Nemo liberalis cupit aliena:
sa- Omnis auarus cupit aliena, ergo,
re. Nullus auarus est liberalis. } Cupiens aliena.

Ca- Omnis prudens est temperans:
me Nullus voluptuarius est tẽperãs: ergo,
stres. Nullus voluptuarius est prudens. } Temperans.

Fe Nullum scelus est excusabile:
sti- Aliqua culpa est excusabilis ergo,
no. Aliqua culpa non est scelus. } Excusabilis.

Be Omnis fraus est prohibita:
re. Quædã mercatura nõ est prohibita: ergo
co. Quædam mercatura non est fraus. } Prohibitũ.

Tertia figura.

Da. Omne periurium est flagitium.
rac. Omne periurium est mẽdacium: ergo,
pti. Aliquod mendacium est flagitium. } Periurium.

Fe. Nulla dialectica est venalis,
la. Omnis dialectica est scientia: ergo,
ptou. Aliqua scientia non est venalis. } Dialectica.

Di. Castigatio est necessaria.
ſa. Omnis castigatio est pœna: ergo,
mis. Pœna est necessaria. } Castigatio.

Das Omnis studiosus est adiuuandus,
ti. Quidam studiosus est pauper: ergo,
ſi. Quidam pauper est adiuuandus. } Studioſus

Be Aliqua podagra non est medicabilis,
car. Omnis podagra est morbus: ergo,
do. Aliquis morbus non est medicabilis. } Podagra.

Fe. Nulla seueritas placet puero,
ri Aliqua seueritas est perutilis: ergo,
ſon Aliquod perutile non placet puero. } Seueritas.

Car. Quatuor sunt speciei bona argumentationis. { Syllogismus, Enthimema, Inductio, Exemplum.

Regula.

Syllogismus & inductio ad dialecticos precipuè pertinent,

Syllogismus est oratio composita, in qua maiore & minore concessis, necessario per concessas infertur conclusio.

Regula.

Conclusio diuersum quiddam est à premissis, quatenus ad formam syllogysmorum, non quatenus ad materiam.

De syllogismo

Diuisio syllogismi.

Duplex est syllogismus { Categoricus. { Communis. Singularis. Hypotheticus. { Communis. Singularis.

Syllogismus categoricus est, cuius premissa & conclusio categorica propositiones sunt.

Hypotheticus syllogismus est, cuius premissa vel conclusio hypothetica est.

Categoricus syllogysmus.

Directè concludens { *Est syllogismus concludens maiorem extremitatem de minore.*

Indirectè. { *Est syllogis. concludens minorem extremitatem de maiore.*

Sub-

Subdiuisio categor. Sillog.

Categ. syllogismus.

- *Perfectus, qui nullius alterius indiget, vt conclusio demonstretur esse necessaria.*
- *Imperfectus, qui indiget, vel ostensiua reductione, vel reductione per impossibile, vt conclusio sit perfecta.*

Quatuor modi primæ figuræ tantum perfecti, reliqui omnes imperfecti.

Syllogismorum diuisio.

Syllogys.

- *Demonstratiui.*
- *Dialectici.*
- *Sophistici.*
- *Obratiocinationes.*

Demonstratiuus syllogismus constat ex necessarijs principijs, & immediatis alicuius artis.

Dialecticus ex probabilibus constat.

Sophisticus ex apparentibus veris.

Obratiocinatio dicitur, quando ipsa argumentatio peccat in proprijs principijs, malè quidem intellectis vel diminute sumptis.

Diuisio sophistici syllog.

Sophisticus syllog. triplex.

- *Materia tantùm*
- *Forma tantùm*
- *Forma & materia.*

} *Peccans.*

Sophisticus

Ioannis Setoni.

Sophisticus syllogismus peccare materia tantum, dicendus est syllogismus: omnis enim argumentatio denominatur ex conclusione.

Tres sunt in omni syllogismo simplices dictiones: cetera supplementa dicuntur.

Materia syllogismorum sunt ipsæ propositiones ex quibus fit syllogismus.

Forma syllogismorum est propositionum dispositio.

Modus est certa declaratio quantitatis & qualitatis propositionū.

Figura est quæ docet quomodo medium disponitur in unoquoque syllogismo.

Dispositio Medij.

Sub, præ prima: bis præ secunda: tertia, bis sub.

Expositio versiculi.

In prima figura medium est subiectum in maiore, & prædicatum in minore. In secunda figura est prædicatum tam in maiore quàm in minore.

In tertia figura medium est subiectum, & in maiore, & in minore.

Regulæ Titelmani de ratione inueniendi medium.

1 *Concludere volentibus vniuersalem affirmatiuam, sumendum est consequens subiecti, & antecedens prædicati,*

2 *Ad concludendum particularem affirmatiuam, antecedens ad vtrumq; extremorum sumendum est.*

3 *Ad concludendam vniuerſalem negatiuam ſumendũ eſt conſequens ſubiecti, & extraneum ad prædicatum: vel conſequens prædicati, & extraneum ſubiecti.*

4 *Ad concludendam particularem negatiuam. ſumendum eſt antecedens ſubiecti, & extraneum prædicati.*

Expoſitio earundem.

Medium in Barbara, eſt ſuperius ſubiecto concluſionis in toto: & inferius prædicato in toto.

Medium in Celarent, eſt ſuperius ſubiecto in toto, & repugnans prædicato in toto.

Medium in Darij eſt inferius prædicato in toto, & ſuperius ſubiecto in toto, & aliquando ex parte.

Medium in Ferio, eſt ſuperius ſubiecto ex parte repugnans prædicato in toto.

De ratione inueniendi medium in 2. fig.

Medium in Ceſare, eſt ſuperius ſubiecto concluſionis in toto: & repugnans prædicato in toto.

Medium in Cameſtres, eſt ſuperius prædicato concluſionis in toto, & eodem modo ſubiecto repugnans.

Medium in Feſtino, eſt ſuperius ſubiecto ex parte, & repugnans prædicato in toto.

Medium in Baroco, eſt ſuperius prædicato in toto, & repugnans ſubiecto ex parte.

De ratione inueniendi medium in tertia Figura.

Medium in Darapti, eſt inferius tam ſubiecto quàm prædicato in toto.

Medium

Medium in Felapton, est repugnans prædicato conclusionis in toto subiecto inferius.

Medium in Disamis: est inferius subiecto conclusionis in toto: & inferius prædicato ex parte.

Medium in Bocardo, est repugnans prædicato conclusionis ex parte & inferius subiecto in toto.

Medium in Ferison, est repugnans prædicato conclusionis in toto, & inferius subiecto ex parte.

Setõ. In his vocabulis, quæ vocamus modos, significatiuæ sunt literæ quædam.

A Vniuersalem affirmatiuã
E Vniuersalem negatiuam } designat.
I Particularem affirmatiuã
O Particularem negatiuam

Reductio syllogismorum est quum secundæ & tertiæ figurę syllogismi ad primæ figurę ordinem disponuntur, eadem remanente materia: imperfecti autem ad eos perfectos reducuntur, qui ab eisdem literis incipiũt

In reductione est aduertendum quòd B, C, D, F in imperfectorum principijs, eos modos ad illos quatuor perfectos debere reduci denotant, qui ab ijsdem characteribus initium sumunt, vt Baroco ad Barbara, Cæsare ad celarẽt, & ita de alijs adhęc

M Mutationem præmiſſarum
P Attenuatam conuerſionẽ } repræſentat.
S Simplicem conuerſionem

C, ſi alibi quàm in primo loco ponitur, per impoſſibile, conuerſionem denotat.

Reductio imperfectorum.

1 Tres primi imperfecti in prima figura per cõuerſionem concluſionis reducuntur. Quartus præter conuerſionem, etiam mutatione præmiſſarum eget. Quintus conuerſas præmiſſas tranſponit.

2 In ſecũda figura, primus & tertius modus, per conuerſionem maioris, ſecundus mutata & conuerſa minore: & quartus ſolum per impoſſibile reducitur.

3 In tertia figura, primus, ſecundus, quartus, & ſextus modus, per conuerſionem minoris. Tertius tranſponit præmiſſas, maiore & concluſione conuerſis: denique quintus ſolum per obliquum ſyllogiſmi ductũ perficitur. Poteſt quiſque modus per obliquum ductum probari: at Baroco & Bocardo nullam aliam reductionem agnoſcunt. Reductio per impoſſibile eſt, cùm ex contradicentia concluſionis cum alterutra præmiſſarum colligitur alterius præmiſſę contradicentia: vt, Omnis fraus eſt prohibita, quędam mercatura non eſt prohibita, ergo quædam mercatura non eſt fraus: ſic reducitur. Omnis fraus eſt prohibita: Omnis mercatura eſt fraus, ergo, omnis mercatura eſt prohibita. Sic etiam Bocardo. Quædam podagra non eſt ſanabilis: om-

lis: omnis podagra est morbus, ergo quidam morbus non est sanabilis: Ita reducitur ad Barbara.

Omnis morbus est sanabilis: omnis podagra est morbus, ergo omnis podagra est sanabilis. Seruat maiorem Baroco, Bocardo minorem: Ille à maiore, hic à conclusione incipit in reductione. De his satis.

Hunc tam concinnum syllogismorum ordinē, qui maximè in quatuor perfectis cōspicitur, nos docuit ipsa natura: nobiscum enim simul nascuntur scientiarum principia.

Vtilissimum est, quando syllogismum colligis, figuras & modos semper in mentem reuocare. Si vniuersale sit quod probatum iri cupis, vniuersali modo ad hoc inferendum conuenienti est vtēdum, sin particulare, vtendum aliquo modo particulari. Nihil enim firmiter statuitur, nisi quod in conclusione per præmissas infertur. Quicquid autem negatur inter ratiocinandum in noui syllogismi conclusione semper ponendum est, donec voti compotes fuerimus. Categorici & simplices syllogismi in dialectica sunt vsitatiores. Porro vt inuentio ex locis proprie petitur,

ſur:ita iudiciũ. altera dialecticæ pars, præ cipue ex ſyllogiſmi cognitione pendet: eoq; plura nobis hic de eo ſunt dicenda.

Modi alij ſunt vniuerſales, alij particulares: & rurſum alij affirmatiui, alij negatiui, quas nomenclaturas à concluſione habent. Tum enim vniuerſales vel particulares dicuntur, cùm concluſio ſit vniuerſalis vel particularis: & ita de affirmatiuis & negatiuis eſt dicendum. Si vniuerſale ſit quod ſtatuere vis (thematis enim quantitas inprimis eſt ſpectanda) Barbara aut alio vniuerſali modo eſt vtendũ. Sin particulare, tum Darij, Ferio, aut alij particulares modi conueniunt. Nam ponendum eſt ſemper in concluſione, quod cupimus perſuaſum iri, excogitandæ quæ ſunt (inuento ſi mel medio) præmiſſę, vnde illud commodiſſimè ſequi poteſt: quæ ſi forte negentur, & ipſæ ſtatim in cõcluſione alterius ſyllogiſmi ponantur, & per alias nouas præmiſſas probentur. Inſuper dirimitur ſyllogiſmus in categoricũ & hypotheticũ. Categoricus eſt cùm & præmiſſæ & concluſio ſunt Categoricæ enunciationes: Hypotheticus, quando harum aliqua ſit hypothetica. Categoricus, in communẽ & ſingularem. Communis, in ſimplicem & compoſitum, quæ nomina ab extremis induntur.

Cõmunis dicitur, cuius extrema ſunt cõmunia, de ſingulari ſuo loco dicemus. Simplex eſt, cuius extrema ſunt ſimplicia vocabula, quales ſunt ferè ſyllogiſmi, quos hactenus collegimus. Cõpoſitus itidem

itidem est, cum extrema sunt composita. Minus apti sunt ad disputandum, quorum media & extrema sunt multùm composita, & idcirco à philosopho reijciuntur.

Literæ significatiuæ in modis.

Car. A *E. I, O, quantitatem & qualitatem propositionum designant.*

B, D, C, F, omnes modos imperfectos reduci ad modos perfectos ab eisdem literis incipientes.

M. Mutationem præmissarum significat.

P. per accidens conuersionem:

S. simplicem conuersionem denotat.

C. in primo loco non positum, reductionem per impossibile significat.

De syllogismorum reductione.

Reductio syllogismorum est, cum modi secundæ & tertiæ figuræ, & etiam modi indirecte concludentes reducuntur ad modos primæ figuræ.

Diuisio reductionis syllog. Reductio syllogismor. duplex.

Ostensiua, siue demonstratiua.
Per impossibile.

Ostensiua siue demonstratiua reductio dicitur, quando modi imperfecti reducuntur ad modos perfectos per conuersionem

uersionem terminorum, aut præmissarum mutationem, aut utriusq; ab eisdem literis incipientes.

Per impossibile reductio est, cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum colligitur alterius præmisse contradictoria, vel contrarium in Darapti & Felapton: in reliquis omnibus modis directe concludentibus, contradictoria.

Regulæ reductionis per impossibile.

Obtineat, trahit ad primos obliqua secundes
Ad duo verba trahunt ternos, Certare tonanti.

Expositio carminum.

In vocabulo Obtineat, quatuor sunt vocales, quæ designant modos secundæ figuræ debere reduci ad modos primæ figuræ, quorum conclusiones eandem habent quantitatem & qualitatem cum ipsis vocalibus, vt, Cæsare ad Ferio, quia O significat particularem negatiuam, cuiusmodi conclusio est in Ferio.

Certare tonanti. In his vocibus sex vocales continentur, quæ designant modos tertiæ figuræ debere reduci ad modos primæ figuræ, quorum conclusiones sunt eiusdem quantitatis & qualitatis cum ipsis vocalibus.

Seruat maiorem, variatq; secunda minorem:
Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.

Expositio carminum.

In reductione modorum secundæ figuræ, incipiendum

Si à maiore propositione seruata, & pro minore accipiēda, est contradictio conclusionis, & concludendum est contradicentiam minoris, vt

Fe Nemo liberalis cupit aliena
ri Aliquis auarus est liberalis, ergo } liberalis.
o. Aliquis auarus non cupit aliena

In reductione modorum tertiæ figuræ exordiendū est à contradicentia conclusionis pro maiore propositione, seruata minore propositione: concludendum contrarium maioris in Darapti & Felapton, in reliquis modis contradicentiam; vt,

Ce Nullum mendacium est flagitium, } Mé-
la Omne periurium est mendacium, ergo } da-
rent. Nullum periurium est flagitium. cium.

De reductione modorum indirectè concludendo.

Nesciebatis.

In omnibus indirectè concludentibus medius incipiendi est à contradicentia conclusionis, præterquam in Celaront, nam ibi à minore, seruando maiorem, & concludendo contradicentiam vel contrarium minoris.

De ostensiua reductione omnium modorum.

Baralipton reducitur ad Barbara per attenuatā conuersionem conclusionis, vt,

Bar-

Bar O mnis tẽperantia est amplectenda } Tẽ-
ba Omnis sobrietas est tẽperantia: ergo, } pe-
ra Omnis sobrietas est amplectenda. } rãtia

Celantes reducitur ad Celarent per simplicem conuersionem conclusionis: vt,

Ce Nullũm vitium est decens
la O mnis audacia est vitium: ergo, } Vitium
rent Nulla audacia est decens

Dabitis reducitur ad Darij per simplicem conuersionẽ conclusionis: vt,

Da Quoduis crudele est odiosum,
ri Aliquod bellum est crudele: ergo, } Crude
i Aliquod bellum est odiosum, } le

Fapesmo reducitur ad Ferio per attenuatam conuersionem maioris, & per simplicem conuersionẽ minoris, & per transpositionem præmissarum: vt,

Fe Nullus auarus est probus,
ri Aliquis miser est auarus: ergo, } auarus,
o, Aliquis miser non est probus.

Friesmorum reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem vtriusq; præmissæ & earundem mutationem.

Fe Nulla modestia est conuitium, } mo-
ri Quoddã laudabile est modestia ergo } de-
o, Quoddã laudabile nõ est conuitiũ } stia.

De ostensiua reductione secundæ figuræ.

Cesare reducitur ad Celarent per simplicem conuersionē maioris: vt.

Ce Nemo cupiens aliena est liberalis, } cu
la Omnis auarus est cupiēs aliena: ergo, } pi
rent Nullus auarus est liberalis. } en

Camestres reducitur ad Celarent per simplicem cōuersionem minoris & conclusionis, & vtriusque premissæ trāspositionem: vt,

Ce Nullus temperans est voluptuarius, } Tem
la Omnis prudens est temperās: ergo } pe
rent Nullus voluptuarius est prudens. } rans,

Festino reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem

Fe Nullum excusabile est scelus, } Excusa
ri Aliqua culpa est excusabilis: ergo } bile.
o. Aliqua culpa non est scelus.

Baroco reducitur ad barbara, non ostensiuè: sed per impossibile, quod indicat. C. non collocatum in maiore propositione: vt,

Bar Omnis fraus est prohibita, } Fraus
ba Omnis mercatura est fraus, ergo, } Fraus
ra, Omnis mercatura est prohibita. } Fraus

De

De ostensiua reductione tertiæ figuræ.

Darapti reducitur ad Darij per attenuatam conuersionem minoris: vt

Da Omne periurium est flagitium
ri Aliquod mendacium est periurium, ergo
i Aliquod mendacium est flagitium.

} Periurium.

Felapton reducitur ad Ferio per attenuatam conuersionem minoris. vt

Fe Nulla dialectica est venalis.
ri Omnis dialectica est scientia, ergo
o Aliqua scientia non est venalis.

} Dialectica.

Disamis reducitur ad Darij per simplicem conuersionem maioris & conclusionis, & præmissarum mutationem: vt

Da Omnis castigatio est pœna,
ri Aliq necessarium est castigatio: ergo
i Aliquod necessarium est pœna.

} Castigatio

Datisi reducitur ad Darij per simplicem conuersionem minoris: vt,

Da Omnis studiosus est adiuuandus
ri Quidam studiosus est pauper, ergo
i Quidam pauper est adiuuandus.

} Studiosus.

Bocardo reducitur ad Barbara non ostensiuè: sed per impossibile: vt,

Bar Omnis morbus est medicabilis
ba- Omnis podagra est morbꝰ, ergo } Morbus.
ra. Omnis podagra est medicabilis

Ferison reducitur ad Ferio per simplicem conuersionem minoris vt,

Fe Nulla seueritas placet puero
ri Aliquod perutile est seueritas: ergo, } Seueritas.
o. Aliquod perutile non placet puero.

De Syllogismo Regulæ.

MAiori inest maxima vis syllogismi, quæ penè sẽper conclusionẽ intra se complectitur.

2 In maiori ergo causa conclusionis ponenda est, præsertim in prima figura.

Tum videndum ne subiectum minoris sit extra causam, atque ita necesse est conclusionem sequi.

3 In maiori collocanda sunt plerunque gnome, lex, communis sẽtentia, locus cõmunis, apophthegma.

Thesis etiam maiori
4 Hypothesis verò cõclusioni } Conuenit.

5 Maior

5 Maior non potest esse particularis in prima aut secunda figura, si sit directa:
6 Maior minus virium habet quàm minor in tertia figura.
7 Minoris subiectũ in prima figura sub subiecto maioris continetur.
8 Minor non potest esse negatiua in quatuor perfectis.
9 Minor in tertia figura semper est affirmatiua.
10 Minor ad inferendam intentionẽ minus habet virium quàm maior.
11 Ex præmissis veris rectéque cõstitutis infertur intentio, ex necessitate vera.
12 Præmissę probant, non probantur.
13 Conclusio probatur nihil probat.
14 Conclusioni igitur minùs quàm præmissis creditur.
15 Conclusio rariùs ex conuertibilibus cõflatur.
16 Conclusio deteriorem sequitur partem
17 Conclusio enim negatur quoties altera præmissarum est negatiua.
18 Conclusio etiam particularis est, vbi altera præmissarum est particularis.
19 Conclusio nec vniuersalis nec particularis vnquam affirmatur, nisi vbi vtraque

præmissa sit talis.

20 Conclusio affirmatiua ad confirmandum, negatiua ad infirmandū est apta.

21 Conclusione falsa necesse est alterutrā propositionem esse falsam.

22 Conclusio minus continet, quam altera premissarum.

23 Concedenda est conclusio in omni bono syllogismo.

24 Nulla est conclusio affirmatiua in secunda figura.

25 Nulla est conclusio vniuersalis in tertia figura,

26 In prima figura, ex causis effectus: in secunda, ex effectibus causæ colligūtur

27 Maius extremum nunc iungitur, nūc disiungitur à medio.

28 Maius minori nunc superius, nunc inferius, nunquam aut raro æquale.

29 Maius & minus extremum nunquam ante conclusionem iunguntur.

30 Medium est extremorum quasi mēsura.

31 Medium in affirmatiuis, vtrique extremo congruit.

32 In negatiuis alteri iungitur, & remouetur

petur ab altero.

33 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet esse vox inter maius & minus extremum, media in negatiuis minore superior.

34 Medium in secunda figura debet esse vox superior eo cui affirmatiuè iũgitur

35 Medium vbique in tertia inferius est minore & maiore etiam quoties ab ea non disiungitur.

36 Medium nõ fit ex voce dissentanea vtrique extremo.

37 medium sæpissimè superius est subiecto conclusionis.

38 Medium pressius non impedit consequutionem.

39 Medium ex locis omnibus petitur.

40 Medium est causa quod prædicatum, conclusionis subiecto insit, vel nõ insit.

41 Ex medio pendet cuiusque argumentationis vis & energia.

42 Syllogismus affirmatiuus ad probãdum, negatiuus ad infirmandum est aptior.

43 Bonus est syllogismus, ex cuius intẽtionis contradicentia cum altera præmissa.

missarum infertur alterius contradicẽtia.

44 Omnis syllogismus rectè dispositus, firma est argumentatio.

45 Malus est syllogismus vbi fuerint quatuor aut plures termini.

46 Malus itidem, si plus sit sub subiecto minoris in prima figura (vt dictum est) quàm sub subiecto maioris continebatur.

47 Denique malꝰ est, vbi vox vlla homonymè capitur.

48 Amphibologia vbique sed in syllogismis maximè vitanda est.

49 Nullus est syllogismus ex solis negatiuis.

50 Nullus est omnino ex solis particularibus.

51 Si tantum in materia peccetur, non impedit syllogismi consecutionem.

52 Vbi medij aut extremorum dispositio non seruatur, vocatur paralogismus, siue obratiocinatio, cuius sequelam inficiari licet.

Præ-

Prædictarum regularum expositio.

MAior magis pollet, nam in se continet conclusionem: vt, Omnis virtus est laudabilis: Omnis Iustitia est virtus, ergo, omnis iustitia est laudabilis.

2 Conclusio sub maiore intelligitur. Itaque maior causa est conclusionis, vt docet 2. regula.

3 Aptè conuenit lex Maiori vt Potest quisque vim vi repellere, Milo occidit Clodium, vim vi pellẽdo, ergo, iure fecit.

4 Thesis, generalis & infinita est sententia. Hypothesis, finita, atque aptior conclusioni, quòd syllogismus à cõmuniori ad angustius descendit.

5 Maior vniuersalis est in prima & secunda figura, vt ex modis liquet.

6 Maior minùs pollet in tertia figura, quantum ad quantitatem, quia particularis est, sed non ad inferendam conclusionem.

7 Subiectum minoris in prima figurâ, inferius est ad subiectum maioris vt, iustitia ad virtutẽ, in superiori exemplo:

8 Minor affirmatur in quatuor perfectis, est enim aut A, aut I.

9 Minor nunquam negatur in tertia figura, quę regula multos soluit paralogismos.

10 Quamuis aliquando minor iuxta quantitatem æquat vel superat maiorem, minus tamen propriè probat conclusionem.

11 Ad veras præmissas non potest sequi falsa conclusio.

12 Præ-

12 Præmissæ probãt cõclusionem, non probantur, quatenus est præmissæ.

13 Conclusio contrà nihil infert, sed infertur.

14 Cõclusioni propter præmissas creditur minus, igitur quam præmissæ ipsæ meretur fidem.

15 Conclusio ab extremis conflatur, quæ rarò æquantur,

16.17 Sequitur conclusio deteriorem partem, hoc est potius negationem quàm affirmationem, & particularitatem quam vniuersalitatem.

18 19. Nunquam vniuersalis est, nec affirmatiua, nisi vtraque præmissa sit talis.

20 Conclusio affirmatiua, ad confirmandum, hoc est, ad asserendum aliquid. Negatiua, ad infirmandum, hoc est, negatiuè concludendum, est aptior.

21 Conclusione falsa, falsa est altera premissarum, quia syllogismus est quasi descensus, quod dictum est.

22 Concedenda est conclusio, quia syllogismus est argumentatio perfecta, necessario inferens cõsequens. Pro 22 24 consule modos. Omne leue ascendit, omnis ignis est leuis, ergo omnis ignis ascendit.

25 Ascendere effectus est leuitatis. Nullum graue ascendit, omnis ignis ascendit, ergo, nullus ignis est grauis.

26 Maius extremum nunc iungitur medio, hoc affirmatiuè nectitur, nunc disiungitur à medio hoc est negatiuè separatur.

28 Extre

27 Extrema rarò ſunt conuertibilia.

28 Nunquam inuicem occurrunt, niſi in conſequente.

29 Per medium deprehenditur extremorum cognitio.

30 Nam in affirmatiuis vtrique extremo conuenit, & affirmatiuè iungitur.

In negatiuis ſemper diſiungitur ab altero.

31 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet eſſe nomen inter extrema medium.

32 In negatiuis minore ſuperius, ſi ſyllogiſmus in eadem prædicamentali linea fiat: vt, Homo animal ſubſtantia. Non poteſt homo, nec ſubſtantia medium eſſe, ſi verus ſit ſyllogiſmus.

33 Medium in ſecundâ figura (vbi nullus eſt modus affirmatiuus) vni tantum extremo iungitur, & ſuperior eſt: vt ſi ex his vocibus fieret ſyllogiſmus Vitium, iuſtitia, virtus nec iuſtitia nec vitium, ſed, virtus fieret medium.

34 Contra, ſi in tertia ex iſtis fieret ſyllogiſmus non virtus, ſed iuſtitia medium eſſet.

35 Medium nunquam diſiungitur vtriq; extremo

36 Medium ſæpe eſt ſuperius minore.

37 Medium ſapiùs impedit concluſionem, quum large, quàm quum ſtrictè ſumitur.

43 Bonus eſt ſyllogiſmus, ex cuius cõtradicentia, * concluſionis cum maiore ſumitur minoris contradicentia, vel quando maioris contradicentia colligitur ex contradicentia concluſionis cum minore.

46 Ma-

46 Malus est syllogismus, quãdo minus extremũ sit maiori superius.

47 Aequiuocatio & Amphibolia reijciuntur à dialectica.

48 Sequitur consequentia, etiam si materia falsa sit, vt,

51 Omnis lapis crescit. Ferrum est lapis, ergo ferrum crescit.

52 Contrà, si forma syllogismi non seruetur, paralogismus sit, etiam si in materia nihil peccetur, vt, Rex est homo, Omnis rex induit diadema, ergo, Omnis homo induit diadema. Nihil est præterea in his regulis, quod magnopere expositione egeat. Quædam quæ per se satis manifesta sunt prudens prætereo.

De regulis syllogismorum.

Car. 1 *Maxima vis est in maiore, quia continet in se ipsam conclusionem.*

2 *Extra causam, id est, vt subiectum minoris in prima figura contineatur sub subiecto maioris.*

3 *In maiore collocanda sunt Gnome &c. quia syllogismus semper descendit ab vniuersalibus ad minus vniuersalia.*

Gnome, est generalis sententia.

Lex, est legis sententia: vt Licet vim vi pellere.

Locus communis loca topica sunt: vt, Quod efficit tale, id magis est tale.

Apophthegma est sententia brevis & acuta.

4 *Thesis, est sententia generalis, & infinita: Hypothesis, particularis & finita.*

Regula.

5 *Thesis conuenit maiori, hypothesis conclusioni: quia maior propositio semper plura in se continet, quàm conclusio.*

6 *Maior habet minus virium in Disamis & Bocardo, quatenus ad quantitatem propositionum, non quatenus ad rationem inferendæ conclusionis.*

12 *Præmissæ probant & non probantur à conclusione, quatenus sunt præmissæ.*

14 *Cõclusioni minùs creditur, quàm præmissis: quia præmissis per se, conclusioni, gratia præmissarum creditur.*

15 *Conclusio varius ex conuertibilibus conflatur, quia maius extremũ sæpissimè superius est minore extremo. Sed si cõsiet ex maiore & minore extremo, quæ sũt termini cõuertibiles, nihil fere aliud est nisi petitio principij: nam quicquid probatur, probatur ex prioribus & notioribus.*

16 *Conclusio sequitur deteriorem partem: quia si altera præmissarum sit negatiua, conclusio erit negatiua: si altera præmissarum sit particularis, conclusio erit particularis.*

27 *Maius extremum iungitur cum medio affirmatiuè, disiungitur à medio disiunctiuè.*

29 *Maius & minus extremum cum extremo coniungitur, quando conclusio est affirmatiua: disiungitur, quãdo conclusio est negatiua.*

30 *Medium est extremorum quasi mensura, id est, cognitio extremorum dependet ex medio, Nem in affirmati-*

tiuis, vtriq; extremo congruit: in negatiuis disiungitur ab altero, & coniungitur cum altero.

33 *Medium in Barbara Daty superius est subiecto conclusionis, & inferius predicato. In Celarent & Ferio debet esse vox superior subiecto conclusionis, & repugnans predicato.*

35 *Medium in omnibus modu affirmatiuis tertie figure, semper est inferius, tam subiecto, quam predicato conclusionis.*

36 *Medium sit ex voce dissentanea vtrique extremo, quia nullus syllogismus secundum modum sit ex solis negatiuis.*

38 *Medium prossius non impedit conclusionem, id est medium sepius impedit, cur conclusio recte sequatur, cum largius, quam cum strictius sumatur.*

39 *Medium petitur ex omnibus locis, quia medium dicitur argumentum. omne autem argumentum petitur ex aliquo loco.*

40 *Bonus est syllogismus, & c. id est, reductio per impossibile est, cum contradictoria conclusionis cum altera premissarum colligitur alterius premissa contradictoria, vel contrarium, de quo dictum est prius.*

41 *Omnis syllogismus si recte disponitur secundum modum & figuram, prima est argumentatio.*

42 *Malus est syllogismus, si fuerint quatuor termini aut plures, quia tres solummodo figure sunt, & tres termini, ex quibus omnis syllogismus constat: tribus modis disponuntur.*

43 *Malus est Syllogismus, vbi aliqua vox sit aequiuoca.*

44 *Amphibologia est, vbi aliqua propositio diuersis*

modis

modũ sumi potest.

Regula.

Aequivocatio tollitur in vocibus: amphibologia in propositionibus.

49 *Syllogismus nullus potest constare ex solis negatiuis secundum modum, sed secundum figuram.*

51 *Si propositiones falsæ sint, non sequitur vt conclusio sit falsa. Nam Syllogismus denominatur ex forma, non ex materia, & ex falsis verum potest sequi:*

52 *Obratiocinatio est malus Syllogismus peccans forma semper, non verò materia.*

Ratio consequutionis Syllogismorum. Setõ.

Syllogismorũ est, quòd in præmissis duo extrema sic in medio iunguntur, vt in conclusione, eadem eodem modo inter se coniungi sit necesse: vt,

Bar Quodq; pulchrum est difficile,
ba Quęque scientia est pulchra: ergo,
ra Quæque scientia est difficilis.

Quęcunq; enim in eodem tertio conueniunt, eadem inter se quoq; conueniũt.

Similiter quum duo termini in medio disiunguntur, illi inter se in conclusione disiunguntur; vt,

Ca me stres. Omnis prudens est temperans, Nullus voluptuari' est tẽperãs, ergo Nullus voluptuarius est prudens. } Temperans,

Difficile & scientia iunguntur affirmatiuè, in eo quod est esse pulchrũ: iunguntur in conclusione etiam inter se affirmatiuè. Quæcunque enim eodẽ tertio conueniunt, eadem inse quoque conueniunt. Nam tertium, quod medium vocamus, illud est, quod duobus combinationem, & velut cognationem quandam addit: vt si qui duo vnum aliquẽ habeant, qui vtrique sit conterraneus, illi ipsi inter se sunt conterranei: & quicunque eundem habent fratrem, illi fratres sunt, inuicem, & ita in reliquis, vbi mutua & reciproca est nomenclatura, alioqui non sequetur. Nam ei qui mihi pater est, non sum ego illi pater, at frater sum illi qui est mihi frater, quia nomenclatura in talibus non est reciproca. Exemplum eorum quæ disiunguntur in conclusione quòd in medio non conueniunt: Nullum natiuum est laudabile, Omnis virtus est laudabilis, ergo nulla virtus est natiua. Virtus & laudabile conueniunt, hoc est, affirmatiuè iunguntur: sed virtus & natiuum non congruunt, hoc est, disiunguntur negatiuè, ergo in conclusione virtus & natiuum necessariò negatiuè disiunguntur. Fratres apud oratores & poetas nonnunquam inuertunt ordo, & dispositio syllogismi. Illi enim conclusionem nunc primo, nunc secundo loco inferunt, ac propositiones quandoq; præposteto ordine pro arbitrio, & commoditate sua collocant, quam rem nemo

nemo citius dialectico prospiciet. Valla cõtendit hunc syllogismum rectè disponi.

Socrates est homo,
Omnis homo est animal: ergo } Homo.
Socrates est animal.

Et hunc apud Senecam.

Omnè peccatum est actio
Omnis actio est voluntaria: ergo, } actio.
Omne peccatum est voluntarium

Hi syllogismi, transmutatis propositionibus, eã ipsam habent dispositionem, quam nobis commẽdat Aristoteles, quæ profectò ducem naturam magis sequitur.

Car:

De ratione consequutionis syllogismorum.

Si maius & minus extremum coniunguntur in medio, coniunguntur in conclusione: sin disiunguntur in medio, disiunguntur in conclusione: vt,

De. Omne virtus est laudabile.
Ni. Iustitia est virtus: ergo,
Iustitia est laudabilis.

Quia Iustitia & laudabile iunguntur cum virtute, coniunguntur inter se in conclusione.

Regula.

Tertium dicitur argumentum, sine medium, quia totum argumentationem dependet ex medio: & quæcunque

Quæque in eodem tertio conueniunt, id est, in eodem medio conueniunt, conueniunt quoque in conclusione.

De duplici Syllogismorum ductu.

Setõ. SYllogismus duplicem habet ductũm, ctum, vt cùm recto gradu procedit: & obliquum, cùm reflexo ordine ad scopũ peruenitur. De priore satis disseruimus. Obliquo vtimur, quum aliquod manifestè verum negatur, vt in hoc exemplo:

Bar Omnis virtus ornat philosophum,
ba Omnis patientia est virtus: ergo,
ra Omnis patiẽtia ornat philosophum.

In hoc Syllogismo, si quis omnia præter intentionem asserat, sic per obliquum ductum insurgemus.

Bo Quædã patiẽtia nõ ornat philosophũ
car Omnis patientia est virtus: ergo,
do Quædã virtus non ornat philosophũ.

Conclusio hæc est falsa, ergo altera præmissarum vnde est inducta: at non minor, quæ antè est concessa, ergo maior: nimirum, Quædam patientia nõ ornat philosophum

losophum: quare eius contradictio ex necessitate est vera, scilicet. Omnis patientia ornat philosophum. Hic vides quomodo antagonista ad palinodiã, vel inuitus impellitur. Hoc enim Axioma, Omnis patientia ornat philosophum, in priori syllogismo erat negatum, quod tamen ab eodem postea conceditur. Ex iis quæ diximus colligere licet, ex veris falsum non posse induci.

Ex falsis falsum, verumq; aliquando sequetur.
Ex veris possit nil nisi vera sequi.

Syllogismus, quemadmodum cæteræ species cõsequentiæ, duplicem habet ductum: vnum directum, vt cum propositione aliqua, velut recta via colligimus id quod probare cupimus, vt videre est in syllogismis à nobis superius adductis: alterum obliquum, cum non recto sed retrogrado quodam ordine ad id quod cupimus peruenimus. Illum vulgo syllogismum ostensiuum, hunc syllogismũ ducentem ad impossibile appellant. In quo accipere oportet illius negati contradictionem pro vna præmissarum syllogismi, deinde alteram aliquam propositionem prius concessam, aut manifestè veram. Ex his præmissis (vt necesse est) seque-

tur conclusio, falsa recurrẽdum ergo ad præmissas vnde inducta est conclusio, quarum altera necessariò erit falsa, non illa priùs concessa, aut manifestè vera: at altera, igitur eius contradictio est vera, quæ in priori syllogismo fuit propositio negata, quam confirmare nitebamur, Sumus igitur voti compotes, habemúsque quod conabamur Partium est (inquit Agricola) quamlibet argumentationem vtrouis horum ductuum explicare. Verùm acriùs & instantius vrgere videtur obliquus: alter paulò mitiùs & leuius. Directus itaque monenti, obliquus exprobranti est similior. Prior aduersarium securum & intrepidum aduersarium est aptior. Posterior contra solicitum & rerum inuersantem, cui nihil non suspectum proponitur. Ille ad docendũ dicendumq; magis accommodus, hic ad refellẽdũ. Denique animaduertendum ex his quæ diximus, nõ posse fieri, vt ex veris falsum vllo modo vnquam sequatur, vt patet ex carmine.

Car. *De duplici syllogismorum ductu priùs dictum est.*

De Rhetorico syllogismo.

Setõ. Rhetoricus Syllogismus nihil à prædicto syllogismo distat, nisi quia plures habet propositiones. Sumamus exemplum à Cicerone. Melius accurãtur quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio admis-

Propositio.

administrãtur,

Domus ea quæ ratione regitur omnib⁹ instructior est rebus, quàm ea quę temerè & nullo consilio administratur. Rursum. Nauis optimè cursum conficit ea quæ scientissimo gubernatore vtitur: eadẽ est exercitus, & cæterorum ratio. *Ratio.*

Nihil autem omnium rerum melius cõsilio quo omnis mundus administratur. Nam & signorũ ortus obitusq; definitum quendã ordinẽ seruant, ac dierũ noctiũq; vicissitudines immutatæ perstant. &c. *Assumptio.*

Consilio igitur mundus administratur. *Complexio.*

RHetoricum syllogismum Cicero ratiocinatum, Fabius epicherema vocat. Epicheromatos (vt ait Quintilianus, & quatuor, & quinque, & sex, factæ sunt partes à quibusdam. Cicero maximè quinquę defendit, vt sit propositio, deinde ratio eius, tum assumptio, & eius approbatio, quinta, complexio: quia vero interim & propositio non eget ratione, & assumptio probatione nonnunquam etiam complexione non sit opus quadripartitam & bipartitam quoque fieri posse ratiocinationem. Missi & pluribus nihilominus authoribus

ribus tres ad summũ videntur: hæc ille. Superius exemplum è Cicerone ad Herennium decerpitur, in quo loco Aristotelis & Theophrasti authoritatem allegat, à quibus hunc syllogismum maximè frequentatum asserit. Vnde magis miror, Rodulphum sequutum Boetium & Quintilianum, tantũ tres partes numerare, rationem & approbationem nouas argumentationes appellare: sed quoniã de re conueniunt, de verbis minus refert: Fatentur omnes quinque illa prædicta pronunciata pleruncque poni solere in hoc syllogismo, quę omnia pro partibus computant hi, qui quinque partium esse volunt. Qui verò epicherema in tres tantum partes distribuunt pro prima propositionem, & suam rationem assumptionem & eius approbationem pro secunda, denique complexionẽ pro tertia supputant.

De syllogismo Rhetorico.

Car.

Rhetoricus Syllogis. ex quinque partibus constat.

Propositione,
Ratione.
Assumptione.
Assumptionis probatione.
Complexione.

Propositio est per quam breuiter locus ille exponitur,

ex qua

ex qua tota vis argumentationis dependet.

Ratio est per quam id quod breuiter expositum est, rationibus affirmatum probabilius & apertius fit.

Assumptio est per quam id assumitur, quod ex propositione ad ostendendum pertinet.

Assumptionis probatio est, per quam id quod assumptū est, rationibus confirmatur.

Complexio est, per quam id quod conficitur ex omni argumentatione, breuiter exponitur.

Sorites.

SOrites est consequētia, quæ ab vno cō- Setō.
cesso ad alia coniuncta assurgit. Philosophus eius formam expressit in prędicamentis hoc modo.

Homo est animal.
Animal est viuens,
Viuens est substantia: ergo,
Homo est substantia.

Huius quoque consequutionis ratio à communi sensu est petita. Quando enim alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcunque de prædicato dicuntur ea omnia de subiecto primo dicuntur, vt apud eundem habetur. Redigitur in syllogis-

logiſmũ ſi prædicatũ prædicato, & ſubiectum ſubiecto ſubijcias, in hunc modũ.

Bar Omne animal eſt viuens,
ba- Omnis homo eſt animal: ergo,
ra. Omnis homo eſt viuens.

SOritem gradationi ſimilem in ſyllogiſmum referunt eruditiores. Captioſum eſt argumentationis genus, à Chriſyppo Stoico inuentum, q ab vno conceſſo, ad alia coniuncta aſſurgit: vulgò dialectici, à primo ad vltimum appellant. Alij, vt vox ſonat, coaceruationem ſiue acerualem argumentationem dicunt. Tàntum animaduertendum eſt, vt illa omnia, quæ in coaceruationem inducũtur, his neceſſariò cohæreant quibus tribuuntur, ne tranſitus nos aliquando fallat: vt, qui dormit, non videt, qui non videt cæcus eſt: ergo qui dormit cæcus eſt. Hactenus de ſyllogiſmo communi.

De Sorite.

Car. *Sorites eſt argumentatio, qua gradibus quibuſdam ad concluſionem peruenitur: vt.*

Iuſtitia eſt virtus,
Virtus eſt habitus,
Habitus eſt qualitas: ergo,
Iuſtitia eſt qualitas.

Regula

Regula.

Redigitur in syllogismum, si prædicatum prædicato, & subiectum subiecto subijcias, mutata tamen propositione mittre in locum maioris: vt,

Da: Omnis virtus est habitus,
ri. Iustitia est habitus: ergo,
i. Iustitia est virtus.

Cautiones duæ.

Soritæ non sequitur, si procedat ab vno prædicamento in aliud prædicamentum: vel à rebus ad voces artium: vel effectus ex causis remotis & non propriis collectus arguitur: vt,

Quicunque labori est deditus, is diuitijs abundat:
Qui diuitijs abundat, splendide viuit.
Qui splendidè viuit, sit libidinosus: ergo,
Qui labori est deditus sit libidinosus.

Cautio,

Argumentum in Soritæ non sequitur negatiuè, sed affirmatiuè vt,

Dialectica non est musica.
Musica non est disserendi facultas: ergo
Dialectica non est disserendi facultas.

Syllogismus expositorius.

SYllogismum expositorium aiunt esse, cuius medium est singulare: talis autẽ tertiæ figuræ peculiaris dicitur, quòd medium Setõ,

dium bis subiicitur, & eius formam præcipue refert.

Exemplum affirmatiui

Diogenes fuit pauper,
Diogenes fuit philosophus: ergo,
Quidã philosophus fuit pauper } Diogenes.

Ratio huius sequelæ hæc est, Quecunque vni conueniunt, illa inter se quoque coniuncta, conueniunt.

Exemplum negatiui,

Virgilius non est lasciuus
Virgilius est poeta, ergo,
Aliquis poeta nõ est lasciuus } virgilius.

Huius ratio est, Quando aliquid remouetur ab aliquo, remouetur & ab his quæ illi sunt coniuncta.

REfert hic syllogismus aliqua ex parte tertiæ figuræ formam, non quod propriè in vllo modo conflatur. sed quia huic, quam alijs, est similior. In hoc ex singularibus communis sententia apte colligitur. Huiusmodi syllogismũ ideo vocat philosophus expositionem, quod communes propositiones frequenter explicat, & exponit, quandoquidem

quidem si quis dubitet, num liceat concionatoribus allegare ethnicos, necne: sic probari potest.

Paulus licitè allegabat ethnicos,
Paulus fuit concionator: ergo,
Cõcionatori licet allegare ethnicos } Paulus

Si conclusio hæc rectè ad præmissas sequitur, necesse est eandem ad communes sequi. Nam quum ad præmissas cõmunes sequũtur singulares, quicquid ex singularibus rectè inferri potest, id a fortiori ex communibus rectè colligetur. Quicquid enim sequitur ad conclusionem bonæ consequentiæ, id ad antecedens, eiusdem non potest non sequi. Frequenter probantur communes syllogismi per expositiones, & ad eos reducuntur, non tanquam ad perfectiores, sed magis perspicuos, idque possimum in tertia figura, in hunc modum.

Di Castigatio est vtilis.
sa Omnis castigatio est supplicium: ergo,
mis. Quoddam supplicium est vtile.

Maior si cui videatur esse incerta, probabitur per hãc singularem. Castigatio Catilinę est vtilis. Minor etiam licèt nõ satis exactè probetur, quum sit vniuersalis tamen per hanc subiectam singularem fit multò clarior, & apertior, videlicet. Castigatio Catilinæ est supplicium: & prorsus eadem conclusio ex vtriusque syllogismi præmissis colligitur, nimirum, quoddam supplicium est vtile, vt est videre.

Castí-

Castigatio Catilinæ est vtilis,
Castigatio Catilinæ est supplicium: ergo,
Quoudam supplicium est vtile.

} Castigatio.

Expositoria igitur ratiocinatio quasi prima argumentandi via habetur, rhetoribus multò frequentissima. Nam quum omnis humana cognitio ex sensibus oriatur, sensus autem singularia, & non communia comprehendant, ex his mens communes sententias, & rerum causas colliget: quæ licèt sint percipientibus certiores, sunt tamen primò intuenti minùs perspicuæ, quàm singulares. Postremò cauendum est in his syllogismis, ne minor propositio sit vnquam negatiua, id quod suprà de reliquis tertiæ figuræ admonuimus.

De expositorio syllogismo

Car. *Dicitur expositorius syllogismus, quia declarat vniuersalis propositiones veras esse vel falsas per singulares.*

Regula.

Argumenta sumuntur tum affirmatiuè quàm negatiuè ex syllogismo expositorio: vt,

Cicero fuit sapiens,
Cicero fuit diues: ergo,
Aliquis sapiens fuit diues.

Ratio huius consecutionis est hæc. Si maior & minor extremitates affirmatiuè conueniunt in medio, conueniũt quoque in conclusione. si verò negatiuè disiunguntur, disiungun-

iungantur in conclusione.

Vsus expositorij syllogismi frequens est, quia cognitio rerum vniuersalium oritur à singularibus.

De Inductione.

INductio est argumentatio à plurib⁹ singularibus ad vniuersale: vel a partibus ad totum progressio. Setõ,

Exemplum de speciebus.

Ebrietas puerum ducit in perniciem, Mendacium ducit puerum in perniciem, Furtum idem agit: periurium idem: similiter faciunt libido & otium, nec in cæteris est contrarium videre: ergo, Omne vitium ducit puerum in perniciem.

A partibus.

Plebs Romana optimè de Milone sentit, equester ordo optime sentit, senatus optime sentit: ergo, Totus populus Roman⁹ optime de Milone sentit.

Dicitur Inductio inuers⁹ syllogism⁹, quia sicut in syllogismo ab vniuersali descēdit ita e cōtrario in inductione a singulari incheatur, & ascēdit argumētatio. Hāc viā docuit nos natura paulatim inductione

ex mul-

ex multis singularibus vniuersale colligẽdũ. In hac summopere notanda est singularium similitudo, sine qua nemo recte valet inducere. Demum in epagogis cauẽdum est, ne diuersum aliquid inter singularia quæ non exprimũtur, appareat: quãdo non recte colliges,

Frugifera est cerasus, nux, prunus, vitis, & ilex:

Ergo facit fructus arboris omne genꝰ.

Antecedens in epagoge est, quod singularium coaceruatione constat: Cõsequens verò, vniuersale ex singularibus, vel totũ ex partibus collectum. Per inductionem vtcunque probari possunt scientiarum principia, quæ nullo modo demonstrari queant.

INductio dicitur ab Agricola Enumeratio, quę modus quidam est, quo vniuersale constituitur cognoscituruę. Vniuersale, notio quædam est in singularibus reperta: indeque in intellectu coaceruata, & retenta. Principia & causæ cognoscendi singularia; sunt ipsi sensus, vniuersale autem mẽtis opus est: ab ea enim effingitur, sicut causæ quę que: Mentis enim proprium est vnire, & cogere, quæ paulatim ex sensibus collegit. Animæ quoque acrimonia est, vt, etiam si genera, quæ accidunt sensibus

sensibus, continenter labuntur & fluunt, tamen similitudines eorũ accipere & memoria continere possit, Quare ad quendam modum, vniuersale sensu percipitur, non quidem seorsum à singulari, at obiter, subindeque, vt apud Themistium habetur. Ex his duobus cognoscendis, syllogismo, & inductione, non aliter, quàm ex locis inuentio constat, altera pars dialectices, quam Græci *Critiken*, id est, iudicium dicunt.

Rectè Aristoteles syllogismum firmiorem esse dixit, sed inductionem magis obuiã: & in conspectu omnibus positam, quòd sensus sequatur, hæc suadet apertissimè, illle vel volentes trahit, hæc indoctis, illle eruditis est aptior. Denique sine ijs nihil propriè condiscitur, si authoribus credamus. Inductio appellatur Socratica, propterea quod ea Socrates creberrimè vsus est, idque ferè nunquam sine magna interrogationum congerie: vt, An non pomum generosissimum, quod est optimum? An non & qui optimus equus, generosissimus erit? quid pisces? ager? pratum? an non similiter per omnia lese habent: quæ si fatearis, tandem ex prolixa inductione propositum suum tibi inexpectatissimum inferet: hoc modo quidni igitur optimus homo erit: & generosissimus? In his igitur labi & decipi aliquando minor est culpa quàm in cæteris ratiocinijs: quod difficilius sit latentem scopum in nuda interrogatione deprehendere, quàm si integra proponeretur argumentatio. Nam subitò in inductione, & quasi ex inspirato irretitur pro-

propugnator, nisi innumera simul animo versęt ac prospiciat. Addunt Sophistæ in antecedente. Ita de reliquis, ne inter partes diuersum aliquid, & dissimile appareat, authores non tam exprimunt, quàm intelligunt. Rhetores rogant aduersariũ, vt ille dicãt si possit, vbi diuersũ reperiatur, vt ex eius imperitia conuincant. Possunt qui volunt, inductiones elegantiores ex Platone & Cicerone colligere.

De Inductione.

Car.

Inductio. { *Rhetorica nõ ex necessitate* / *Dialectica ex necessitate* } *concludit.*

Exemplum rhetoricæ inductionis.

Rhetorica inductio est, vt si in manu, brachio, pede, & ijsq; corporis partibus, acceptum insanabile vulnus rescinditur, ne pars syncera trahatur, ergo & in capite vulnus insanabile acceptum eodem modo curari debet.

Dialectica inductio quid.

Dialectica inductio est progressio à minus communibus ad magis commune, tam affirmatiuè quàm negatiuè, vt Iste ignis est calidus, & ille ignis est calidus, nec in cæteris est contrarium videre: ergo, Omnis ignis est calidus.

Officium vtentis inductione quid,

Si aliquibus singularibus enumeratis, respondens non concedat

concedat consequutionem, cùm adiecerimus, nec in cæteris esse contrarium videre: Petendum est à respondente, vt infinitam inferat, in quo singulare non est verum. Si non potest concedenda est conclusio.

Inductionis duæ partes. { Antecedens. Consequens.

Antecedens in inductione est coacervatio rerum singularium. Consequens est generalis propositio ex rebus singulis collecta.

Quando vtendum est inductione.

Vtendum est inductione, cum argumentum sine medio non occurrit, quod apte confici potest in aliquo syllogismo: & vtendum est inter indoctos potius quam doctos.

Quando inductio sequitur.

Similitudo singularium causa est cur sequatur, dissimilitudo vero cur non sequatur.

Principia scientiarum possunt aliquo modo probari, nō autem demonstrari: per inductionem possunt probari, non autem per ea quæ sunt notiora natura magis vniuersalia: nam nihil est notius primis principijs, sed per ea quæ sunt notiora nobis: vt, si probarem quòd omne genus prædicetur de pluribus speciebus, sic probatur: Animal prædicatur de pluribus speciebus. Nec in cæteris generibus est contrarium videre: ergo, omne genus prædicatur de pluribus speciebus.

Prima principia non possunt demonstrari, quia primis principijs nihil est prius. Omnis autem demōstratio propriè est per priora & notiora natura.

Ioannis Setoni.

Principia quot modis cognoscuntur.

Principia quatuor modis cognoscuntur. { *Vsu.* / *Experientia.* / *Inductione:* / *Intellectu.*

Enthymema.

Setõ. ENthymema est imperfectus syllogismus, alteram tantùm præmissam conclusioni connectens. Vel est oratio, in qua non omnibus propositis, festinata infertur cõclusio, quandoq; maiorem cum themate, quandoq; minorem complectitur: vt, Temeritas est vitium, ergo, temeritas est fugienda. Deest maior, scilicet, Omne vitium est fugiendum.

Nulla scientia sine vsu paratur, igitur nec dialectica sine vsu paratur. Deest minor, Dialectica est scientia.

Si in antecedente & consequente idem sit subiectum, deest maior: sin prædicatũ sit in vtroque idem, minor desideratur.

Prior enthymematis pars antecedens, posterior vero consequens appellatur.

Aristo-

Aristoteles ait esse ex probabilibus & signis, imperfectum syllogismum: signum interpretantur quidam necessarium.

Necessarium est quod aliter se habere nequit, vt si cui quid addas, totum maius efficitur.

Probabile dicitur, quod omnibus plurimis, vel sapientibus: vel iisdem omnibus, aut pluribus aut præcipuis videtur: vt. Omnis mater filium diligit.

Probabile est enthymema, quando vtraque eius pars est probabilis.

Enthymema autem, si quando validũ & efficax sit, ex ipsa re magis, quam ex sua forma fidem facit, vt Nullã colis virtutem, ergo nec Iustitiã colis. Hęc arbor fructum fert, ergo floruit.

IN Enthymemate vel maior vel minor tacetur: nec magni negotij res est, vtra desit, perspicere, vtpræmõstratum est. Duplici autem nomine potissimum dissimulatur altera præmissarum, aliàs breuitatis studio, cum aperta & omnibus obuia scilla omittenda sententia, vt apud Ciceronẽ pro Milone. Omnis insidiator est iure occidẽdus, ergo Clodius est licitè interfectus, aliàs cùm infirma videtur præterita illa propositio, vt melius sit eam

tacitè de industria prætetire, quàm exprimere: vt, Quintus Fabius fuit cunctabundus, ergo bonus imperator. Catilina fuit temerarius, ergo parum fortis. Omissæ maiores parum sunt firmæ, nimirũ, Omnes cunctabundi sunt boni imperatores, &. Temerarij quique sunt parum strenui. Ita enthymematis vitium facile se offert, si statim in integrũ syllogismum mutabitur, in quo facilius deprehenditur, si quod fuerit falsum axioma. Latiùs patet enthymematis nomen apud dialecticos, & omnibus imperfectis syllogismis attribuitur, vt cùm diuisis ad coniuncta proceditur: vt Aristoteles est eruditus, & Aristoteles est philosophus, ergo Aristoteles est eruditus philisophus. A tertio adiecto (vt loquũtur) ad secundum adiectum, vt, Carbũculus est viridis, ergo Carbunculus est Taurus, est robustus, ergo Taurus est. Ducuntur ex omnibus locis, verùm maximè perspicua sunt enthymemata, quæ ex pugnantibus ducuntur: vt. Quem alienum fidum inuenies, si tu tuis hostis fueris? Amici sunt diligendi, ergo nõ sunt odio habẽdi. Omnes nouis delectamur, ergo vetera minoris facimus. Virgil.

Nulla salus bello, pacẽ te poscimus omnes. &c.

Hinc moti sunt forsitan veteres, vt solis talibus Enthymematis appellationem tribuerent. Tullius enim testatur, rhetores Enthymemata propriè appellasse rationes illas, quæ ex contrario ducuntur. Optimè admonet Melanthon, inuersum esse nõnunquam enthymematis ordinem apud oratores, & poëtas, vt quum prior periodas, consequens, posterior

ſterior, antecedens infert: vt, Improbus eſt, ſi crudelis. Sæpè etiam pluribus verbis amplificantur eius partes, vt ab imperitis agnoſci nequeat, niſi detracto ornatu: & contra aliquando tam implicitè, ſuccinctè, & citra formam connectuntur, vt ea bene gnarus lector niſi animaduertat, nõ aſpiciat: vt: Quid facerem cum ebrio? Hoccine eſt officium patris? qualia innumera vbique in omni oratione ſparguntur. Enthymema ex ipſis aliquando vocibus nunquam ex forma ſua eſt efficax, quare quoties negetur illius conſequentia, in perfectam argumentationem eſt vertendum.

De Enthymemate.

Enthymema duplex. { *Rhetoricum.* / *Dialecticum.*

Enthymema Rhethoricum ſemper eſt ex contrarijs: vt Car.
Nulla ſalus bello, igitur pacem te poſcimus omnes Turne.

Enthymema quid?

Enthymema eſt imperfectus ſyllogiſmus, ex probabilibus & neceſſarijs propoſitionibus.

Regula.

Supprimitur alterum pronunciatorum in Enthymemate duplici de cauſa, ſcilicet breuitatis cauſa, & vitio argumentationis: nam ſi ambo exprimerentur, facilè argumentationis vitium deprehenditur.

Enthymema, dicitur festinata oratio, quia enthymema nihil aliud est, quàm cogitatio: cogitatione autem nihil est velocius.

Necessarium { *Simpliciter* / *Cum conditione.* } *Duplex:*

Necessarium simpliciter est, quod semper ita sese habet, vt, Si aequalia ab aequalibus demantur, necesse est aequalia remanere.

Necessarium cum conditione quod fit secundum aliquod tempus, vel aliquam aliam circũstantiam: vt, Dum homo currit, necesse est eum currere.

Probabile dicitur quod omnibus, plurimis, vel sapientibus videtur. &c.

Videri duplex. { *Videri & esse.* / *Videre & non esse.* }

Prior significatio huius distinctionis intelligitur in definitione probabilis.

Sapientes in definitione probabilis sumuntur pro his qui aliqua arte vel facultate excellunt.

Enthymema dicitur efficax, non ex dispositione antecedentis cum cõsequente, sed ex materia illarũ propositionũ.

Exemplum.

Setõ. EXemplum est argumentatio, qua vnum particulare ex alio probatur, propter vtriusque similitudinem: vt, Gipsum aut argil-

argilla dum est vda in quamuis imaginẽ facilè sequitur fingentis manum: ita rudes animi ad omnẽ disciplinam sunt idonei.

Hic inter argillam & animos, & inter vdum & rude similitudo est.

Exemplum non est absimile enthymemati, nisi quod exemplum aliquantò imbecillior argumentatio, & magis infirmas habet propositiones: vt, Cæsar nõ occidit Ciceronem inimicũ suum ergo, nec occidisset Catonem inimicum.

Nam in exemplis similitudo causa consequutionis existit. Itaque quoties in his bona est consequentia, ex materia & pronunciatorum similitudine, potiùs quam à sua propria forma robur habebit: vt, Apis per omnia circumuolitans, id quod est vtile domum adducit, Ita ergo studiosus ex vnoquoque quod ad mores confert excerpit. Satis erit si ea parte congruunt, cui adhibentur, similitudines. Dissoluimus exemplum, ostensa partium dissimilitudine. Nam hoc ratiocinium: Laterensis fuit accusandus, quia cõsulatũ affectauit: ergo Cicero fuit accusandus, quia consulatum

latum affectauit. Non valet ob dissimilitudinem: alter enim per ambitum, alter citra ambitum affectauit. In suadēdo mirè conducunt, in vrgendo parum habent momenti. Petitur non solùm à comparatione, vt pari, maiori, minori, sed etiam e locis similium & dissimilium.

SYllogismum & inductionem præmonuimus esse perfectas formas argumentandi, in quibus tantùm rectè possit antecedens negari, at verò in enthymemate & exemplo, tum antecedens tum consequutionem licet inficiari. Aristoteles vocat enthymema, rhetoricum syllogismum, Exemplum, rhetoricam inductionem: nam ad perfectiores, referuntur (vt diximus prius) imperfectiores verùm omnia imperfecta. Inductio non est exemplum, nec contrà, licet sæpenumero ita contingat. Exemplum est enthymemate minùs efficax, & infirmiorem habet sæpe probationem: vt, Milo missus est in exilium, quod Clodium occidit: ergo Cicero mittendus in exilium, quòd Lentulum occidit. Talia & tam frigida ratiocinia appellat Cicero plumbeos pugiones. Itaque ob hoc inefficacissima forma est exemplum, quòd raro sunt similitudines adeo consonæ, & per omnia conuenienter, vt non in aliquo appareat dissimilitudo. His tamē imperfectis argumentandi speciebus vti licet, quoties perfectioribus non est opus. Si quando negabitur illarum

iarum cõſequutio, nec valemus ex ſua materia enthymema, nec ex ſimilitudine exemplum ſatis cõfirmare, tum ſtatim ad perfectiores, ſyllogiſmum & inductionẽ (quorum firma ſemper et efficax eſt conſequentia) confugiemus. Aiunt quidem exemplum eſſe comparationi ſpeciem, quod, quàm ſit verum, aliorum eſto iudicium. Ducitur exemplũ à pari: vt, ſi fratrem domi alis, cur me eijcis? A maiori. Non potuit Romã capere Hãnibal, ergo nec Gothi. A minori, Patres veſtri libertatem ciuium Romanorum immunitam non tulerunt: vos vitam ereptam negligetis? A ſimili. Gagates aqua infuſa incenditur, oleo reſtinguitur: ita quidã quò magis rogas, eò magis frigeſcũt: ſi negliges, vltro cupiũt. A diſſimili, vt Hyſtrix nõ iaculatur ſpinas niſi prouocat: at ſcurra vltrò in quẽuis ſua dicta torquet? A maiori cõfirmationi, à minori infirmationi apta ſunt argumẽta. Huc etiã ſpectãt proverbia, ſententiæ apologiq; & alia ſimilia: vt facilè inuenitur baculũ, quo canem cẽdas: ergo potẽs facilè capiet cauſam nocendi pauperi. Diſtat tamẽ locus ab authoritate, & exemplum: nam in illo hominis iudicio, in hoc ſimilitudine vtimur. Qui inductione, vel exemplo ſæpe inter diſputandũ vti velit, crebras apud authores ſimilitudines collligere debet, quarum ingens eſt copia in parabolis Eraſmi: Vt tandem finiã, vitandę ſunt propugnatori falſæ, obſcuræ, & incertæ ſimilitudines, quæ (niſi diligenter proſpiciat) facile eum deijcient. Sequuntur ex diuiſione, dilemma, pſeudomenos, crocodelites & violentum

quæ

quæ ad prędictas argumentationum ſpecies, adiecta concluſione, reduci poſſunt.

De Exemplo.

Car

EXemplum eſt quoties vnum particulare probatur per alterũ, propter ſimile quod in vtroque conſpicitur: vt, *ſi bonum eſt Græcos cum Trojanis belligerare, bonum quoq; eſt Romanos cum Carthaginenſibus armis cõcertare.*

Regula.

Exemplum ſpecies eſt comparationis. Eſt enim vel aliquod maius, vel par, vel minus quod ad imitandum vitãdumue ſumitur.

Quæſtio.

Exemplum eſt aliquando duorum in duobus, vt in exemplo Setoni: quomodo ergo eſt ſpecies comparationis: cũ comparatio eſt duorum in vno.

Reſponſ.

Exemplum & comparatio aliquando ſunt duorum in duobus, ſcilicet in duobus proximis, vt in exemplo Setoni: Tamen ſemper eſt duorum in vno tertio, aliquantulo remoto.

Regula.

Exemplum valet ſi ſimilitudo in qua comparatur eadem ſit ambobus. Si ſit aliqua diſſimilitudo, non ſequitur argumentatio.

Exemplum ducitur à maiore, minore & pari.

A mo-

A maiore ad minus, negatiuè: vt, Graeci non potuerũt funditus euertere Troiam: ergo, Nec Romani Carthaginẽ.

A minore ad maius affirmatiuè ducitur argumentum: vt Hector potuit interficere perfidum Achillem: ergo, Tota Troia potuit.

A pari argumentum ducitur affirmatiuè & negatiuè: vt, Si iuſtitia ſit virtus, & fortitudo erit virtus: Et ſi fortitudo non erit virtus, Nec Iuſtitia erit virtus.

Dilemma.

Dilemma eſt oratio bicornis, vtrinque aduerſarium illaqueans: vt, Si duxeris vxorem formoſam, habebis communem: ſin deformem, habebis moleſtam: proinde nulla ducenda eſt. Setõ,

Medium facile dabit effugium, ſi poteris excogitare. Sed aptiſſima vitioſi dilẽmatis diſſolutio eſt Antiſtrophon, id eſt, conuerſio, quæ vtrunque cornu in aduerſarium retorquet. Valdè fuadent, quæ nec habent medium, nec facilè reflectuntur.

Pſeudomenos, & Crocodelites ſunt, in quibus quodcunq; elegeris, capieris Prioris exemplum: vt, An ſit mentitus nec ne, qui tantum dixit ſe mentiri? Si fatearis, eum mentitum, non quadrat, quia dicta

fides

fides ſequitur. Sin neges, itidem contrarium euenier. Poſterioris exemplū. Crocodilus matri raptum filium repoſcenti ita reſpōdit, reddā ſi verū mihi reſpōdeas quid ais ergo, reddā, an nō? tū illa, nō reddes (inquit) & ideo reddes, quia verū dixi Cui ille: atqui ſic reddidero nō dixiſti verū, & ideo non reddā Poſtremò, violentū (q̄ Græci vocāt Biaion) eſt quoties aduerſarius ſuaratione, quaſi proprio gladio iugulatur: vt nolo philoſophiæ operam dare, quia ſum filius regis. Reſpōderi poteſt, imo hoc magis philoſophiæ eſt tibi inſudandum, quod ſis regia proles.

ORiuntur ex diuiſione, dilemma, pſeudomenos, crocodelites, & violentum. Dilemma cornuta ratio eſt, vtrinque reſpondentem pūgens: vt, ſi vir bonus, cur vituperas? Sin malus, cur hactenus in amicis habuiſti? Quædam retorqueri poſſunt: vt, Si duxero formoſam, erit iucunda: ſin deformem, non erit communis, Poteſt & idem exemplum per medium diſſolui: vt, Non omnis fœmina formoſa, vel deformis eſt: talē ergo mihi deligam, cuius nec deformitas tædium nec forma Zelotipiam parere queat. Efficaciſſima ſunt, quæ nec inuertuntur, nec medium habent, Vt Mētiatur in aculeo, qui cruciatus ferre poterit, mentie-

tur
non
Lan
tear
& ſe
liud
quo
Hui
dilo
erep
gen
no in
dere
gimu
ſtur
man
an in
dixiſſ
paſſe
oſten
modo
mort
eſt vſu
tem in
vel no
afferr
to, qu
ior eſt
tenti)
non ſe

tur itidem qui ferre non poterit, ergo tormenta non exquirunt verum. Pseudomenos mentiens Latinè interpretatur, in quo siue hoc, seu illud fatearis, absurdum sequetur. Hæc vulgo insolubilia & sese falsificantia appellantur, nec quicquam aliud dici potest, nisi talem in his esse hypothesin, vt quodcunque respondeas, contrarium eueniet. Huic admodum similis, est crocodelites, à Crocodilo quodam tyranno nomen retinens, qui matrem ereptum filium repoſcentem, hoc interrogationis genere illusit. Poterat hîc dixisse mulier, tyranno in manu fuisse efficere, vt verè aut falsè responderet: quemadmodum in apologis de Phœbo legimus. Adijt quidam Apollinem, periculum facturus num omnia præsciret, passerem ferens in manu à tergo posita: dic (inquit) Phœbe, animatũ an inanimatum in manu proferam? si, inanimatum dixisset, viuum produxisset passerem: sin animatum passerem mortuum digitorum compressu necatum ostendisset. Phœbus præscius, vitauit vtrunq; hoc modo: Penes te est (inquit) ô inepte, viuum ne an mortuum velis producere. Violẽti frequentissimus est vsus apud oratores & concionatores. Facilè autem in hoc genere elabitur, qui, quod prius dixit vel noua ratione corroborare, vel quod contra eum affertur, retorquere valet, vt Improbus es ô Cato, quòd quadragies in ius sis vocatus. Imò hoc maior est, inquit mea integritas, qui toties iudicũ sententijs sim liberatus. Imo tantò es flagitiosior, qui non semel iudices pecunia corrupisti: & ita vter-

que in

que insurgat & instet: quoad eius fieri potest. Talia argumenta ad perturbandum magis, quam ad veritatem inuestigandam sunt excogitata. Postremo in casu, vt vocant; vbi non tam quid sit, quam quid esse possit, spectatur, hic seruabitur ordo. Postulabit oppugnator, concedi sibi, quod verum non sit, quod positum vocari solet: quo semel concesso, seu secùs, vsque cauendum est, ne vel huic repugnans fateamur, vel annexum, & consequens negemus. Ad aliena, quæ nec repugnant, nec sequuntur, iuxta illorum qualitates est respondendum, hoc est, vera concedenda, falsa neganda, & dubia distinguenda.

De Dilemmate.

Car. *Dilemma est oratio bicornis, ex vtraq; parte aduersarij illaqueans: vt,*

Quod non perdidisti, illud habes.
At cornua non perdidisti: ergo,
Cornua habes. vel,

Qui totus deditus est contẽplationi: inutilis est reipub.
Et qui literas non cognoscit, is quoq; inutilis est: ergo, Omnis homo est inutilis reipublicæ.

Dilemmatis duplex ratio.

Quædam habent } *Medium.*
Quædam non habẽt }

Regula.

Si Dilemma habet medium, est vitiosa argumentatio, & dissolu-

& dissoluitur per conuersionem, retorquendo vtrang; partem argumentationis in eum qui proponit.

Pseudomenos quid.

Pseudomenos dicitur Mentiens, quia contrarium infertur à proponente, ei quod à respondente statuitur: vt, Gorgias sophista dixit, Omnes sophistas mendaces esse: Est ne igitur ei credendum? Si neges, ad hunc modum confirmatur. Omnis Sophista mendax est: ergo, Ei credendum est, quia verum dixit. Sin affirmes, sic refellitur. Mendaci non est credendum: ergo, Nec Gorgiæ Sophistæ.

Exemplum crocodelitis.

An prolaturus sum carmen legitimum? Si aliquis affirmet, proferam carmen falsum Sin neget, contrario modo faciam.

Biaion, *sive violentum, est argumentandi forma, ad refellendum aptior, quàm ad probandum, in qua ex oratione aduersarij, non quod ipse vult, sed quod nostras partes confirmat, sequi demonstratur. vt, Nolo æquo iure viuere cum socijs meis, quia me fortuna honoribus auget. Imo tanto magis æquo iure tibi viuendum est, quia eadem ipsa fortuna, inconstans, fragilis perfida, incubra est. Nec quos clarificat, perpetuò fouet: nec quos deiecit, perpetuò premit, vt inquit Maro.*

LIBER QVARtus.

De Inuentione altera parte Dialectices.

POstquam de iudicio quæ videbantur instituto nostro congruentia diximus, sequitur vt de Inuentione, altera Dialectices parte pauca disseramus.

Loci
Interni
In substantia.
Definitio.
Genus.
Species.
Proprium.
Totum.
Partes.
Coniugata.
Substantiæ.
Qualitates.
Virtutes.
Circa substantiam
Adiacentia.
Actus.
Subiecta.
externi
Cognata.
Causæ.
Efficiens
Finis.
Euenta.
Effectum.
Destinatum.
Applicita.
Locus.
Tempus.
Connexa.
Accidētia.
Cōtingētia.
Nomen rei
Pronūciata
Cōparata.
Similia.
Antecedētia
Adiuncta.
Cōsequētia
Paria.
Maiora.
Minora.
Repugnantia
Oppositā.
Diuersa.

Setõ Dictum est quid sit definitio, genꝰ, species & proprium: reliqua solito compendio perstringam.

Totum est, quod in varias sui partes discerpitur: vt, Domus in fundamentum, parietes, & tectum.

Pars totius quasi membrum, ipsi toti adnexum: vt, Corpori caput.

Conũgata sunt, quæ sub eodem cadũt iugo: vt, Sapiens, sapientia, sapienter.

Adiacens est modus rei inexistens, quo aliquid aliud quàm secundum substãtiæ suæ denominationem appellatur: vt Homini prudentia.

Actus est id, quodcunque aliquo modo exercere affici dicitur: vt, Dolere.

De subiecto antè diximus.

Causa est ad quam aliquid sequitur.

Efficiens, ex qua } aliquid
Finis, cuius gratia } fit.

Euentum est, quod ex causa sequitur.

Effectum, quod ex efficienti } produ-
Destinatum, quod ex fine } citur

Tempus & locus, hìc pro prædicamẽtis, Quando & Vbi accipiuntur.

Connexa, licèt sunt extra rem: eam tamen

men de nominant: vt, vxor marito:

Contingentia ſunt accidentia quæ cõtingenter circa rem eueniunt, vt pallor, ægrotationi.

Pronunciata ſunt quæcunque quiſquã ſcripto vel dicto ſignificauit.

Nomen rei, eſt vox ad rem ſignificandã conſenſu hominum deſtinata.

Comparatió eſt quando duo in vno cõferuntur: vt, Furtum eſt capitale: ergo et mendacium.

Similitudo eſt vbi duo in duobus referuntur: vt, In naſſam facilis eſt introitus, egreſſus difficilis: ita in vitia procliue eſt iter, exitus verò nõ perinde peruius.

Repugnantia continent oppoſita & differentia, de quibus ſatis altero libro eſt dictum,

PPrima locorum diuiſio eſt in internos & externos. Interni iterum partim ſunt in ſubſtantia, partim circa ſubſtantiam. In ſubſtantia ſunt ſeptem, definitio, genus, ſpecies, proprium, de quibus altero libro egimus, ſub propriũ cõprehendũtur. paſſio & differentia. Idem interdũ & pars & totũ poteſt eſſe ad diuerſa relatum. vt, manus pars corporis, totum ad pollicem & digitos. Totũ & pars & coniugata non egent explicatione. Circa ſub-

stantiam sunt adiacens, actus & subiectum. Adiacens est modus qui inest subiecto, & id denominat, vt iustitia homini. Actus & actionem & passionē (quas supra diximus) continet. De subiecto etiam antè dictum est. Locus externus diuiditur in cognata, applicita accidentia & repugnātia. Cognata causas & euenta continent. Causa est, ad quā aliquid sequitur.

Materia ex qua
Forma per quam
Efficiens à qua
Finis cuius gratia
} Aliquid fit.

Materiam & formam inter partes supputat Agricola. Euentum vocat, quod ad causam sequitur, alij Effectum dicunt, is tamen ad solum Effectū dici contendit, quod ex efficiente producitur, & destinatum quod ex fine. Applicita dicuntur locus, tempus, & connexa. Tēpus & locus nihil sūt hīc aliud, quam predicamenta. Quando & Vbi, de quibus in suis locis prius egimus. Solent oratores tum in accusatione, tum in defensione, tempus & locum in primis diligenter obseruare, & inde ducere argumenta. Connexa dicuntur, quæ cùm extra rem sunt eam tamen denominant: vt, regnum regi. Accidens quinque habet species, contingentia, pronunciata, nomen rei, comparata, & similia. Contintingentia sunt accidentia, quæ circa rem contingunt, ea conditione, vt sine eis res, et illa sine re existere possint: vt Pallor ante ægrotationem, & iurgium

ſurgiũ ante cedẽ poteſt enim quis pallere, vt non ægrotet, & ægrotare, vt non palluerit. Pronunciata ſunt dicta, & ſcripta authorum, & quorũcunq; de rebus ſignificationes, quidam à teſtibus philoſophi in artificialem hunc locum dicunt. Nomen rei, vox eſt ad rem ſignificandam conſenſu hominũ inſtituta. Inter comparationem & ſimilitudinẽ hoc intereſt, q̃ in cõparatione, Iuxta Rodolphũ duo in vno, in ſimilitudine verò duo in duobus conferuntur: exemplum prioris: Catoni licuit ſequi bellum ciuile, ergo & Ciceroni licet ſequi bellum ciuile. Similitudinis exemplũ eſt: vt equũ non reddunt meliorem phalarę, ita nec hominem fortunæ ornamenta. Repugnantia denique complectuntur oppoſita & diſſentanea, quæ in primo libro expoſita ſunt. Si cui videbuntur hæc nimiũ ſuccinctè præcipi. Agricolam conſulat, qui eadẽ fuſiùs explicat. Plurimum certè iuuaret inuentionẽ, ſi quis præter locos illos generales in ſuperiore tabula depictos, ſingulas etiã illorũ ſpecies (vt in Eccleſiaſte admonet Eraſmus) ordine, numero eas animo complecteretur. Multò enim facilliùs loca ipſa ſeparatim per omnia ſua mẽbra ducta, quàm generaliter explicata, argumenta ſcribenti ſubminiſtrabunt. Huius rei gratia quandã de inuentione tabulam conſcripſimus, quæ ſi pateretur diuiſionũ multitudo, inſereretur hoc loco.

Tabula de inuentione, in calcem huius operis reiecta eſt.

Ioannis Setoni Annotationes P Carteri *in quartum librum Dialectica* Ioannis Setoni.

De Locis.

Car. *Locus est communis rei nota, cuius admonitu quidlibet quamuis re probabile sit, facile inueniri potest: Vel locus est sedes argumenti.*

Diuisio loci.

Locorum alij sunt { *Interni. Externi. Medij.*

Locus internus est quando argumentum sumitur ex ijs quæ de substantia, qui rei sunt de qua quæritur.

Medii loci qui sunt.

Medij loci sunt loci circa substantiam, qui neque omnino extra substantiam sunt rei, neque ita infixi vt loci interni.

Loci externi qui sunt.

Externi loci sunt, qui rem quidem attingunt, sed insidentes tamen non sunt neq; adhærentes vt loci medij.

Diuisio locorum externorum.

Locus

Locus externus diuiditur in { Cognata. Applicita. Accidentia. Repugnantia.

Cognata quæ sunt?

Cognata sunt, quæ licèt extra rem sunt, necessario tamen quodam vinculo coniuncta sunt rei, vt Efficiens gignit effectum, finis destinatum.

Diuisio cognatorum.

Cognatorum alia sunt. { *Causa.* *Euenta.*

Causa est cuius vi aliquid fit.

Euentum est quod ex causis oritur.

Quæ sunt applicita.

Applicita sunt, quæ dant rebus habitudinem & nomē. Eorum aliud rem ipsum complectitur. vt, Locus aliud actus ipsum metitur. vt tempus aliud quodam modo cum re cohæret, vt Connexa.

Accidentia quæ sunt.

Accidentia sunt, quæ cum extra substantiam rei sint, nulla necessitate cum re cohærent, siue ipsa eueniant, siue non eueniant, res nihilominus esse vel non esse possit.

Repugnantia quæ sunt.

Repugnantia est dissidens per se rerum habitudo, qua fit vt alterum, ipsum quod alterum est, nullo modo dici possit.

Repug-

Repugnan- { Opposita.
tia { Diuersa.

Opposita sunt quæ repugnant, vt vnum vni, vna ratione.

Diuersa sunt quæ repugnant vt vnum pluribus, vel plura vni.

De Definitione.

Definitio est oratio, qua quid sit res explicatur.

Regula.

Nulla vera est differentia in definitione propter intellectus nostri imbecillitatem: sed pro veris sumuntur quæcunque veris sunt proxime.

Locus communis definitionis.

Cui tribuitur vel adimitur definitio eidem attribuitur vel adimitur definitum: Itemq; cui definitum adimitur vel attribuitur, eidem etiam & definitio: vt Liberalitas est virtus, ergo Est mediocritas duorum vitiorum.

De genere secundum inuẽtionem

Genus est prædicabile de pluribus, siue specie differentibus, siue numero, in quæstione qua quid sit, dicitur.

Regula.

Individuum à specie, nec species à genere secernũtur secundum inuentionem si cum individuo conferatur.

Loci communes.

1 *Sublato genere tollitur species: posito genere, non continuo ponitur species.*

2 *Quod attribuitur vel adimitur vniuerso generi, id tribu-*

tribuitur vel detrahitur cuilibet eius ſpeciei: vt, Senſibile predicatur de animali: ergo de homine & bruto, predicabitur:

De ſpecie.

Loci communes.

1 A ſpecie ad genus argumenta ducuntur affirmatiuè, vt Scipio conſul eſt, ergo, Magiſtratus.

2 A genere ad ſingulas ſpecies argumenta ducuntur negatiuè: ad omnes vero ſpecies ducuntur affirmatiuè

3 Cui ſpecies conuenit, ei conuenit & genus

Cautio.

Nulla eſt argumentatio à termino diminuente: vt eſt mortuus homo: ergo. Eſt homo, imo non eſt, ſed cadauer.

De proprio.

Proprium eſt predicabile, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper: vt, poſſe loqui, hominis proprium.

Regula.

1 Proprium ſub ſe complectitur differentiam.

2 Inter proprium & differentiam re ipſa nihil intereſt, ſed ſola comparatione differunt, nã proprium dicitur, quatenus ad ſuam ſpeciem refertur, quatenus verò ad alienam ſpeciem vel genus refertur, differentia nomen obtinet: vt, rationale homini comparatum, eſt proprium, animali verò vel bruto, eſt differentia.

Locus communis.

Poſito proprio vel differentiâ, ponitur & ſpecies, & ſublato proprio vel differentia, tollitur ſpecies: vt Dialecticus eſt: ergo probabiliter diſputare poteſt, & è contrario

tertio modo: vt, *Non potest probabiliter differere: ergo, dialecticus non est.*

De toto.

Totum est, quod ex partibus est constitutum.

Totum duplex. { *Vniuersale.* / *Integrale.*

Loci communes.

1 *Posito toto, partes inferuntur: vt dialecticus est, ergo habet artem inueniendi & iudicandi.*

2 *Sublato toto, non continuò partes auferuntur: vt Domus non est, ergo, Parietes absunt, non sequitur.*

3 *Argumenta sequuntur affirmatiuè à toto ad partem principalem: vt corpus est, ergo est caput. Negatiuè non sequitur à parte minus principali.*

4 *A parte principali ad totum argumentum sequitur negatiuè: vt Radix non est: ergo, nec arbor est.*

5 *A toto ad partes, & ab omnibus partibus ad totum, argumenta ducuntur & affirmatiuè & negatiuè.*

De partibus

Partes totius sunt membra.

Diuisio partium.

Partium aliæ sunt, { *Substantiæ.* / *Quantitatiuæ.* / *Qualitatiuæ siue virtutis:*

Diuisio partium substantiæ.

Partium substantialium aliæ sunt. { *Constituendæ.* / *Constituentes.*

Partes

Partes rei constituendæ sunt, quarum si qua desit, & rem & nomen rei deesse necesse est: vt Materia & forma rei naturalis, veluti corpus, & anima, hominis partes: lignum & vita arboris.

Partes rei constitutæ sunt partes integrales, quæ collata tam integram absoluunt: vt, Pectus, venter, &c. constituunt corpus.

Pars substantialis quid.

Pars substantialis est, cuius totum substantia est, & partes eius substantiæ sunt: vt, Manus & corpus.

Partes quantitatis quæ sunt.

Partes quantitatis sunt, cuius totum quantitas est, & partes eius quantitates sunt, vt, Pedale, bipedale: binarius ternarius.

Partes virtutis sunt, quando species ipsæ inter se comparantur secundum qualitates: vt plus roboris Achilli, quàm Aiacis. Plus luminis Solis, quàm Lunæ.

Diuisio partium integralium.

Partium integralium aliæ sunt, { *Similares.* / *Dissimilares.*

Partes similares sunt, quarum idem est nomen totius & partium: vt, Pars aquæ est aqua.

Dissimiliares partes, quarum idem non est totius & partis: vt, Lignum nec vita arbor est.

Partium dissimiliarium. { *Præcipuæ, quæ sine rei pernicie abesse non possunt, vt, Caput.* / *Minus præcipuæ, sine quibus totus constare potest, tamen mancum, vt manus &c.*

Ioannis Setoni.

Locus communis.

Sublatis partibus præcipuis, totum tollitur, & illis positis infertur & totum: vt, Dialecticus non est, quia non cognoscit modum inueniendi & iudicandi.

De coniugatis.

Coniugata sunt, quæ ab vno orto variè commutantur. Hæc definitio non conuenit omnibus coniugatis.

Coniugata.

I Nomine tantùm,	*vt*	*Vinum, vinolentus.*
Re tantùm,		*Somnus dormiens.*
Nomine & re.		*Iustitia, iustus, iustè.*

Abstracta propriè dicuntur ipsa coniugata: concreta vero & aduerbia casus.

Communis locus.

Tributo vel remoto vno coniugatorum, tribuitur vel remouetur & alterum, modo sint coniugata re tantum, vel nomine & re: vt, temperans est, ergo, Temperanter se gerit.

De adiacentibus.

Adiacens est, ex quo subiectum aliud quiddam, quod est substantia sua nomen ducit: vt, Cicero à substantia dicitur homo: Ab adiacente vero dicitur iustus pater. &c.

Regulæ

Pertinent adiacentia, quantitates qualitates, atque relata, modò ad subiecta referantur.

Loci

Dialecticę Lib 4.

Loci communes.

1 *Posito subiecto, ponuntur adiacentia: & subiecto sublato, tolluntur adiacentia: vt, Aurum grauissimum est, quia ei plurimum inest terræ: grauitas auro, hic adiacens est.*

2 *Si adiacentium vnũ fuerit in subiecto, videtur & alterũ inesse: vt, Cato vir laude dignus, quia prudens est.*

De actibus.

Actus est ex quo res proposita exercere afficiq; dicitur vt, Dolere, Moueri.

Regula.

1 *Actus continet sub se prædicamentum actionis & passionis.*

2 *Oriuntur actus ab adiacentibus pro varietate eorum vt, A timore oritur timere, &c.*

3 *Quædam, actus nomine sunt, reuera tamen adiacentia & è contrario modo: vt scire, & albere, nomine actus, reuera adiacentia sunt, quia significant album & scientem esse. Sic pugna nomine adiacens: significatione tamẽ actus, quia non intelligitur sine agitatione & motu corporis.*

Diuisio.

Actus partim
- *A natiuis adiacentibus oriuntur.*
- *Ex illis adiacentibus quæ vsu & consuetudine firmantur.*
- *Ex subitis & momẽtaneis animi & corporis affectionibus.*

Locus

Ioannis Setoni.

Locus communis.

Si actuum vnus extiterit in subiecto, videtur & alios existere in subiecto, vt, Spiritum ducit, ergo viuit.

De subiecto.

Subiectum est cui accidentia inherent.

Regula.

Subiectum est locus circa substantiam, per se, sed gratia actuum & adiacentium: quæ hæc sine subiecto non possunt intelligi.

Loci communes.

1 *Sublato subiecto, tolluntur tum adiacentia, tum actus vt, Animus non est, ergo, nec recordatio est.*

2 *Posito subiecto, ponuntur adiacentia & actus tam natiua, quàm quæ necessitate conueniunt: vt, Ignis est, ergo, Calidus est.*

3 *Laudato vel vituperato subiecto, laudantur & vituperantur adiacentia & actus, vt, Hector immortalis est; ergo, Præclara eius facinora immortalia sunt.*

De causa efficiente.

Efficiens est quæ rei faciendæ præbet operam: vt, Vestiarius, efficiens causa vestis.

Efficientia quædam agunt necessitate, vt Ignis vrit.

Homines, & bruta quædam impropriè agunt.

Loci communes.

1 *Posita efficiente causa naturali non impedita sequitur ef-*

tur ex neceſſitate effectus: vt, ſi aqua ſit non poteſt non frigefacere.

2 Poſita cauſa voluntaria, poteſt ſequi effectus, vt ſi faber eſt, poteſt domus ædificari.

De fine.

Finis eſt, cuius gratia aliquid fit.

Finis { Medius, ſiue deſtinatus. / Summus.

Finis deſtinatus eſt, qui ad ſupremum conſequendum eſt comparatus.

Finis vltimus eſt ſtatus cuiuſque in ſuo genere perfectiſſimus: vt ignis maximè calidus eſſe.

Regula.

Quod primum eſt in actione, poſtremum eſt in contemplatione, & è contrà.

Locus communis.

Cuius rei finis bonus eſt vel malus, ipſa quoq; res bona vel mala: vt, Pax bona eſt: ergo bellum gerere bonum eſt.

De effecto & deſtinato.

Effecta & deſtinata vno nomine cuenta vocantur quia ex cauſis eueniunt: ſed effecta efficienti, deſtinata fini reſpondent.

Loci communes.

1 Poſito effectu neceſſe eſt cauſam efficientem præceſſiſſe vel adeſſe: Vt Clauis eſt: ergo Faber ferrarius fuit.

2 Sublato effectu, neceſſario tollitur efficiens: vt, Feli-

citas non est: ergo, nec virtus.

De Destinato.

Destinata sunt, quæ certo alicui fini & vsui sunt addicta vt, Domus habitationi.

Locus communis.

Quicquid destinato tribuitur vel adimitur, idem & fini tribuendum vel adimendum est, vt, gladium portare licet, ergo, vim vi propulsare licebit.

De loco

Locus est, quo res quæque continetur: vel locus est qui rem ipsam metitur ex ratione loci: vt, Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt.

Locus communis.

A loco res laudantur, vel vituperantur: vt Cantabrigiæ studuit: ergo Nullius liberalis artis est expers

A loco dependet facti coniectura: vt, in collegio est eorum, qui probi sunt: ergo, ipse quoque probus est.

Qualitas loci, causa est mutationis nominis facti: vt, rē è loco sacro eripere sacrelegiū est: ergo qui eandem rem à loco prophano surripuit, furtum commisit

De tempore.

Tempus est, quod metitur ipsam rem ex temporis ratione.

Diuisio temporis.

Tempus aliud.

Ex substantia ipsius,	*vt, nunc nuper &c.*
Ex his quæ natura ei accidunt,	*vt, æstas hyems. (tia*
Ab hominibus,	*vt: Adolescētia, pueri*

Locus

Locus communis,

A tempore, rei, facta, vel personæ laudantur, vel vituperantur. vt, Ciuis externa indolis est, qui calamitatem reipub. non luget.

De connexis.

Connexa sunt, quæ non circumstant quidem rem, vt Locus & tempus, mutuam tamen capiunt inde denominationem: vt, Priamus a substantia dicitur homo, à connexis diues.

Discrimen inter connexa & adiacentia.

Differunt connexa ab adiacentibus: quia adiacentia inhærent in subiecto, & sine eo esse non possunt: vt, Sapiente extincto tollitur sapientia. Vt connexorum alterum potest esse sine altero, vt, Mortua vxore, quanquam nomen tollatur, ipse tamen remanere potest.

Locus communis.

Connexa sese mutuò inferunt & tollunt, vt Præceptor non est, ergo discipulum non habet.

De contingentibus.

Contingentia nomen rei, pronunciata, comparata, & similia, vno nomine prædicamentalia accidentia vocantur. fallere longissime.

Contingentia sunt, quæ contingenter circa rem eueniunt.

Contingentia, alia.

Antecedunt rem / Adiuncta sunt rebus / Consequuntur } vt { *Iurgium ante cædem. / Clamor in cæde. / Fuga post cædem.*

Ioannis Setoni.

Loci communes.

Ab antecedentibus: vt Milites imperatoris iussu pugnant: ergo, Fortiter pro repub. sunt dimicaturi.

Ab adiunctis: vt, Vir pallidus est: ergo, Morbo affectur.

A consequentibus: vt, In pedes se coniecit: ergo, Fugi est reus.

De nomine rei.

Nomen rei, est vox ad rem significandam consensu hominum destinata.

Regula.

Nomen rei, siue interpretatio nominis, est locus internus, & ad definitionem refertur, si respiciamus nomen, cuius est interpretatio: sin autem respiciamus rem vel subiectum, est locus externus, & accidit rei.

Loci communes.

1 *Argumenta à nomine rei tribus modis sumuntur. Primo modo, à nomine vel interpretatione nominis. A nomine: vt, Cato philosophus est: ergo, Sapientiam studiosè colit. Ab interpretatione nominis: vt, Sapientiæ studiosus est: ergo, Est philosophus.*

2 *Secundo modo, ab homonymo, siue ex agnitione: vt, Venerabile est nomen regis: ergo, Subditi eum colere debent.*

3 *Tertio modo ex translatione, cùm nomen aliquod per metaphoram, à genuina sua significatione ad non propriam transfertur: vt, Dido vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.*

ignis: ergo, *Amore est incensa.* ignis hic sumitur pro amore.

De pronunciatis.

Pronunciata sunt testimonia ab authoritate profecta, vt sententia clarorum virorum, leges &c.

Pronunciatorum { *Diuina, vt Oracula, Vatum prædictiones.* / *Humana, vt, leges, dicta sapientum, opinio vulgi.*

Subdiuisio.

Pronunciatorum alia.

Antecedunt rem / Coniuncta sunt rebus, / Consequuntur. } *vt* { *Vatum prædictiones.* / *Præsentium laus.* / *Sermo de præteritis.*

Locus communis,

1 *Fides in quauis arte pertissimis est adhibenda: vt, vates promittunt victoriam. Bellum igitur est suscipiendum.*

2 *A pronunciatis argumentum præcipuè sumitur affirmatiuè. aliquando tamen negatiuè, vt in diuinis, & in alijs multis: vt, Oraculum vetat pacem componere: Paci igitur non est consentiendum.*

De comparatis.

Cõparata sunt quæ conferuntur in vno tertio, quod est ambobus commune: vt licuit Achilli ducem esse, ergo licuit Hectori.

Regula.

Comparatiua ea dicuntur, quæ maiora ex minoribus

Vel minora ex maioribus, vel pari ex paribus probant.

Loci communes.

1 *A maiori ad minus argumentum sumitur negatiuè tantum: vt Hector non potuit Græcos vincere: ergo, Nec Mimon potuit.*

2 *A minore ad maius argumentum sumitur affirmatiuè: Vt Paris potuit interficere perfidũ Vlissem: ergo, Troilus potuit.*

3 *A pari argumentum sumitur tam affirmatiuè quàm negatiuè, vt licuit Paridi tergum dare hostibus: ergo Pulydama licuit.*

Corolarium.

1 *Quod in re maiore non valet, nec valebit in minore.*

2 *Quod in minori valet, valebit etiam in maiore.*

3 *Quod valet in vno pario valebit in altero.*

De similitudine

Similitudo est rerum diuersarum inter se collatarum similis quædam affectio.

Discrimen inter comparationem & similitudinem.

Similitudo differt à comparatione, quòd similitudo posita est in qualitate: Comparatio vero in quantitate. Et similitudo est duorum in duobus: Comparatio, duorum in vno tertio, vt arbor excisa pullulat, vulsa non refrutuat. ita malum si penitus tollatur, non renascitur.

Locus communis.

Quod in vno similium valet, valebit in altero: & dissimilium dissimilis est ratio.

De repugnantibus.

Repug-

Repugnantia est rerum per se dissidens habitudo, qua fit vt alterum id ipsum quod alterum est, nullo modo dici possit.

Repugnantium diuisio.

Repugnantium duæ sunt species. { *Oppositæ.* / *Diuersæ.*

Oppositæ sunt, quæ repugnant, vt vnum vni.

Diuersæ, quæ repugnant vt plura vni. De his dictum est in primo libro.

Locus communis.

Vno repugnantium concesso, rei inesse, alterum tollitur inesse: vt, Est dominus, ergo non est seruus.

Locus communis relatiuorum

A relatiuis argumentum sumitur affirmatiuè & negatiuè vt, Rex est: ergo, Regnum habet, & è contra.

A priuatiuis argumentum nè negatiuis & affirmatiuis, vt, Cæcus est: ergo, Visum non habet.

Contrariorum contraria est consequentia, vt, virtus est expetenda: ergo, vitium est fugiendum.

Cautio.

Contrariorum eadem ratio est, quando vnum predicatum duobus contrarijs subiectis est commune: vt Iustitia est habitus, ergo & iniustitia est habitus.

Contrariorum contraria est ratio, quando duo contraria predicata duobus subiectis contrarijs conueniunt.

Locus communis à contradicentibus est, vt altera pars verè dicatur de omni re: vt Virtus est non homo, ergo non est homo.

FINIS.

Ad Lectorem.

Setõ. Qui reliquum quærit, logicam quod perficit artẽ
Sedulus insignem voluat Aristotelem.
Omnia non possunt docuisse, nec expedit, imò
Prudens atque sciens plurima prætereo.
Conabar pueris glaciem præscindere tantùm,
Hoc vbi nactus ero, nil moror vlterius.

Car. *Hoc erat in votis perstringere, summus aperto,*
Plumine quod fundens pandit Aristoteles.
Si potui præstare, iuuat, nec præmia facti
Vlla peto tantùm liuida lingua tace.
Si quid Aristoteles quod non perstrinximus, addit,
Hoc leuius nostra lector habebit ope.

In Dialecticam Setoni.

GVILIELMVS CARTHERVS.

OBscura de re succinctè & scribere apertè,
Fœlicis rara est ingenij bonitas.
Hoc tamen hic præstat noster Setonus vtrunque,
Qui tenebrosa aperit eodice multa breui.

THOMAS VVATSONVS.

MAgnum est exactè nouisse elemẽta loquendi,
Et planè sensus discutere ambiguos,
In primisque styli concinnum fertur acumen,
Et rebus prudens ponere iudicium.
A veris pulchrum est certò distinguere falsa,
Artibus ingenuis excolere ingenium.

Pe-

Ad Lectorem

Prō ſumma rerum naturas ſcire putatur,
Sermonem multis perpetuare modis.
Quid non quantumuis clarum ſapientia vincit?
Vrbes quæ vaſtas, quæ fera bruta regit.
Iis aptum concinnat iter dialectica cunctis.
Os, animum, linguam format & ingenium.
Huius præſidio fines ars quæque tuetur,
Præ reliquis claro nomine digna ducis.
Sordibus, aut tenebris, antehac oppleta iacebat,
Nunc quantum admota luce, nitoris habet?
Hanc operam rudibus præbet Setonus alumnis:
Ornanda hac ætas arte tenella venit,
Eſt breuis, eſt clarus, palmam meritò feret, vt qui
Miſcuerit lumen cum breuitate pari,
Si fructum ex ſtudijs vllum ſperaueris, iſtum
Quin emptum paruo conteris ære librum.

ALBANVS LANGDALVS.

MArmore ſtructa domus, poſtes auro radiãtes
Gloria, luxus, opes, tempore victa cadunt.
Hoc florebit opus Cornicum ſecula, dignum
Perpetuo docili poſteritate coli

THOMAS VAVISORVS.

TEmpore vis paruo logicam paruo ære parare
En paruum magne ſedulitatis opus.
Hic breuiter diſcas verò diſcernere falſum, &,
Themate de quouis cum ratione loqui.

FINIS.

ARITHMETICA memoratiua, ſiue compẽdiaria *Arithmeticæ tractatio, non* ſolum tyronibus, ſed etiam veteranis & *bene exercitatis in ea arte viris* memoriæ iuuandæ gratia admodum neceſſaria.

Authore Guilielmo Buclæo Cantabrigienſi.

Libellus ad Lectorem.

Quiſquis Arithmeticam memori vis mẽte tenere,
Me lege, ſum paruus, commoda magna fero:
Innumeras numeret Buclæus munere grates,
Ex numeris numeros qui meminiſſe dedit.

LECTORI BE-neuolo.

ABstrusam esse, & difficilem Arithmeticæ, vt cæterarum artium perceptionem, perceptæ, nisi vsus & diligentia adhibeantur, difficillimam retentionem, vetus querela est. Quam cùm veram esse, Guil. Buclæus (homo Matheseos cognitione instructissimus) expertus fuisset: primum, vt pristinam industria sua aboleret, quæ iam inoleuerat, querelam, deindè, vt familiariorē sibi faceret Arithmeticæ vsum, quem ignorare nullo modo voluit: postremo, vt rem literariam promoueret, cuius amplificandæ dignitati plurimum semper inseruiebat, Arithmeticam totam versibus mandauit. In quibuslicet expolitionem & ornatum, quem materia ipsa repudiauit, non sit affectatè sequutus, id tamen est valdè sanè verisimiliter consequutus, vt magna legētium voluptate, fructu verò maximo, typis propagari possint. Nam quæ aliorum libri, prolixitate sua

studiosos

ſtudioſos ſæpiuſculè deterrentes, polliceri ſolent, ea & breuiter & ſatis dilucidè cõplexus eſt, ac memoriæ tam præclarè cõſuluit, vt circumſcripta hac, & numeroſa oratione, eam non ſolum adiuuaſſe, ſed confirmaſſe etiam viſus ſit. Tu lector iſtis fruere, & humanitate tua effice, vt Buclęo aliquot abhinc annis defuncto, fœtus iſte ingenij ſui immortalis eſſe poſſit. Erat autem Buclæus (ne neſcias) patria Lichfeldenſis, ſtudio Cantabrigienſis, in Collegio Regio: vndè decurſis ſcientiarum, & honorum Academicorum curriculis, amicorum non iniquis ſanè pollicitationibus in aulam euocatus eſt. Hic vero cum aliquantiſper conſtitiſſet, tam charus Edouardo ſexto, fœlicis memoriæ regi, proceribuſq;, miraculum illum naturæ propter admirabilem Mathematicarum diſciplinarum peritiam appellãtibus, eſſe cœpit, vt ſatis approperantibus, magnum ſui deſiderium mortuus reliquerit.

T. H.

Arithmeticę memoratiuę

Guil. Buclæi Cantabrigiensis,

Prima pars.

SCIENTIA NVMERANDI

TRadit Arithmetice numerorum cognitionem,
Cuius sunt partes septem, recte numerare,
Addere, subtrahere, & bene multiplicare, secare.
Progredi, & apposita radices extrahere arte.

Canones.

In numeris sedes prior est quæ proxima dextra,
Posterior vero manui quæ proxima læua est.
Est numerus primus qui sede priore notatur.
Circulus extrema nunquam regione locatur,

De numeratione.

Quantum quisq; valet numerus numeratio monstrat
Describitq; suum numerum quemcunque figuris
Quod recte ut facias numerorum signa, lociq;
Sunt discenda tibi. Numerorum signa decem sunt,
Quorum significant aliquid per se omnia, præter
Postremum nihili quæ dicitur esse figura:
Circulus hæc alias, alias quoq; cyphra vocatur
Quæ supplere locum nata est, non significare,
Hi characteres prima se sede locantur
Significant se simpliciter, positiq; secunda,
Significant decies se, quòd si tertius illis
Obtigerit locus ad centum se porrigit vsq;

Summa

Summa locus quartus ſolus tibi millia fundit,
Et quartũ quintus decies complectitur, hunćue
Tantundem ſextus ſuperat, quid multa? ſequent cum
Quiſq; locum, ſoleat decies augere priorem.

Ratio numeros tum ſcribendi, tum exprimendi.

Scripturus numerum à dextris fac incipias, hinc
In lævam tendens, donec conſcripſeris omnes.
Poſt ſigna minimis loca quaternaria punctis:
Punctaq; quot fuerint, totidem tibi millia monſtrant.
A læva verò numerorum expreſſio fiat.

Numerorum diuiſio.

Triplex eſt numerus, Digitus vel articulus, vel.
Compoſitus: Digitusq; decem ſemper minor eſt, vt
Quinq;, duo, quatuor, tria, ſex, ſeptem, octo nouemq;.
Articulusq; decem partes qui ſuſcipit æquas,
Vt, quinquaginta, ſexcenta, triginta, decemq;,
Et numerus cuicunque cyphra præfixa figura eſt.
Compoſitus numerus qui ex his conflatur vtriſq; eſt.
Quales ſunt omnes, quorum non vltima cyphra eſt

Canones.

Additio, ſubtractio, Multiplicatio, dextra
Fiunt. Diuiſio, & Radicum extractio, læua.

De Additione.

Additio plures numeros coniungit in vnum.
Addendos primùm numeros hoc ordine ſcribe,
Primum ſub primo numerum ponendo, ſecundum
Subq́ue ſecundo, tertium item ſub tertio, & iſto.
Pone modo reliquas, fuerint quotcunque figuras,
Sub quibus inferius ducatur linea recta.

BODLEIAN
LIBRARY

TABVLA INVENTIO

GINTI QVATVOR GENERALES

res ſuos locos diuiduntur, ad excogitand

ONIS, IN QVA VI-

LES LOCI IN PARTICVLA:

citanda argumenta apprime vtilis.

al rationale, } Hominis.
al risibile, }
quadrupedum, } Leonis.
alitas
tus.
itia : Hæc enim ad sua singularia generis faciem induit:
s.
sa.
e rosa. Nam individuum speciei faciem refert in inuentione.
Proprium suo nomine positum, } vt Flebile, } hominis.
Proprium dicendi circuitu, } Bipes implume, }
ia Corporis, vt Aes statuę.
Negotij, vt Virtus, laudis, & numerus Arithmetices.

sariæ, ὁμογενεῖς, vt, Caro, sanguis,
ecessariæ, ἑτερογενεῖς, Manus, pes.

animartis Vis conseruandi sui.
Vis gignendi simile
animalibus Ad corpus.
Ad animam.

cile, obile — In corpore — affectus: nunc natiui, nunc accedentes, nunc temporarij.

fficulter, obile — In anima — artes: Ad cognitionem; Ad actionē. Ad tuendum corpus; Ad mores formandos. artes virtutum. Virtutes ipsæ.

efficiunt. Hi propter finem: Ex præsentibus, vt Aegritudo.

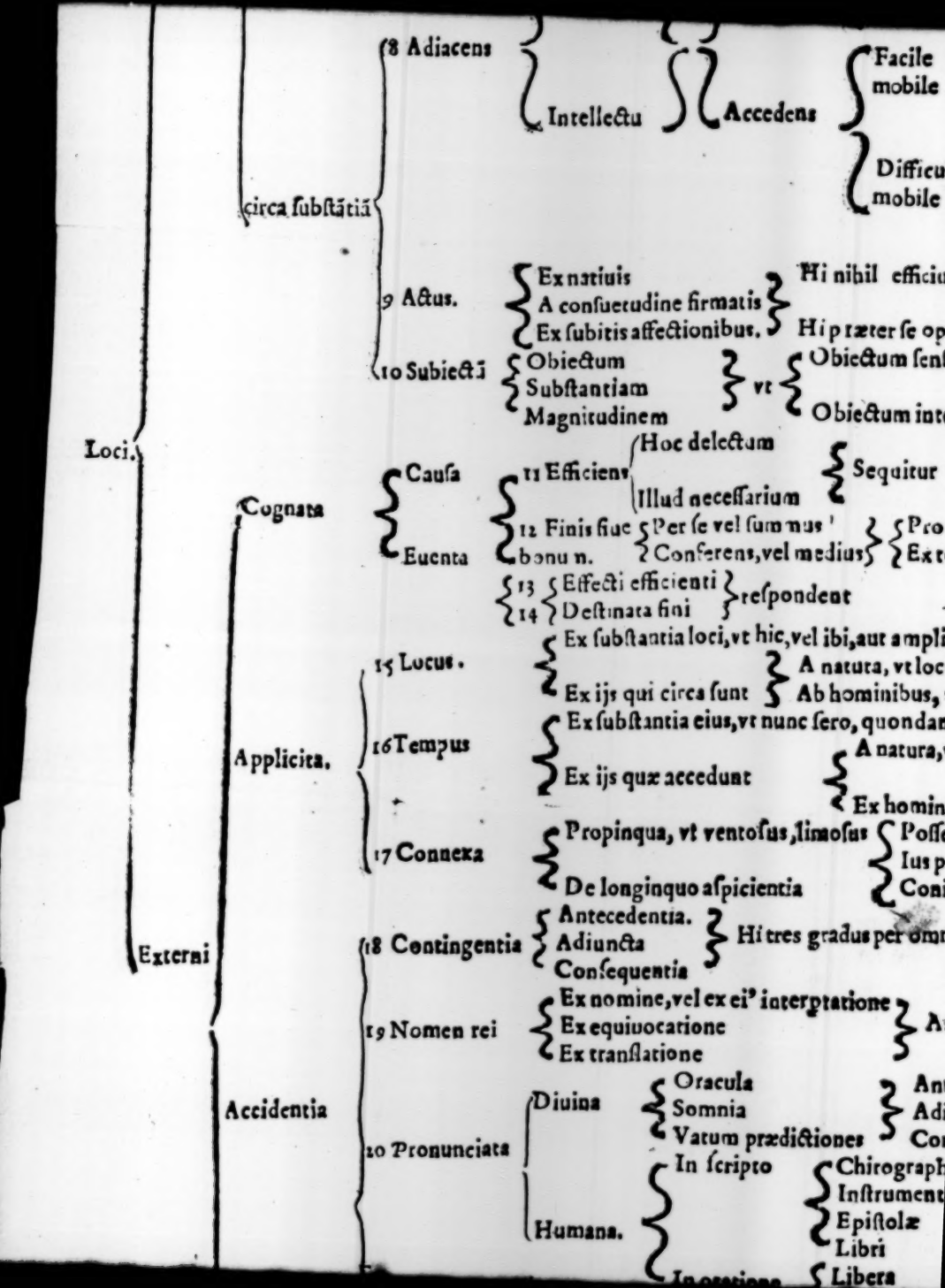
Loci.
Externi
circa substãtiã
8 Adiacens
Intellectu
Accedens
Facile mobile
Difficu mobile
9 Actus.
Ex natiuis
A consuetudine firmatis
Ex subitis affectionibus.
Hi nihil efficiu
Hi præter se op
10 Subiectũ
Obiectum
Substantiam
Magnitudinem
vt
Obiectum sens
Obiectum int
Accidentia
Cognata
Causa
Euenta
11 Efficiens
Hoc delectum
Illud necessarium
Sequitur
12 Finis siue bonum.
Per se vel summus
Conferens, vel medius
Pro
Ex
13 Effecti efficienti
14 Destinata fini
respondent
Applicita.
15 Locus.
Ex substantia loci, vt hic, vel ibi, aut ampli
Ex ijs qui circa sunt
A natura, vt loc
Ab hominibus,
16 Tempus
Ex substantia eius, vt nunc fero, quondar
Ex ijs quæ accedunt
A natura,
Ex homin
17 Connexa
Propinqua, vt ventosus, limosus
De longinquo aspicientia
Poss
Ius p
Coni
18 Contingentia
Antecedentia.
Adiuncta
Consequentia
Hi tres gradus per om
19 Nomen rei
Ex nomine, vel ex ei' interpratione
Ex equiuocatione
Ex translatione
A
20 Pronunciata
Diuina
Oracula
Somnia
Vatum prædictiones
An
Adi
Co
Humana.
In scripto
Chirograph
Instrument
Epistolæ
Libri
In oratione
Libera

Facile mobile — In corpore — affectus — nunc natiui / nunc accedentes / nunc temporarij.

Difficulter mobile — In anima — artes — Ad cognitionem — Ad actionē. — Ad tuendum corpus / Ad mores formandos — artes virtutum. / Virtutes ipsæ.

l efficiunt. — Hi propter finem — Ex præsentibus, vt Aegritudo.

er se opus absoluunt — Hi carent fine — Ex futuris, vt Metus.

cum sensus.

tum intellectus.

equitur — Efficiens iterum — Hoc naturaliter / Illud violētur — Efficiens denique — Imperans, / Ministrans / Instrumentum;

Pro singularium rerum conditione.
Ex toto ordine rerum.

ut amplius, angustus, vel sublimis, &c.
a, vt locus planus, montosus, aquosus, lucidus, adustus saluber. &c.
ninibus, vt Celeber, sacer, honestus, forum, rus, Anglia, vrbs. &c.
quondam.
natura, vt dies, annus. — Huc referuntur — Occasio / Tempestiuum / Oportunum
Ex hominibus, vt senectus

Possessio, — vt opes.
Ius potestatis — vt Prætor
Coniunctio, — vt affinis, vxor amicus.

s per omnes locos accidentium ducuntur.

one — Antecedentia, adiuncta, consequentia.

Antecedentia / Adiuncta / Consequentia — vt — Predictiones vatum. / Laus rerum præsentium. / Opinio diffusa ad posteritatem

nirographa. — Sententiæ doctorum:
strumenta — Laudationes.
pistolæ — Res iudicatæ
bri — Dicta testium, pacta, conuenta.
bera — Fama populi, ac rumores.

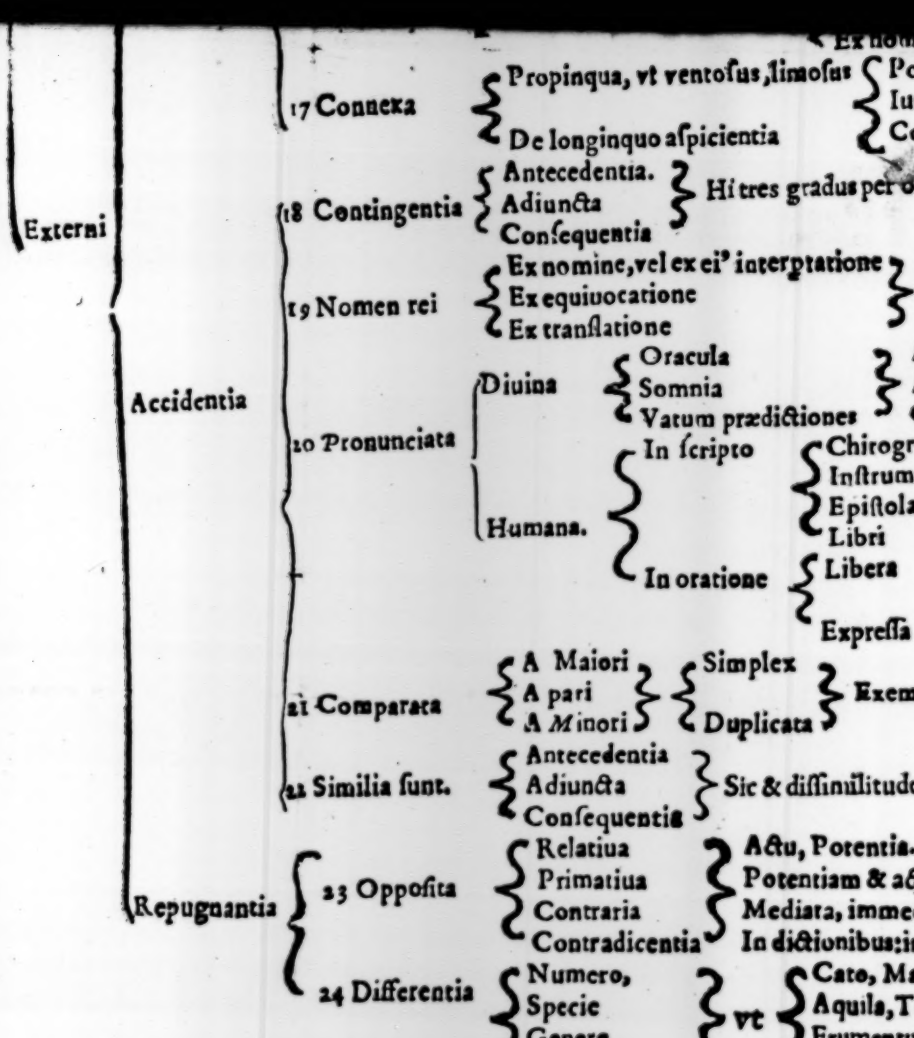

IOANNES SE

QVòd in hac tabula genus in supremum, subalternum, & superius quoduis part
dis argumentis representat, nimirùm supremum, medium, & quodcunque super
hæc ad inferiora sua relata, in arte inuenien di genus præ se ferunt & quantum
ratione speciem in subalternam & imam speciem, & quoduis suum inferius secu
nem potius spectare. Fatemur ingenuè ita esse. Sed quemadmodum qui de inuen
licere puto (quum sic confines sint hæ partes) quædam inuentioni peculiaria attingere. Coa
cutare, quam diu sed frust[illegible] nostro adnectere studui. Tu optime lector boni consulu

Ex hominibus, vt senectus

sus { Possessio, Ius potestatis Coniunctio, } vt opes. vt Prætor vt affinis, vxor amicus.

dus per omnes locos accidentium ducuntur.

tione } Antecedentia, adiuncta, consequentia.

nes { Antecedentia Adiuncta Consequentia } vt { Predictiones vatum. Laus rerum præsentium. Opinio diffusa ad posteritatem

Chirographa. Instrumenta Epistolæ Libri Libera { Sententiæ doctorum: Laudationes. Res iudicatæ Dicta testium, pacta, conuenta. Fama populi, ac rumores,

Expressa { Religione Tormentis } vt { Iurata. Quæsita

} Exemplum comparationis species est, quæ à { Specie Coniugatis Comparatis } ducitur

nilitudo diuiditur.

otentia.

am & actum, vel solum actum priuantia

, immediata

nibus: in oratione

ato, Maro.

quila, Turtur.

rumentum, Metallum

alenus & medicus. } Sic idem diuiditur, vt dictum est.

SETONVS LECTORI

uis partimur, sic accipe. Tantum docere conamur, quid genus in inuentione, & excogitan-
ue superius. Nam licet ens non sit genus propriè, nec homo, aut aliqua ima species, tamē
uantum ad eruenda argumenta attinet, sub genere possunt comprehendi: atque consimili
ius secuimus. Dixerit hic aliquis, forsan ista non ad nostrum institutum, sed ad inuentio-
de inuentione scripsit, nō potuit non multa iudicio proprio inserere, ita itidem & mihi
re. Coactus erā chartarum magnitudine hanc tabulam secundum (vt vides) excudendam
consulito industriam nostram, & fruere. VALE.

Quo facto, numeros, qui sunt primi ordinis, omnes
Collige. Si digitus prouenerit, inferius mox
Scribatur rectè. Articulus sin proueniat, tunc
Circulus inferius ponatur, cumque sequenti
Articulus serie iungatur. Compositus si
Exierit, digitum subscribas, articulumque.
Vt prius, ad seriem numerorum iunge sequentem.

Hocque modo primis seriem, locoque peractis
Quæ sequitur series, tibi protinus aggredienda,
Vtque priore loco fecisti, prorsus agendum est,
Donec, si plures, series collegeris omnes.
Subscriptus numerus quæsitam dat tibi summam.

Examen.

Tolle nouem addendis numeris quoties potes, atque;
Quod superest, aduerte, nouem quoque tollito summæ.
Si videas reliquum reliquo par esse priori:
Indicio est, errore tuum caruisse laborem.

De Subtractione.

Æquali ex numero æqualem Subtractio demit,
Aut ex maiori tollit, minuitque minorem.

Scribe supra numerum, de quo subtractio fiet.
Inferius subducendum subscribito rectè,
Primum sub primo veluti fit in Additione,
Et positis numeris mox linea recta trahatur.

Tunc numerum primum primi ordinis inferioris,
A supraposito numero subducito, quicquid
Restiterit subscribendo simili ratione
Ordinibus reliquis facies, summamque relictam
Subscriptus numerus, si rectè opereris, habebit.

Sed ſubducendi numeri fuerit numerus quis
Maior eo, qui ſuprà ponitur: articulus tunc
A ſerie, quæ conſequitur, demetur, & ille
Iungendus numero eſt, quo tandem ſit ſatis, vnde
Inferior numerus tolli queat: atque ſequenti
Semper reſtituas vnum numero inferiori.

Examen.

Tollendum numerum cum ſumma iunge relicta.
Si prior exierit numerus, Subtractio iuſta eſt.
Sin minus, errorem te commiſiſſe putabis.

De Multiplicatione.

Eſt numerum in numerum diducere multiplicare,
Ex cuius ductu numerus producitur, in ſe
Contineat toties numerum qui multiplicatum,
Multiplicans quoties in ſe complectitur vnum.

Scribatur primò numerus, qui multiplicari
Debeat, & rectè ſub eodem multiplicantem
Ponito, ducatur ſolito mox linea more.
Et numerum primum ſeriei multiplicantis,
Multiplica in cunctos ſeriei multiplicandæ,
Inferiùs ſcribēs quicquid producitur, atque
Si plures fuerint numeri tibi multiplicantes,
Omnes in numerum deducito multiplicandum,
Semper ſubſcribens quicquid producitur, idque
Rectè ſub numero ſcribatur multiplicante.

Et quia quot fuerint numeri tibi multiplicantes,
Productos totidem numeros quoq; adeſſe neceſſe eſt:
Idcirco hos omnes coniunge per Additionem,
Subſcriptus numerus, productus iure vocetur,

Nam

Nam, quam quærebas, ſolet hic producere ſummam.

Examen.

Diuide productum numerum per multiplicantem:
Si nihil erraſti, prodibit multiplicandus.

De diuiſione.

Oſtendit numeri quaſuis diuiſio partes.
Ponatur numerus, ſuprema parte ſecundus,
Lineolaſque duas illi ſupponito rectas,
Diuiſor ſub eius ponatur parte ſiniſtra.
Deinde vide quoties diuiſor contineatur
In ſuprapoſito numero, quotieuſque locetur
In ſpatio, mox & diuiſorem per eundem
Multiplica, totumq; quod hinc prouenerit, auſer
Supremo ex numero, ſupra ponendo reliƈtum,
Tranſfigens numerum de quo ſubtraƈtio facta eſt,
Si plures numeros contingat adeſſe ſecandos,
Diuiſor dextram verſus tibi promoueatur.
Vnam per ſeriem. Rurſus quoque quærere oportet
Diuiſor quoties in eo, qui diuiditur ſit,
Et Quotientem intra ſpatium deponere vt ante.
Sic reliqua abſoluas prorſus quæcunque ſuperſunt.
Nec labor hic quicquam diſtat, variatue priori:
Sin, qui diuiditur, fuerit minor inferiori.
Supremo intaƈto, diuiſor progrediatur,
Et medio in ſpatio ponatur cyphra, modoque,
Hoc facies, donec ſummam diuiſeris omnem.

Modus ſcribendi reſiduum.

Si quid reſtiterit poſtquam diuiſio facta eſt,
Id ſupra ſcribi diuiſorem ſolet omne.

Inter & hos numeros est linea paruæ trahenda.
Quæ fractum numerum, non integrum notet esse.

Rei totius breuis compræhensio.

Diuide, multiplica, subduc, transferq; secantem.

Examen.

Per diuisorem, Quotientem multiplicabis.
Producto reliquum, si quod fuit, adde: priorque
Exibit numeris, nisi te decèperit error.

De progressione arithmetica.

Si plures numeri sese æqualiter exuperarint,
Hos facilè incertam rediget progressio summam.
Postremo primum numerum superaddito, totum,
In numerum, seriès monstrantem, multiplicabis.
Productum medios, exibit summa petita.

De progressione Geometrica.

Cum per inæquale excessus progrediantur
Propositi numeri, proportio sit tamen vna,
Illa Geometriæ progressio dicitur esse.
Postremum numerum ducas in multiplicantem,
Qui docet vnde suum ducat proportio nomen,
Producto demas primum, partire relictum,
Per numerum, numero qui tantum sit minor vno,
Quàm fuerant quorum reliqui sunt multiplicati,
Quæsitamq; volet Quotiens ostendere summam.

Examen vtriusque progressionis.

Proposita seriès à tota subtrahe summa,
Si nihil errasti, nihil hic reflare videbis.

De extractione radicis quadratæ.

Quadrare est numerum semel in se multiplicare.

Quare

Quærere radicem, numerum eſt exquirere, qui in ſe
Ductum, propoſitam poterit producere ſummam.

Cuius radicem numeri vis quærere, ſcribe.
Deſcripti alternas puncti ſignato figuras,
Lineolaſq; duas illis ſupponito rectas.
Et quia præſenti ſimilis diuiſio parti eſt,
A puncto verſus læuam incipies operari,
Quærendo ſub eo digitum, qui multiplicatus
In ſe, vel totum, vel magnam tollere partem
Signati puncto numeri poſſit. Digituſq;
Sub puncto in medio ſpatio ſcribatur, & indè
In ſe ducatur, ſtroductum tolle ſupremo
Ex numero, reliquum ſcribens, vt quando ſetaret.

Dupletur. Quotiens, producti prima figura,
Si bina fuerint, verſus dextram ſtatuatur
Sub numero, punctum cui non ſupereminet vllum,
Et reliqui numeri ponantur parte ſiniſtra.

Sic nouus emergit Diuiſor, qui quoties ſit
In ſuprapoſito numero, quæras. Quotientem
Inuentum in ſpatio ſub puncto pone ſequenti.
Hunc primum in ſe, mox diuiſorem per eundem
Multiplica, producta duo ſummam ſimul vnam
Efficiant, numero quæ ſubducenda, ſupremo eſt,
Et reliquum ſolito debes aſcribere more.

Dupletur rurſus quicquid tibi linea duplex
Suggerit, & duplum diuiſor erit nouus, hunc quo
Diuide per numerum ſuprema parte relictum,
Cæteraque expedias quadrando, multiplicando,
Hinc ſubducendo, ſuprà ponendo relictum.

Quod facies donec numeros percurreris omnes.

Si semel in reliquo duplum non possit haberi,
Pone cyphram in spatio, in diuisoremqúe nouato.

Examen.

Quadra radicem: quadrato iunge relictum,
Si modò quid fuerit, numerus si prodeat idem
Cum primo, rectè est, si non, opus est iterandum.

Modus colligendi minutias ex residuo.

Duplo radicis numerus superadditur vnus:
Productio numerum mox supra scribe relictum,
Lineola adiecta numeros quæ separet ambos.

Primæ partis Arithmeticæ memoratiuę finis.

Arithmeticę memoratiuę GVL. BVCLÆI CANTA. brigienſis Regij,

Pars ſecunda.

De Fractionibus.

HActenus integros numeros abſoluimus, horum
Tradere nunc partes, ordoque, locuſq; requirit.

Modus ſcribendi, atque exprimendi fract.

1 *Quælibet eſt numeris pars deſcribenda duobus,*
Denominatorem, numeratoremque notamus.
Hic ſemper ſupra, reliquus deſcribitur infrà,
Quem interponi conſueuit linea parua.
Fiat & vt recto, mos eſt expreſſio caſu.
Integri partes oſtendit denominator.
Ex hu, ſumendæ quot ſint, monſtrat numerator.
Hi cum ſunt ſimiles, integrum ſignificatur.
Si ſummus minor eſt, minor integro quoque pars eſt,
Si ſummus maior, plus integro adeſſe neceſſe eſt.

De minutiarum minutijs.

2 *Si pars particulas habet, prius has ad eandem.*
Duc ſpeciem, quicquam quàm progrediaris, & hoc ſit
Denominatores inſeſe multiplicando,
Et numeratores itidem, productaque eorum
Illud habent numeri, quod continuere priores.

Modus reducendi integra in fractiones.

3 *Integra multiplices numerum per denominantem.*
Producto numerum debes ſubſcribere eundem,
Si quæ ſint partes, producto has adde, priuſquam

Coneriu numerum ſubſcribere denominantem,

Modus colligendi integra ex fractis.

4 *Diuide ſupremum numerum per denominantem.*
Integra monſtrabit Quotiens ſubſcribe relicto
Denominatorem, ſis quid ſuperabit, eundem.

Reductio ad minimos terminos.

5 *Si fieri poterit, numerum mediabis vtrunq;.*
Aut minimum inuenias numerum, qui diuidat ambos,
Quem ſic exquires: maiori tolle minorem,
Donec ſint ſimiles. qui ſit diuiſor vtriſque,
Et producta duo minimos numeros tibi monſtrant.
In ſubducendo ſi perueniatur ad vnum,
Exquiri primi ne credas poſſe minores,
Contrà ſe primos quos appellare ſolemus.

Valorem fractionis elicere.

6 *Summum per partes integri ducito notas,*
Productum numerum partire per inferiorem,
Et Quotiens, quantum valeant fragmenta, docebit.

Reductio ad eandem Denominationem.

7 *Multiplices in ſe numeros primum inferiores,*
Et tibi prodibit communis Denominator.
Hinc numeratorem primum per poſteriorís
Denominaterem ducas, & denominantem
In numeratorem diducito poſteriorem,
Et numeratores fient, quos ponere oportet
Supra Denominatorem, qui ſeruit vtrique.

Canon obſeruandus in Additione, & Subtractione.

8 *Diuerſi generis cum ſint fragmenta, priuſquam*

Addas

Addas, aut minuas, transformes in genus vnum.

Can. Multipl, & Diuisionis.

9 Integra si fractis fuerint admista, reducas
Hæc in particulas, tum demum multiplicare,
Patiriq́ue totes, veluti si fracta fuissent.

10 Integra per partes si debent multiplicari,
Aut scindi, integrum vnum supponito, tanquam
Pars sit, per canones reliquumq́; absolue sequentes.

Additio in fractis.

Efficiant summam Numeratores simul vnam:
Et subscribatur communis Denominator.
Si plures fuerint series, absoluito primas,
Producta, series iungatur tertia, summæ.

Subtractio.

Hic Numeratori, maiori tolle minorem,
Et reliquo debet subscribi Denominator.
Si sit ab integro pars subducenda, resoluas
Vnum integrorum in partes quas Denominator
Continet: & positas mox hinc subducito partes.

Multiplicatio.

In summum summus ducatur, & imus in imum.

Diuisio.

Fac transponatur primùm Diuisor vterque,
Cæteraque expedias veluti cum multiplicares.

Propositis aliquot fractionibus, quæ earum maior sit cognoscere.

Posteaquam partes nomen redigantur in vnum,
Cuius erit summi proportio maior ad imum,
Illius & meritò dicenda est fractio maior.

Radicū

Radicis quadratæ extractio in fractis.

Sicut in integris, radices erue fractis.
Si modò quadrati numeri sint fracti, alioquin
Frustrà radices veras quærendo labores.

Radices veris proximas in fractis elicere.

Multiplica Numeratorem per denominantem
Producti radix Numerator erit novus, illi
Denominatorem recta subscribe priorem.

Idem exactiùs tam in fractis, quàm in integris præstare.

Quadrando numero, senas prafigito cyphras,
Productum quadra, radix per mille secetur.
Integra dat Quotiens, & pars ista recta manebit,
Radici vt vera, ne pars millesima desit.

Modus formandi numeros ad auream regulam.

Est primo res empta loco, preciumque secundo,
Postremo numerus de quo fit quæstio habetur,
Qui solet eiusdem cum primo nominis esse.

Praxis regulæ.

Tertius in medium numerus tibi multiplicetur,
Productum numerum, per primum divide, quicquid
Exeat, igmtam credas ostendere summam.

Examen.

Ex primi in quartum ductu, producitur idem,
Quem medij facient numeri, in se multiplicati.

Regula trium eversa.

Vt suprà, sic hic numeros disponito. Deinde
Duc primum in medium, Divisor tertius esto.

Examen.

Tertius in quartum ductus producit eundem,

Quem

Quem ſimul efficiunt ductꝰ prior, atque ſecundꝰ.

Regula combinationis.

Quot fuerint numeri, quos combinare velimus,
Tot ſunt & ſeries, quibus eſt proportio dupla,
Quarum principio ducatur ſemper ab vno.
Omnes has ſeries coniunge per Additionem
Productꝰ, numeros quot combinatio conſtat,
Auferꝰ, quod ſupereſt, numerum citat: vnde patebit
Quot faciant numeros diſtinctos vndique, ſi quis
Propoſitos numeros velit in ſe multiplicare.
Si nihil à ſumma prædicta ſurripiatur
Reſtabunt partes aliquotæ, quæ numerabunt
Illum, qui numeros eſt inter maximus omnes,
Ex ductu in ſeſe numerorum prouenientem.

Regula ſocietatis.

Omnium ſortes ſimul in priori
Sint loco, lucrum ſequitur ſecundo,
Singulas ſortes habet explicatas.

Tertius ordo.

Hoc modo cum ſint numeri locati,
Aures leges Canonis ſequaris,
Qui tibi ſummas facili petitas.

Proferet arte.

Regula falſi

Pone aliquem numerum, quo cum procede, quouſq;
Veneris ad notum numerum. Si irrepſerit error,
Ad latus hunc ſcribas, cum ſigno pluſue, minuſue.
Ponito mox alium, ſimili quoque pergito forma,
Errorem, ſi quis fuerit, ſignumque notando

Duc positum primum errorem, per posteriorem,
Atque secundum itidem primus multiplicet errorē
Signaque si fuerint eadem, tollatur oportet
Productum minus à maiori, errore minori
Maiorem tollas etiam, scindasque relictum
Productorum, per numerum ex errore relictum:
Protinus inuenies numerum in quotiente petitum.
Signum, si signo varie., producta duo addas.
Erroresq; ambos in eandem collige formam;
Quæ productorum summam dissecare debet,
Quæsitus numerus mox in quotiente patebit.

Regula Alligationis.

Ordine composito numeros dispone ligandos,
Illis præscribens ad quem collatio fiet,
Omnes tum minimum semel huic conferto, minorem
Excessum adscribens maioribus, & vice versa
Maiorum excessus adscribe minoribus, indè
Omnes excessus in certam collige summam,
Quæ tibi sit primus numerus, positusq; seorsum
Quilibet excessus numerus tibi tertius esto.
Commiscendarum rerum numerus statuatur,
In medio, aut alius quem res quæsita ministret,
Dispositis numeris hoc ordine, quod superabit
Aurea ad optatum perducit Regula finem.

FINIS.

EPITAPHIVM
Guil. Buclæi.

ABdita Buclæus cupiens myſteria cœli
Pandere, quæ potuit pandere nemo ſatis,
Exoptat ſurſum ferri, cœloq; locari,
Et ſanctum immenſi limen adire Dei.
Audijt omnipotens, nec durus vota repellit,
Buclæum terra tollit, in aſtra vehit.
Ille loci miro captus ſplendore, Deiq́ue,
In terram renuit iam reuocare pedem.
Nec veram cœli faciem, nec gaudia curat
Pingere, nec ſolita conficit arte globos,
Sed et ambroſiam paſcit, fruiturq́ue beata
Pace, nec hic mundus quæ putat ampla, probat.
Eſt fœlix, Buclæe, tuæ mutatio ſortis.
Conueniens animi dotibus illa tui.

G. B. T. H. P.